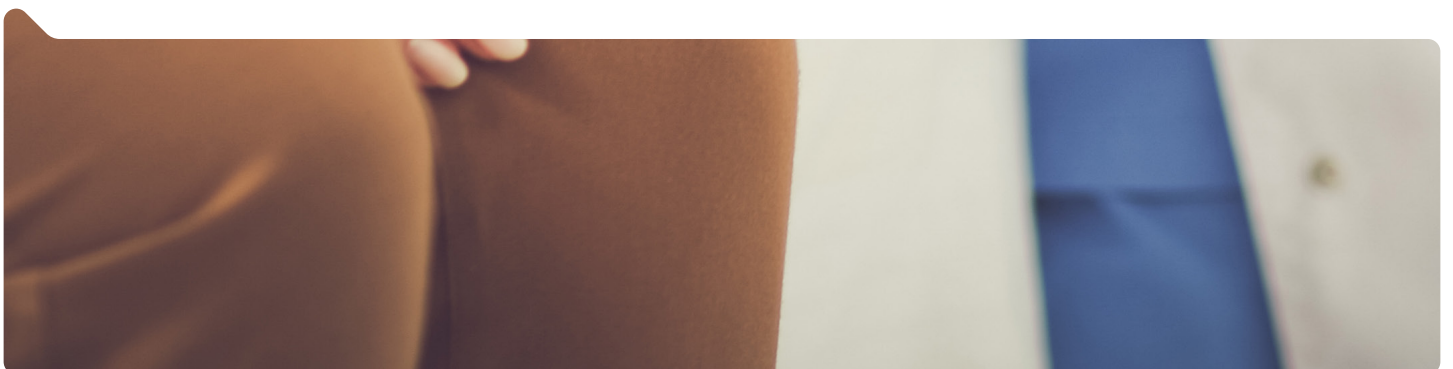

SPH

Maatschappelijk Verantwoord Beleggen
Halfjaarverslag juli - december 2021

Inhoudsopgave

1.	Managementsamenvatting	04
2.	Inleiding	07
3.	Positieve selectie	11
4.	Uitsluitingsbeleid	12
5.	Engagement	15
6.	Stembeleid & Corporate Governance	50
7.	Impact maken	57
8.	Bijlagen	58

1. Managementsamenvatting

De tweede helft van 2021 was wederom een periode waarin er op verschillende fronten verder is gewerkt aan het MVB-beleid en de implementatie daarvan door Stichting Pensioenfonds voor Huisartsen (hierna: SPH). Om te beginnen werd de best-in-class aanpak voor de beleggingscategorie aandelen opkomende markten geïmplementeerd. Daarnaast werd het uitsluitingsbeleid verder uitgebreid. Ook zijn besluiten genomen over het beleid ten aanzien van CO₂-reductie. Tot slot is verder onderzoek gedaan naar verdere implementatie van de best-in-class methodologie in de beleggingscategorie bedrijfsobligaties.

1.1. Positieve selectie

In de tweede helft van 2021 hebben SPH en Achmea IM gewerkt aan de implementatie van positieve selectie binnen de beleggingscategorie aandelen opkomende markten. Alleen de 60% meest duurzame beleggingen hebben we in portefeuille gehouden, de overige 40% hebben we verkocht. Het voorwerk voor de beleggingscategorie bedrijfsobligaties is ook verricht en daarvoor staat implementatie in de loop van 2022 gepland. Voor iedere beleggingscategorie onderzoeken we telkens wat er mogelijk is en hoe we op een verantwoorde manier een zo positief mogelijk resultaat kunnen behalen. Daarbij wordt uiteraard ook zorgvuldig gekeken naar de mogelijke impact op het beleggingsresultaat.

1.2. Uitbreiding uitsluitingsbeleid

Na de onderzoeksfase in de eerste helft van 2021 hebben we in de tweede helft van 2021 besluiten genomen over het uitbreiden van het uitsluitingsbeleid. Op een aantal onderwerpen is ervoor gekozen om het beleid aan te scherpen:

- Voor tabak geldt vanaf nu een zero-tolerance beleid. Wanneer een bedrijf ook maar enige omzet behaalt uit de productie, handel of distributie van tabak wordt het niet meer toegelaten tot de beleggingsportefeuille.
- Voor bedrijven die betrokken zijn bij de winning van thermische steenkool, productie van elektriciteit uit thermische steenkool, en winning van olie uit teerzanden is de omzetgrens gedaald naar 5%.
- Ook voor bedrijven die betrokken zijn bij de winning van schalieolie en -gas en Arctische olie en -gas geldt uitsluiting boven een omzetgrens van 5%.
- Voor landen beleggen we niet meer in staatsobligaties wanneer de overheid niet voldoet aan minimale

standaarden op het gebied van mensenrechten, arbeidsrechten en corruptie.

- En ook ondernemingen die voor meer dan 50% eigendom zijn van landen op de uitsluitingslijst worden uitgesloten.

Voor de beleggingscategorie aandelen is dit nieuwe uitsluitingsbeleid al geïmplementeerd. Voor de beleggingscategorie bedrijfsobligaties zal dat gebeuren in synergie met de implementatie van het best-in-class beleid in de loop van 2022. Ook het uitsluitingsbeleid voor landen wordt in de loop van 2022 geïmplementeerd.

1.3. Beleidsontwikkeling CO₂-reductie

Ons beleid van positieve selectie en uitsluiten van de meest vervuilende fossiele bedrijven heeft een positief effect op onze CO₂-voetafdruk. Het nieuwe MVB-beleid stelt ook dat de CO₂-uitstoot van onze portefeuille in 2030 gehalveerd moet zijn ten opzicht van 2015, en dat we in 2050 een per saldo CO₂-neutrale beleggingsportefeuille hebben. Om verder handen en voeten te geven aan die doelstelling is eind 2021 besloten over zaken als meetmethodiek, het reductiepad en de sturingsmechanismen die worden ingezet om de doelstelling te bereiken. In de loop van 2022 worden deze doelstellingen met de vermogensbeheerders besproken om zo tot implementatie over te gaan.

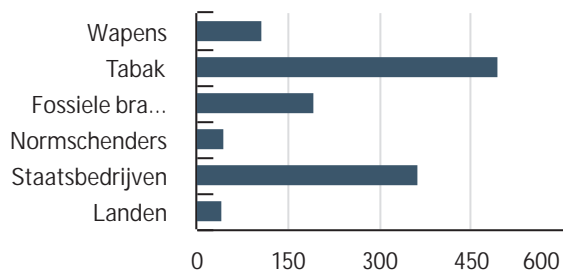
1.4. Statistieken uitsluiten, engagement en stemmen

SPH heeft het afgelopen halfjaar haar invloed als belegger en aandeelhouder ingezet om invulling te geven aan het MVB-beleid. Hieronder is een samenvatting gemaakt van de activiteiten op het gebied van uitsluiten, engagement en stemmen op aandeelhoudersvergaderingen.

Uitsluiten

In bepaalde landen, bedrijven of bedrijfstakken investeert SPH niet. Dat kan zijn omdat deze een negatieve bijdrage leveren aan de gezondheid en/of het klimaat (wapens, tabak, kolen, teerzand, schalieolie en -gas en Arctische olie en -gas) of in strijd handelen met algemene normen die SPH onderschrijft. Ook het overschrijden van internationaal geaccepteerde normen op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen kan reden tot uitsluiten zijn (controversiële landen, staatsbedrijven in die landen of bedrijven die aangemerkt worden als normschenders vanwege structureel controversieel gedrag). De aantallen in onderstaande tabel refereren aan de uitsluitingen die per 1 september 2021 van toepassing zijn op de aandelenportefeuilles. Voor de krediet portefeuilles staat een gefaseerd implementatie gepland in de eerste helft van 2022.

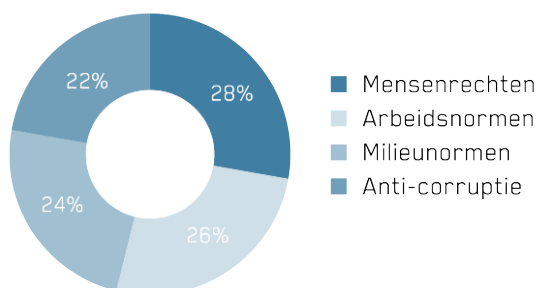
GRAFIEK 1.4.1 UITSLUITINGEN

Normatief engagement

SPH vindt het belangrijk om in gesprek te gaan met ondernemingen die internationaal breed gedragen normen schenden en hen te bewegen tot verantwoord gedrag. Wij noemen dit 'Normatief engagement' of 'Normatieve dialogen' waarbij het doel is om schendingen van normen door bedrijven te stoppen, te voorkomen en waar mogelijk te herstellen. Op dit moment is SPH in gesprek met 109 ondernemingen in het kader van het Normatief engagement programma. Onderstaand is weergegeven hoe het programma naar normschending is opgebouwd.

FIGUUR 1.4.1 NORMSCHENDING

In het afgelopen halfjaar is met 27 ondernemingen een nieuwe dialoog geïnitieerd.

Thematisch engagement

Het thematische engagementprogramma van SPH is gericht op het verhogen van sociale, milieu en governance standaarden in sectoren, ketens of bij individuele ondernemingen die zich in het beleggingsuniversum bevinden. In tegenstelling tot het normatieve engagementprogramma worden de dialogen niet geïnitieerd als direct gevolg van het schenden van internationale normen maar wordt gezocht naar het implementeren van *best practices*. In het tweede halfjaar van 2021 bestond het thematische engagementprogramma uit 11 engagementthema's die zich in verschillende fases bevinden. Binnen deze 11 thema's zijn 71 ondernemingen opgenomen. In het afgelopen halfjaar is 315 keer inhoudelijk contact geweest met 68 ondernemingen.

Bij veel dialogen zien we dat het ons lukt om in gesprek te komen met de betrokken bedrijven, de onderwerpen die wij van belang vinden te agenderen, en in sommige gevallen ook al resultaten te bereiken in de vorm van het overnemen van aanbevelingen.

TABEL 1.4.1 AANTAL DIALOGEN NAAR THEMA

Thema	#dialogen
Leefbaar Loon	14%
Transport en Klimaat	6%
Afbouw Blootstelling Steenkolen	14%
Access to Nutrition	7%
Klimaattransitie	8%
Energie Efficiëntie	8%
Plastics	10%
Biodiversiteit	7%
Goede en Beschikbare Medicijnen	12%
Human Capital	7%
Klimaatadaptatie en Water	7%

Stemmen

Wij stemden in het tweede halfjaar van 2021 tijdens 1.513 vergaderingen op totaal 11.104 agendapunten. Voordat de definitieve stem wordt uitgebracht analyseren we een selectie van de voorstellen op individuele basis. Het uiteindelijke besluit wordt genomen op basis van de specifieke feiten en omstandigheden van het agendapunt. Het betekent ook dat niet altijd met het management van de onderneming wordt meegestemd. Zo stemden wij in het tweede halfjaar van 2021 op 17 procent van alle agendapunten tegen het management. Het betrof met name beloningsstructuren die als excessief, onvoldoende toegelicht en niet transparant genoeg beoordeeld worden, of waar een link met de prestaties van de onderneming ontbreekt. Dit kwam zowel terug in beloningsbeleid als beloningsverslagen. Ook betrof het onder andere de benoeming van bestuurders van ondernemingen die niet

onafhankelijk zijn waar dit wel geëist of gewenst is. Ook de stemmen voor een aandeelhoudersresolutie houden impliciet een stem tegen het management in en zijn door ons meegenomen in onderstaand percentage van tegenstemmen. Hoe we stemmen wordt bijgehouden in het [stemoverzicht](#) op onze website. Hier kunt u per bedrijf zien hoe wij gestemd hebben op de aandeelhoudersvergaderingen.

TABEL 1.4.2 OVERZICHT TEGENSTEMMEN H2 2021¹

Totaal	Voor	Tegen
11.104	83%	17%

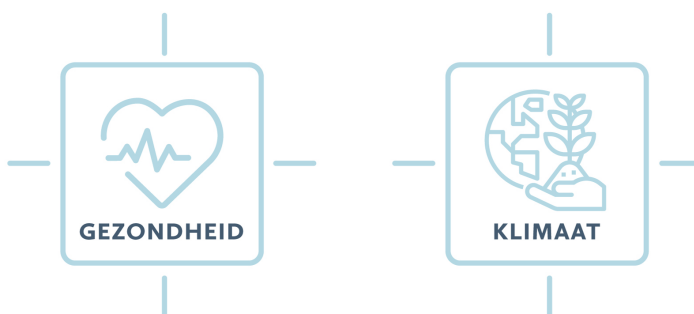
¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS

2. Inleiding

Voor SPH is maatschappelijk verantwoord beleggen (MVB) een logisch onderdeel van haar kerntaak: zorg voor later. SPH staat voor een goed en betaalbaar pensioen. Tegelijkertijd vinden wij het belangrijk dat we ons vermogen beleggen met oog voor de wereld om ons heen. SPH is van mening dat verantwoord beleggen bijdraagt aan het realiseren van een goed en betaalbaar pensioen voor huidige en toekomstige generaties. Daarom zet SPH haar invloed als belegger in om bedrijven maatschappelijk verantwoord te laten ondernemen. Voor SPH is het van groot belang dat de deelnemers in het pensioenfonds zich

herkennen in het MVB-beleid, de missie en visie van het beleid ondersteunen, en goed begrijpen wat er wel en niet wordt gedaan met het pensioenvermogen. Uit onderzoek weten we dat 87% van de huisartsen het belangrijk vindt dat SPH het pensioengeld van haar deelnemers maatschappelijk verantwoord belegt. Meninge over MVB kunnen veranderen. Iedere twee jaar doen we kwantitatief onderzoek onder alle deelnemers; aanvullend daarop gaan we twee keer per jaar in gesprek met deelnemers (kwalitatief onderzoek). Het MVB-beleid van SPH kan in het kort worden samengevat in het volgende overzicht:

Beleggen in een gezonde toekomst

87%

van de huisartsen vindt het belangrijk dat SPH het pensioenvermogen maatschappelijk verantwoord belegt.

Wat we doen:

- Dialoog aangaan
- Beïnvloeden door te stemmen
- Positieve selectie
- Impact beleggen

We beleggen niet in:

- Tabak
- Wapens
- Kolenmijnbouw
- Teerzandolie

Het MVB-beleid van SPH

Maatschappelijk Verantwoord Beleggen betekent rekening houden met mens en milieu wanneer vermogen wordt belegd. Door bij alle beleggingskeuzes de milieu-, sociale en bestuurlijke aspecten mee te wegen, willen we bijdragen aan een goed leefklimaat en een duurzame wereld. Hierbij hebben we altijd de volgende twee uitgangspunten voor ogen:

1. Richt geen schade aan.
2. Help mensen en draag bij aan de maatschappij.

Hierbij sluit SPH zich aan bij samenwerkingsverbanden, maakt gebruik van bewezen beleggingsstrategieën en -instrumenten en volgt wet- en regelgeving op het gebied van duurzaamheid. Daarnaast houden we rekening met algemeen geaccepteerde internationale standaarden. In het belang van onze deelnemers zoeken we continu naar een goed evenwicht tussen risico, rendement, kosten en duurzaamheid. Het beleid is hierdoor steeds in beweging.

Voor een goed pensioen is een goed rendement op de beleggingen belangrijk, maar het is ook van belang dat die beleggingen bijdragen aan een duurzame toekomst waarin deelnemers ook daadwerkelijk van hun pensioen kunnen genieten. SPH oefent daarom haar invloed als belegger uit op de ondernemingen waarin zij belegt om aan te sturen op een duurzame bedrijfsvoering. We zijn er bovendien van overtuigd dat beleggingen die beter presteren op ESG (environment, social and governance) factoren ook betere beleggingen zijn voor de lange termijn.

SPH hanteert twee speerpunten in het MVB-beleid: Gezondheid en Klimaat. De keuze voor deze speerpunten is gebaseerd op de normen en waarden van de huisartsen. We beseffen dat gezondheid en een leefbaar klimaat voorwaarden zijn om van een goed pensioen te kunnen genieten. Ook zijn we ons bewust van de wetenschap dat klimaatverandering een van de grootste risico's is waar we als beleggers en samenleving de komende jaren mee te maken krijgen. Bovendien is er brede steun uitgesproken voor deze speerpunten in ons laatste deelnemersonderzoek over het MVB-beleid.

Gezondheid

Wij beleggen niet in bedrijven die betrokken zijn bij de productie, handel of distributie van tabak, controversiële wapens en wapens voor de consumentenmarkt. Daarnaast zoeken we actief de dialoog op met bedrijven. Op dit moment gebeurt dit via engagement programma's op de onderwerpen "Goede & Beschikbare Medicijnen" en "Access to Nutrition". Waar mogelijk steunen we collectieve engagement initiatieven. Afgelopen halfjaar gebeurde dat op de volgende onderwerpen:

- Het "Building sustainable protein supply chains" van de organisatie Farm Animal Investment Risk & Return om bedrijven aan te zetten tot meer duurzame eiwitproductie; en

- Het "Healthy Markets Initiative" van de organisatie ShareAction om de dialoog aan te gaan met supermarkten over gezonde voeding.

In de uitvoering van het stembeleid van SPH wordt ook expliciet aandacht besteed aan het thema Gezondheid. Uit het engagement programma vloeit een "focuslijst" voort met bedrijven die tijdens het stemseizoen extra worden gemonitord. Vervolgens worden relevante resoluties op het gebied van gezondheid gesteund.

SPH belegt in het Zorgvastgoedfonds waarvan wij aan de oprichting vijf jaar geleden hebben bijgedragen. Dit fonds investeert in Nederlands zorgvastgoed, waaronder eerstelijnszorgcentra.

Klimaat

Bedrijven die zich bezig houden met de productie van fossiele brandstoffen die bij de extractie een disproportionele impact hebben op het milieu of brandstoffen die een disproportionele impact hebben op het klimaat worden uitgesloten. Bedrijven die meer dan 5% van hun omzet halen uit de winning van thermische steenkool, electriciteitsopwekking uit thermische steenkool, winning van olie uit teerzanden, winning van schalie olie en -gas; en winning van Arctische olie en -gas komen niet meer in de portefeuille.

Daarnaast zoeken we actief de dialoog op met bedrijven. Op dit moment gebeurt dit via engagement programma's op de onderwerpen "Klimaattransitie", "Transport en Klimaat", "Energie efficiëntie in de staal en chemie industrie", "Waterrisico's in de elektriciteit- en watersector", en vanaf 2022 "CO₂-reductie".

In de uitvoering van het stembeleid van SPH wordt ook expliciet aandacht besteed aan het thema Klimaat. Uit het engagement programma vloeit een "focuslijst" voort met bedrijven die tijdens het stemseizoen extra worden gemonitord.

SPH monitort de CO₂-voetafdruk van de beleggingsportefeuille. De bedrijven die we selecteren op basis van goede ESG-scores en die overblijven na het toepassen van ons uitsluitingsbeleid zijn minder CO₂-intensief zoals te zien is in onderstaande tabel (stand per 31 oktober 2021).

TABEL 2.1 CO₂-INTENSITEIT PER 31 OKTOBER 2021

Portefeuille	CO ₂ -intensiteit portefeuille (tCO ₂ /mio USD sales)	CO ₂ -intensiteit benchmark (tCO ₂ /mio USD sales)	Vershil
Aandelen ontwikkelde markten	78,74	128,72	-38,83%
Aandelen opkomende markten	178,23	314,63	-43,35%

Daarnaast heeft SPH zich ook expliciet ten doel gesteld om de CO₂-voetafdruk in 2030 gehalveerd te hebben ten opzichte van 2015 en om toe te werken naar een beleggingsportefeuille die in lijn is met het behalen van het Klimaatakkoord van Parijs. In 2050 willen we een per saldo CO₂-neutrale beleggingsportefeuille hebben. Op dit moment wordt gewerkt aan de implementatie van deze plannen in de verschillende portefeuille onderdelen.

Internationale normenkaders

Naast haar eigen speerpunten zoekt SPH binnen het MVB-beleid ook naar aansluiting bij internationale normenkaders. Als ondertekenaar van het Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Beleggen (IMVB) convenant van de Nederlandse Pensioensector spelen de OESO Richtlijnen voor multinationale ondernemingen en de daarin verwerkte UN Guiding Principles on Business and Human Rights (UNGP's) een belangrijke rol. Ook het Global Compact van de Verenigde Naties vormt een belangrijk uitgangspunt voor het beleid. Het Global Compact heeft betrekking op vier hoofdthema's:

- Mensenrechten;
- Arbeidsnormen;
- Milieu; en
- Anticorruptie.

Het Global Compact bestaat uit tien breed geaccepteerde principes (zie bijlage 5.1). Deze principes vinden hun oorsprong in internationale verdragen zoals de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en principes van de International Labour Organisation (ILO). Het VN Global Compact verlangt van bedrijven dat zij binnen hun eigen invloedssfeer kernwaarden op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anticorruptie omarmen, ondersteunen en uitoefenen. De OESO-richtlijnen onderscheiden naast de vier genoemde thema's ook nog de volgende thema's:

- Consumentenbelangen;
- Wetenschap en technologie; en
- Mededinging en belastingen.

MVB-instrumenten

Voor de implementatie van het MVB-beleid hanteert SPH een aanpak waarbij gebruik wordt gemaakt van de volgende instrumenten:

1. Positieve selectie en ESG-integratie: het expliciet opnemen van ESG risico's en kansen in de traditionele financiële analyse en investeringsbeslissing gebaseerd op een systematisch proces.
2. Uitsluiten.
3. Engagement: het aangaan van de dialoog met ondernemingen om een positieve gedragsverandering te realiseren. Dit doen we naar aanleiding van geconstateerde betrokkenheid bij controversieel gedrag (normatieve engagement) en op basis van thematische aandachtsgebieden (thematische engagement).
4. Stemmen op aandeelhoudersvergaderingen.
5. Impact beleggen: beleggen met de intentie om naast een financieel rendement aan de hand van meetbare doelstellingen positieve impact op een of meerdere sociale en/of milieu-thema's te genereren. Dit doen we op dit moment met onze investeringen in het Zorgvastgoedfonds.

Reikwijdte MVB-beleid

Daar waar mogelijk past SPH haar verantwoord beleggen beleid toe op alle beleggingscategorieën. Het MVB-beleid van SPH geldt voor beleggingen in discretionaire mandaten en voor een groot deel van de fondsen die worden beheerd door externe vermogensbeheerders. Wanneer gebruik wordt gemaakt van beleggingsfondsen van externe vermogensbeheerders is het niet altijd mogelijk om een eigen MVB beleid toe te passen. Bij de selectie en monitoring van beleggingsfondsen wordt daarom goed gekeken naar de mate waarin het MVB beleid van de uitvoerder overeenkomt met het MVB-beleid van SPH.

Naast de uitvoering van het MVB-beleid van SPH door externe vermogensbeheerders zien we dat vermogensbeheerders strategieën hebben ontwikkeld voor ESG-integratie en ESG-criteria structureel meenemen in het beleggingsproces.

Liquide zakelijke waarden

De aandelenbeleggingen zijn vormgegeven in discretionair beleggingsmandaten. Deze portefeuilles worden passief beheerd, waarbij het eigen uitsluitingsbeleid, stem- en engagementbeleid volledig op wordt toegepast. Dit geldt zowel voor aandelen ontwikkelde landen, aandelen opkomende landen, en smallcap aandelen. Voor de portefeuille aandelen ontwikkelde landen en de portefeuille aandelen opkomende landen wordt ook positieve selectie toegepast.

Liquide krediet

SPH heeft voor het merendeel van de vastrentende waarden gekozen voor eigen beleggingsmandaten. Op deze mandaten is het uitsluitingsbeleid van SPH van toepassing.

Daarnaast is ook het eigen engagementbeleid toegepast op ondernemingen die zich binnen het bedrijfsobligatiemandaat bevinden.

De High Yield beleggingen zijn vormgegeven in een mandaat, waarop het eigen beleid van SPH toepasbaar is.

Een aantal vermogensbeheerders binnen dit deel van de portefeuille maakt gebruik van een eigen ESG-integratie strategie om ervoor te zorgen dat relevante informatie over de duurzaamheids-prestaties van ondernemingen wordt meegenomen in het beleggingsproces. Op die manier wordt bewust omgegaan met relevante ESGrisico's.

Voor staatsobligatiebeleggingen is het engagement- en stembeleid niet toepasbaar. Normatieve en thematische engagement met overheden is niet gebruikelijk. Wel worden staatsobligaties van overheden die op de uitsluitingslijst staan geweerd uit de portefeuille.

Illiquide zakelijke waarden

Illiquide beleggingen zijn vormgegeven in beleggingsfondsen. De beheerder van de fondsen heeft een MVB-beleid dat in hoge mate overeenkomt met dat van SPH.

Het infrastructuur fonds waar SPH in belegt, investeert in bedrijven die zich bezig houden met klimaat, water en andere milieuthema's zoals duurzame energie, drinkwater/waterzuivering en duurzame warmtevoorziening. Continu worden bij de onderliggende investeringen nieuwe ESG-initiatieven uitgevoerd die gericht zijn op extra aandacht voor veiligheid en welzijn van medewerkers en klanten, energie efficiency, verbetering van goed bestuur en focus op meer diversiteit. De vermogensbeheerder van het fonds is een van de oprichters van de GRESB (Global Real Estate Sustainability Benchmark) Infrastructure Assessment. Daarmee kunnen infrastructuurfondsen met elkaar vergeleken worden op ESG-prestaties.

Ook voor het vastgoedfonds waarin SPH belegt is ESG een integraal onderdeel van het beleggingsproces en het selectieproces. Beleggingen worden alleen geselecteerd wanneer deze voldoen aan het strenge ESG-beleid van het fonds. Dit resulteert in bovengemiddelde GRESB-scores van het fonds. Daarnaast heeft de vermogensbeheerder in kaart gebracht hoe de vastgoedportefeuille is blootgesteld aan fysieke klimaatrisico's en aan transitierisico's die gepaard gaan met toenemende regelgeving voor het uitstoten van broeikasgassen.

Illiquide krediet

Tot slot wordt ook in de hypotheekportefeuille van SPH rekening gehouden met ESG-factoren. Voor de hypotheek die via de vermogensbeheerder worden aangeboden geldt dat de mogelijkheid om extra te lenen voor energiebesparende maatregelen. Ook wordt inzicht geboden in milieulabels en de CO₂-voetafdruk van de hypotheekportefeuille.

Uitbesteding uitvoering MVB-beleid

SPH heeft Achmea IM aangesteld als ESG-dienstverlener en heeft Achmea IM de opdracht gegeven om uitvoering te geven aan het MVB-beleid. Uit hoofde daarvan voert Achmea IM onder andere het ESG due diligence beleid uit waartoe SPH zich heeft gecommitteerd in het kader van het IMVB Convenant Pensioenfondsen. Ook geeft Achmea IM namens SPH uitvoering aan de stem- en engagement activiteiten. Periodiek legt Achmea IM verantwoording af aan het pensioenfonds.

Communicatie en verantwoording

Transparantie is onafscheidelijk verbonden met een goed MVB-beleid. SPH rapporteert daarom tweemaal per jaar hoe zij invulling geeft aan het beleid via dit halfjaar verslag. Daarnaast wordt er aandacht besteed aan actuele MVB-thema's op de website en in de nieuwsbrief Huisarts & Pensioen. Daarnaast staan op deze website onder meer de volgende documenten:

1. Het volledige MVB-beleid;
2. Het Stembeleid;
3. De stemrapportage middels het Vote Disclosure Systeem waar zichtbaar is hoe per aandeelhoudersvergadering is gestemd;
4. Rapportages over goed bestuur en betrokken aandeelhouderschap;
5. Uitsluitingslijsten voor landen en bedrijven; en
6. De volledige beleggingsportefeuille van het pensioenfonds.

3. Positieve selectie

SPH streeft ernaar om alleen nog te beleggen in bedrijven die laten zien dat ze maatschappelijk verantwoord ondernemen belangrijk vinden. Dit komt onder andere tot uiting in de ESG-score die bedrijven krijgen toegekend door een onafhankelijk onderzoeksbureau. ESG staat voor Environment (milieu), Social (sociaal beleid) en Governance (ondernemingsbestuur). SPH maakt hiervoor gebruik van de ESG-data van MSCI ESG.

Sinds september 2020 past SPH op de portefeuille aandelen ontwikkelde landen positieve selectie toe op basis van deze ESG-scores. Dit wordt ook wel een best-in-class beleid genoemd. Per sector en regio worden alleen de 30% best presterende bedrijven (op basis van marktkapitalisatie) in de portefeuille opgenomen. SPH belegt voor dit deel van de portefeuille dus ook in veel minder bedrijven dan voorheen.

In de tweede helft van 2021 is ook de portefeuille aandelen opkomende markten aangepast op basis van positieve selectie. Alleen de 60% meest duurzame beleggingen hebben we in portefeuille gehouden, de overige de 40% hebben we verkocht.

Ook binnen de beleggingscategorie bedrijfsobligaties willen we positieve selectie gaan toepassen. De voorbereidingen zijn hiervoor getroffen en implementatie staat gepland in de loop van 2022. Voor iedere beleggingscategorie onderzoeken we telkens wat er mogelijk is en hoe we op een verantwoorde manier een zo positief mogelijk resultaat kunnen behalen.

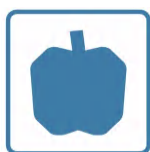

Door deze positieve selectie ontstaat een prikkel voor ondernemingen om zich in te spannen om maatschappelijk verantwoord te ondernemen. Zo willen we bijdragen aan een goed leefklimaat en een duurzame wereld. Positieve selectie leidt niet tot meer beleggingskosten, wel tot beperkte meerkosten voor de dataleverancier. Een voorwaarde voor deze manier van inrichten van de portefeuille is dat het risico-rendementsprofiel op lange termijn vergelijkbaar moet zijn met traditionele beleggingen. Uit onderzoek blijkt ook dat deze manier van duurzaam beleggen niet ten koste hoeft te gaan van het rendement en dat het naar verwachting geen extra risico's met zich meebrengt. Net als bij haar overige beleggingen houdt SPH de ontwikkelingen van het rendement nauwlettend in de gaten.

4. Uitsluitingsbeleid

Er zijn verschillende redenen waarom wij ervoor kiezen om niet te beleggen in bepaalde ondernemingen. Zo kan het pensioenfonds ervoor kiezen om niet te beleggen in ondernemingen die ongewenst gedrag vertonen of ondernemingen die bepaalde controversiële producten produceren. Wanneer een onderneming betrokken is bij een controversieel product, veelal een kernactiviteit van de onderneming, is een engagementbeleid niet reëel. Het is immers lastig de onderneming over te halen een ander product te produceren. In dat geval hanteert SPH op voorhand een uitsluitingsbeleid. Daarnaast kunnen ondernemingen die op structurele wijze met hun gedrag internationale normen bijvoorbeeld rondom mensenrechten, milieu, arbeidsnormen of corruptie schenden en bij achterblijvende engagementresultaten worden uitgesloten van het beleggingsuniversum. Hierbij vormen de principes van het Global Compact, de principes van de OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen en UN Guiding Principles on Business & Human Rights de uitgangsbasis.

Het uitsluitingsbeleid van Stichting Pensioenfonds voor Huisartsen richt zich op bedrijven uit die betrokken zijn bij de productie van controversiële wapens, die wapens produceren ten behoeve van consumenten, de tabaksector, mijnbouwbedrijven die zich voornamelijk op (thermische) steenkool richten, teerzandolieproducenten, producenten van schalieolie en -gas, producenten van Arctische olie en -gas, en bedrijven die structureel en op grove wijze internationale verdragen schenden op het gebied van o.a. milieu, mensenrechten, arbeidsrechten en corruptie. Ook voor overheden en staatsbedrijven worden uitsluitingscriteria gehanteerd. De actuele uitsluitingslijst is in Bijlage 8.3 te vinden.

4.1. Gezondheid

Tabak

SPH wil op geen enkele wijze betrokken zijn bij bedrijven die omzet genereren uit de productie, distributie of verkoop van tabak. Ook toeleveranciers van producenten van rookwaren en producenten van e-sigaretten worden uitgesloten.

Controversiële wapens

Voor SPH zijn wapens controversieel wanneer deze wapens onevenredig veel leed en slachtoffers veroorzaken en geen onderscheid maken tussen burger- en militaire doelen. Ook na afloop van een conflict veroorzaken deze wapens nog op aanzienlijke schaal slachtoffers en ontwrichten deze de maatschappij en de economie. In de praktijk gaat het om de volgende typen wapens:

1. Biologische wapens;
2. Chemische wapens;
3. Antipersoonsmijnen;
4. Clustermunitie;
5. Nucleaire wapens;
6. Witte fosfor; en

7. Verarmd uranium.

Bij het bepalen van de definitie van controversiële wapens zoekt SPH aansluiting bij internationale verdragen die door Nederland zijn ondertekend en bij het beleid van de Nederlandse overheid. Daarnaast wordt gekeken of wapens een disproportionele impact hebben op de burgebevolking wanneer zij gebruikt worden.

Het onafhankelijke onderzoeksbureau ISS ESG stelt ieder halfjaar vast welke ondernemingen betrokken zijn bij de productie van controversiële wapens. Daartoe bekijkt het onderzoeksbureau het gehele belegbaar universum. Wanneer het onderzoeksbureau betrokkenheid vaststelt is dat reden tot uitsluiting.

Wapens ten behoeve van de consumentenmarkt
Uitsluiting van ondernemingen die betrokken zijn bij de productie, handel of distributie van wapens ten behoeve van de consumentenmarkt. SPH hanteert als overweging of het uit te sluiten product een significante rol speelt in de activiteiten van het uit te sluiten bedrijf. Dit criterium bestaat uit een drempelwaarde in de omzet van minimaal 10%.

4.2. Klimaat

Kolen, teerzand, schalie olie en -gas, en Arctische olie en -gas

Bedrijven die zich bezig houden met de productie van fossiele brandstoffen die bij de extractie een disproportionele impact hebben op het milieu of brandstoffen die een disproportionele impact hebben op het klimaat worden uitgesloten. Er wordt niet belegd in bedrijven die meer dan 5% van hun omzet halen uit:

- Winning van thermische steenkool;
- Electriciteitsopwekking uit thermische steenkool;
- Winning van olie uit teerzanden;
- Winning van schalie olie en -gas; en
- Winning van Arctische olie en -gas.

4.3. Overig

Schenders van internationale normen

Naast producenten van controversiële wapens vindt SPH ook dat ondernemingen die op grove en structurele wijze internationaal breed gedragen normen op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anti-corruptie schenden, moeten worden uitgesloten van het beleggingsuniversum. Hiervoor hanteert SPH een aantal belangrijke raamwerken als uitgangspunt, namelijk het UN Global Compact, de OESO-Richtlijnen voor multinationale ondernemingen en de *UN Guiding Principles on Business & Human Rights*. De OESO-richtlijnen onderscheiden naast de vier genoemde thema's ook de volgende thema's: consumentenbelangen, wetenschap en technologie, mededinging en belastingen. De *UN Guiding Principles* geven handvatten voor staten en ondernemingen hoe mensenrechtenschendingen in de praktijk te voorkomen, te adresseren en te mitigeren.

Vaststelling uitsluitingen

Bedrijven die structureel en op grove wijze de genoemde internationale verdragen schenden worden aangesproken op hun gedrag door onze engagement provider. Indien bedrijven hun beleid en handelen niet aanpassen zal dat bij grove structurele schendingen leiden tot uitsluiting.

Landen

Het uitsluiten van landen is met name relevant bij de beleggingen in staatsobligaties en infrastructuur. SPH sluit landen uit op basis van relevante sancties of embargo van de Verenigde Naties tegen de betrokken overheid. In bijlage 8.3 vind u de actuele landenuitsluitingslijst.

VN Sancties worden relevant geacht als zij:

a. in relatie staan met schending van door Nederland ondertekende internationale verdragen (of waaraan Nederland is gebonden op grond van haar lidmaatschap van internationale organisaties);

b. gericht zijn tegen de regering van het land zelf of de huidige machthebbers;

c. in relatie staan met schendingen van internationale verdragen of algemeen geaccepteerde normen van één of meerdere van de volgende categorieën:

- non-proliferatieverdrag tegen verspreiding van kernwapens
- mensenrechten schendingen
- misdrijven tegen de menselijkheid
- schending van de democratie
- wapen- en/of handelsembargo's

Ook worden landen uitgesloten wanneer zij zich niet aan minimale standaarden houden op basis van drie onafhankelijke indices:

- Freedom in the World Index van Freedom House (mensenrechten)
- Global Rights Index van ITUC (arbeidsrechten)
- Corruption Perception Index van Transparency International (corruptie)

Staatsbedrijven

Wanneer ondernemingen voor meer dan 50% eigendom zijn van een van de landen op de uitsluitingslijst komen deze ook op de uitsluitingslijst terecht.

Geleidelijke implementatie

In 2021 heeft SPH het uitsluitingsbeleid ten aanzien van fossiele brandstoffen, tabak en landen verder aangescherpt. Omdat dit significante impact heeft op de portefeuille is voor een gefaseerde implementatie van deze uitgebreide uitsluitingslijst gekozen. Voor de aandelenbeleggingen is de aangescherpte uitsluitingslijst al van toepassing. Voor de obligatieportefeuilles zal dit in de loop van 2022 gebeuren.

5. Engagement

Een onderneming is gericht op het maken van winst. Dit streven naar winstmaximalisatie kan echter op gespannen voet komen te staan met internationale richtlijnen voor verantwoord ondernemen, zoals het Global Compact, de OESO-richtlijnen voor Multinationale ondernemingen of de UN Guiding Principles on Business & Human Rights. Wanneer ondernemingen deze internationale richtlijnen systematisch schenden, wordt gedrag onverantwoord. Daarmee ontstaat er een risico voor de continuïteit van de onderneming en houdbaarheid van winstrealisatie op de lange termijn. Daarom is het in het voordeel van de onderneming en al haar belanghebbenden dat richtlijnen voor verantwoord ondernemen worden gerespecteerd. Daarom gaat SPH in dialoog met ondernemingen. Inzet: het duidelijk stellen van kaders, het ontwikkelen van kennis bij ondernemingen en het definiëren van 'good practices'. SPH gaat in gesprek met ondernemingen over lange termijn waardecreatie. Zo draagt het bij aan het bewaken van het juiste evenwicht en beschermt het haar belangen en die van haar deelnemers.

5.1. Dialoog en de onderliggende uitgangspunten

Engagement is het aangaan van de dialoog met ondernemingen. Het is een centraal middel in het verantwoord beleggen beleid van SPH. Met het aangaan van de dialoog willen wij het duurzame gedrag van ondernemingen verbeteren, lange termijn waarde creatie stimuleren en tegelijkertijd aandeelhouderswaarde vergroten. Wij voeren de dialoog op meerdere vlakken:

1. Wij spreken ondernemingen aan die internationaal breed gedragen normen en principes over mensenrechten, arbeidsnormen, milieu of anticorruptie schenden. Dit noemen wij *Normatief engagement*.
2. Wij spreken ondernemingen in specifieke sectoren of ketens aan ter bevordering van een algemene standaard. Dit noemen wij *Thematisch engagement*.
3. Wij spreken met Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen over Ecologische, Sociale en Governance (ESG)kwesties. Dit doen wij veelal in collectief verband. Dit noemen wij *ESG Nederland engagement*.

De doelstellingen

De verschillende typen engagement hebben elk een andere focus en doelstelling. Voor elk van de verschillende vormen geldt dat engagement een zaak van lange adem is. Voor de diverse trajecten wordt uitgegaan van een looptijd van drie

jaar. Anders dan bij het instrument uitsluiting waarbij pensioenfondsen of beleggingsfondsen op voorhand niet beleggen in ondernemingen, geldt voor engagement dat er wel belegd wordt in ondernemingen die ter discussie staan, maar we als aandeelhouder het management juist actief aansporen het beleid of de activiteiten te verbeteren.

Het Normatieve Engagement heeft als doel structurele schendingen van UN Global Compact principes, OESO-richtlijnen voor Multinationale ondernemingen of *UN Guiding principles on Business & Human Rights* te stoppen en te voorkomen. Structurele schendingen van deze normen vergroten het risico op nadelige gevolgen voor de onderneming, haar directe omgeving zoals lokale gemeenschappen of het milieu en voor andere belanghebbenden. Activiteiten die (mogelijk) leiden tot een schending van de principes staan veelal in de belangstelling van niet-gouvernementele organisaties (ngo's) en de media. In de praktijk leiden deze schendingen vaak tot rechtszaken, die boetes of het uitbetalen van schadeclaims door de ondernemingen tot gevolg kunnen hebben. Dit zijn directe negatieve financiële effecten, die ook de belangen van aandeelhouders schaden. Normatief engagement voeren wij uit in samenwerking met onafhankelijk onderzoeksbureau ISS ESG.

Om tot een selectie van de ondernemingen te komen die vallen binnen het Normatief engagementprogramma wordt een due diligence proces uitgevoerd. Het beleggingsuniversum wordt doorlopend gescreend op het schenden van één of meerdere principes van de UN Global Compact, OESO-richtlijnen voor Multinationale ondernemingen of UN Guiding Principles on Business & Human Rights door onderzoeksbureau ISS ESG. Bij vermoedens van een mogelijke schending wordt een

dialogo gestart om escalatie te voorkomen. Ook bij een vastgestelde schending wordt de dialoog met deze bedrijven gestart met als doel de schending op te heffen en mogelijke nieuwe schendingen in de toekomst te voorkomen. Daarbij zal ook herstel van de situatie en mogelijke schadevergoedingen voor bijvoorbeeld de lokale bevolking ter sprake komen.

Het Thematische engagement heeft een andere doelgroep dan normatief engagement. Hier staan niet de bedrijven centraal die normen schenden, maar juist bedrijven die zowel financieel als maatschappelijk op bepaalde thema's hun prestaties verder kunnen verbeteren. De thema's worden gekozen in samenspraak met klanten en binnen de speerpunten van het MVB-beleid. Bij de keuze spelen de volgende zaken een rol:

- Materialiteit van het thema;
- Sociale of ecologische relevantie van het thema;
- Omvang van de onderneming in de beleggingsportefeuille (zowel aandelen als bedrijfsobligaties);
- Succes kans voor slagen van de dialoog.

In het ESG Nederland engagement is SPH in gesprek met de belangrijkste Nederlandse ondernemingen. Dit valt veelal samen met het aandeelhoudervergaderingseizoen. Deze dialogen vinden veelal in collectief verband plaats in samenwerking met andere Nederlandse insitutionele beleggers en Eumedion, het Nederlandse corporate governance platform voor institutionelen beleggers. Het gezamenlijke doel is het beïnvloeden van governance en duurzaamheidsthema's, veelal ingegeven door de actualiteit van de aandeelhoudersvergadering. Te denken valt aan beloningsbeleid, benoeming van bestuurders, fusies & overnames en sociaal- en milieubeleid.

Thema's in het engagementprogramma

Het engagementprogramma van Stichting Pensioenfonds voor Huisartsen beslaat het engagementprogramma de volgende thema's:

TABEL 5.1.1 LOPENDE THEMA'S

#	Thema	Dialogovorm
1	Schending Mensenrechten	Normatief
2	Schending Arbeidsnormen	Normatief
3	Schending Milieu	Normatief
4	Schending Anti-Corruptie	Normatief
5	Goede en Beschikbare Medicijnen	Thematisch Gezondheid
6	Access to Nutrition	Thematisch Gezondheid
7	Energie Efficiëntie	Thematisch Klimaatverandering
8	Transport en Klimaat	Thematisch Klimaatverandering
9	Klimaattransitie	Thematisch Klimaatverandering
10	Afbouw Blootstelling Steenkool	Thematisch Klimaatverandering
11	Klimaatadaptatie en Water	Thematisch Klimaatverandering
12	CO ₂ -reductie	Thematisch Klimaatverandering
13	Leefbaar Loon	Thematisch Sociaal
14	Human Capital	Thematisch Sociaal
15	Plastics	Thematisch Milieu
16	Biodiversiteit	Thematisch Milieu
17	Nederlandse Beursgenoteerde Ondernemingen	ESG Nederland

Binnen deze thema's liepen in het tweede halfjaar van 2021 233 dialogen. Het kan voorkomen dat in het kader van normatieve engagement met een onderneming over meerdere schendingen wordt gesproken. Dit zien we als meerdere dialogen. Daarnaast kan het voorkomen dat een onderneming deel uitmaakt van verschillende thematische dialogen. Ook kan sprake zijn van verschillende juridische entiteiten of dochterondernemingen. Indien dit het geval is, zien wij dit als één dialoog. In totaal bestond het totale engagementprogramma uit 233 dialogen met 180 unieke ondernemingen.

Vermeldenswaardige ontwikkelingen binnen de engagementthema's zijn in de komende paragrafen toegelicht. Voor ieder thema is inzichtelijk gemaakt welke ondernemingen zijn opgenomen in het engagementprogramma.

5.2. SPH en de normatieve dialoog

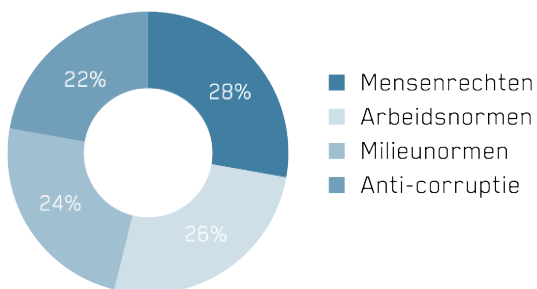
SPH heeft een discretionair mandaat voor de wereldwijd ontwikkelde markten aandelenportefeuille. Daarnaast heeft het fonds ook een discretionair mandaat voor de bedrijfsobligatieportefeuille. Op deze beide discretionaire mandaten is het volledige MVB-beleid van SPH van toepassing. Dit beslaat het uitsluitingsbeleid, stembeleid en engagementbeleid. Voor de aandelen opkomende markten en de High Yield beleggingen is een fondstoplossing gekozen.

SPH hanteert een eigen engagementproces, waarbij in gevallen een relatie bestaat met het uitsluitingsproces. Het fonds zal een dialoog aangaan met ondernemingen waarin wordt belegd die ongewenst gedrag laten zien. Ongewenst gedrag betekent dat er ofwel sprake is van een vastgestelde schending van Global Compact principes op het vlak van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anti-corruptie dan wel dat er grote aanwijzingen zijn dat de onderneming deze principes in de nabije toekomst zal schenden. In beide gevallen kan de dialoog met de onderneming worden aangegaan. Het engagementbeleid is erop gericht om de (vermeende of geverifieerde) schending op te heffen, bij voorkeur binnen een periode van twee jaar. Voor de uitvoering van het engagementbeleid maken we gebruik van ISS ESG.

5.3. Omvang normatieve engagementprogramma

SPH vindt het belangrijk om in gesprek te gaan met ondernemingen die internationaal breed gedragen normen schenden. Wij noemen dit normatieve engagement. Per 31 december 2021 maken 109 ondernemingen deel uit van het normatieve engagementprogramma. Met deze ondernemingen spreken wij over één of meerdere normschendingen. Het aantal normschendingen waarover wij spreken kan daarom afwijken van het aantal ondernemingen in het normatieve engagementprogramma. In totaal lopen er 162 dialogen. Onderstaand is weergegeven hoe het programma naar normschending is opgebouwd.

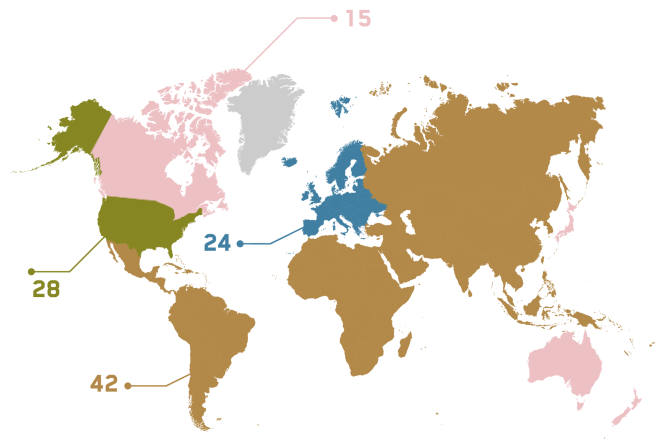
FIGUUR 5.3.1 NORMSCHENDING

De ondernemingen zijn gevestigd over verschillende regio's en markten. De focus van het programma ligt op de ontwikkelde markten met 67 dialogen. Wij verdelen deze onder in Europa, Verenigde Staten en Wereld Overig (Japan, Australië, Canada, Nieuw-Zeeland). Daarnaast voeren wij de dialoog met 42 ondernemingen uit opkomende markten. Zie in figuur 2 de regionale verdeling van ondernemingen in het normatieve engagementprogramma.

In het afgelopen halfjaar is met 27 ondernemingen een nieuwe dialoog geïnitieerd.

FIGUUR 5.3.2 ONDERNEMINGEN NAAR REGIO

Voortgang van de lopende dialogen

Iedere dialoog heeft vier onderneming specifieke doelstellingen. Deze doelstellingen worden samengevat in vier mijlpalen, zoals weergegeven in tabel 1. De mijlpalen worden in iedere dialoog getoetst aan de hand van vier indicatoren, namelijk: (1) een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd, (2) er zijn maatregelen geïnitieerd, (3) er is een toezegging gedaan en (4) er zijn geen maatregelen genomen.

Niet iedere mijlpaal is relevant in een dialoog. Per dialoog is bekeken welke mijlpaal wel of niet relevant is voor de onderneming. Herstel en verhaal is bijvoorbeeld niet in alle gevallen relevant omdat er niet één specifieke groep van benadeelden is of herstel & verhaal al plaats heeft gevonden via het nationale rechtssysteem.

TABEL 5.3.1 MIJLPALLEN

Mijlpalen	
1	Delen van relevante informatie
2	Implementatie van beleid
3	Herstel en Verhaal
4	Opheffen en/of voorkomen

De statistieken over de voortgang van engagementprogramma gaat over het totale engagementprogramma. Alle (positief) afgesloten dialogen zijn uit de statistieken gehaald, waardoor onderstaande statistieken een beeld geeft van de lopende dialogen.

Ten aanzien van de eerste mijlpaal, het delen van relevante informatie, zien we dat in 36% van de dialogen hierop nog geen stappen zijn gezet door de onderneming. Dat kan komen door onwil van de desbetreffende onderneming of omdat de dialoog pas recent van start is gegaan. In totaal is in 50% van de dialogen wel informatie gedeeld, in 4% van de gevallen ook geverifieerd door een onafhankelijke partij. In 7% van de dialogen heeft de onderneming wel een toezegging gedaan dit te doen.

TABEL 5.3.2 DELEN VAN RELEVANTE INFORMATIE

Indicatoren	Mijlpaal 1: Delen van relevante informatie
 Er zijn geen maatregelen genomen	36%
 Er is een toezegging gedaan	7%
 Er zijn maatregelen geïnitieerd	50%
 Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd	4%
 n.v.t.	2%

Voor de tweede mijlpaal, de implementatie van het beleid, zien we dat in 31% van de dialogen de ondernemingen hierop stappen hebben gezet en 2% zijn geverifieerd door een onafhankelijke partij. In 18% van de dialogen is de toezegging gedaan hierop stappen te zetten en in 33% van de dialogen hebben de ondernemingen zowel geen stappen gezet als toezeggingen gedaan.

TABEL 5.3.3 IMPLEMENTATIE VAN BELEID

Indicatoren	Mijlpaal 2: Implementatie van beleid
 Er zijn geen maatregelen genomen	33%
 Er is een toezegging gedaan	18%
 Er zijn maatregelen geïnitieerd	31%
 Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd	2%
n.v.t.	17%

Het mogelijk maken van Herstel & Verhaal, zoals ook benoemd in het IMVB-convenant, is de derde mijlpaal. Hierbij zien we dat in 41% van de dialogen de onderliggende

doelstellingen zijn behaald, waarvan 1% geverifieerd is door een onafhankelijke partij. Voor 12% van de dialogen is deze mijlpaal niet relevant vanwege de aard van de schending.

TABEL 5.3.4 HERSTEL EN VERHAAL

Indicatoren	Mijlpaal 3: Herstel en Verhaal
 Er zijn geen maatregelen genomen	34%
 Er is een toezegging gedaan	12%
 Er zijn maatregelen geïnitieerd	41%
 Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd	1%
n.v.t.	12%

Bij de vierde mijlpaal, het opheffen en/of voorkomen van de schending, zien we dat in 18% van de dialogen de ondernemingen hierop de onderliggende doelstellingen hebben behaald, waarvan 2% geverifieerd zijn door een onafhankelijke partij. Additioneel is in 15% van de dialogen de toezegging gedaan om maatregelen te zullen nemen. In 34% van de dialogen dienen de ondernemingen hier nog stappen op te zetten.

TABEL 5.3.5 OPHEFFEN EN/OF VOORKOMEN

Indicatoren	Mijlpaal 4: Opheffen en/of voorkomen
 Er zijn geen maatregelen genomen	34%
 Er is een toezegging gedaan	15%
 Er zijn maatregelen geïnitieerd	18%
 Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd	2%
n.v.t.	31%

Afgesloten dialogen

In het totale engagementprogramma zijn 37 dialogen succesvol afgesloten. Dat betekent dat de ondernemingen niet langer betrokken zijn bij de (vermeende) schending. Met 9 ondernemingen is de dialoog voortijdig afgesloten, vanwege gebrek aan reactie en/of samenwerking van de onderneming.

Voorafgaand aan het voortijdig afsluiten van een dialoog hanteren wij een escalatiestrategie. Bij de bedrijven die op de normatieve escalatielijst staan gaan wij de aandeelhoudersvergaderingen monitoren en beoordelen of er anders gestemd kan worden op de vergadering om extra druk uit te oefenen.

UITGELICHT: Vermeende schending van de mensenrechten op de Filipijnen

Opgeheven schending: mensenrechten

In november 2019 startte het Australian Transaction Reports and Analysis Centre (AUSTRAC) een civiele procedure tegen Westpac Banking Corp. Het gaat om meer dan 23 miljoen gevallen waarbij de anti-witwas- en terrorismefinancieringswet zou zijn overtreden. Daarnaast zouden due diligence procedures op het gebied van seksuele uitbuiting van kinderen in Zuidoost-Azië bij klanten onvoldoende uitgevoerd zijn, dit speelde tussen 2013 en juli 2019.

Nadat Westpac haar fout had toegegeven ging het in september 2020 akkoord met een boete van AUD 1,3 miljard en het treffen van corrigerende maatregelen. In 2021 heeft de onderneming de boete betaald aan AUSTRAC, implementeert het preventieve maatregelen door middel van een responsplan en het heeft een *Statement of Agreed Facts and Admissions* ingediend bij het Federale Hof van Australië. Daarin staan de overeengekomen herstelmaatregelen. Westpac heeft in de dialoog bevestigd dat er geen openstaande zaken zijn die verband houden met de overeenkomst met AUSTRAC. De beoordeling is dan ook gewijzigd naar Groen, score 4 (Herstelmaatregelen in uitvoering).

5.4. Normatieve dialogen

Onderstaand is aangegeven welke nieuwe dialogen rond normatieve schendingen zijn geïnitieerd in het afgelopen halfjaar. Het engagementprogramma rond normatieve schendingen wordt uitgevoerd in samenwerking met gespecialiseerd onderzoeksbureau ISS ESG.

Mensenrechtenschendingen

Het doel van deze dialogen is het opheffen van de geconstateerde of vermeende mensenrechtenschendingen. Daarnaast vragen we de onderneming beleid, processen en rapportages te ontwikkelen van die verband houden met het voorkomen van nieuwe mensenrechtenschendingen. De onderneming moet aantonen dat de schending van de Global Compact principes is opgeheven. Het is wenselijk dat een externe, onafhankelijke partij dit vaststelt.

Schendingen van de beginselen van mensenrechten kunnen betrekking hebben op de activiteiten van ondernemingen in landen met controversiële regimes. Door hun activiteiten in deze landen genereren de ondernemingen inkomsten voor de betreffende regimes, die deze inkomsten vervolgens vaak niet ten goede laten komen aan de lokale bevolking. Daarnaast komt het voor dat lokale gemeenschappen direct worden geschaad door de activiteiten van de ondernemingen. Andere voorbeelden van schendingen op het gebied van mensenrechten zijn onrechtmatigheden tegen de lokale bevolking door personeel of ingehuurd veiligheidsdiensten van ondernemingen.

SPH is in het tweede halfjaar van 2021 met 10 ondernemingen een dialoog gestart over een (vermeende) mensenrechtenschending (zie tabel 5.4.1).

TABEL 5.4.1 GEÏNITIEERDE DIALOGEN MENSENRECHTENSCHENDING H1 2021¹

Onderneming	Gestart
Alphabet Inc.	Q3 2021
Korea Electric Power Corp.	Q3 2021
POSCO	Q3 2021
Serco Group Plc	Q3 2021
Uber Technologies, Inc.	Q3 2021
Vestas Wind Systems A/S	Q3 2021
Ratch Group Public Co. Ltd.	Q4 2021
Rio Tinto plc	Q4 2021
SK Inc.	Q4 2021
UBS Group AG	Q4 2021

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS ESG

In de tweede helft van 2021 is één lopende dialoog op het gebied van mensenrechten afgesloten.

ISS ESG heeft het engagementtraject met Westpac Banking Corp. beëindigd, nadat Westpac verklaarde dat het herstel- en preventieve maatregelen implementeert door middel van een herstelplan. Het herstelplan was het gevolg van schendingen van de anti-witwas- en terrorismefinancieringswet evenals het onvoldoende uitvoeren van due diligence. De onderneming heeft in 2020 de boete betaald aan Australian Transaction Reports and Analysis Centre (AUSTRAC) en het heeft een Statement of Agreed Facts and Admissions ingediend bij het Federale Hof van Australië waarin de overeengekomen herstelmaatregelen zijn uiteengezet.

Arbeidsnormenschendingen

Het doel van dit engagementthema is het opheffen van de geconstateerde of vermeende arbeidsnormenschending. Daarnaast vragen we de onderneming beleid, processen en rapportages te ontwikkelen die verband houden met het voorkomen van nieuwe arbeidsnormenschendingen.

Structurele schendingen van het Global Compact, in het bijzonder de principes die gaan over arbeidsnormen, vormen financiële en reputatierisico's voor de onderneming en voor belanghebbenden zoals aandeelhouders. Ondernemingen dienen te voorkomen dat zij zich schuldig maken aan structurele schendingen van deze beginselen van het Global Compact. Mochten zij zich daaraan wel schuldig maken, dan is het wenselijk dat zij deze schendingen opheffen en voorkomen dat schendingen in de toekomst opnieuw zullen optreden.

Structurele schendingen van de beginselen over arbeidsomstandigheden kunnen betrekking hebben op kinderarbeid en andere vormen van gedwongen arbeid in de ketens van toeleveranciers van ondernemingen. Ook discriminatie van bijvoorbeeld zwangere vrouwen of personeel van een bepaalde etnische achtergrond komt voor, zowel binnen bedrijven zelf als binnen de ketens.

De onderneming moet aantonen dat de schending van de Global Compact principes is opgeheven. Het is wenselijk dat een externe, onafhankelijke partij vaststelt dat de schending is opgeheven.

SPH is in het tweede halfjaar van 2021 met 9 ondernemingen een dialoog gestart over een (vermeende) arbeidsnormenschending (zie onderstaand overzicht).

TABEL 5.4.1 GEÏNITIEERDE DIALOGEN ARBEIDSNORMENSCHENDING H2 2021¹

Onderneming	Gestart
Accenture Plc	Q3 2021
Alphabet Inc.	Q3 2021
Daqo New Energy Corp	Q3 2021
Ecopetrol SA	Q3 2021
Facebook, Inc	Q3 2021
Lens Technology Co., Ltd	Q3 2021
POSCO	Q3 2021
Uber Technologies	Q3 2021
Banglalink Digital	Q4 2021

¹ Achmea Investment Management, ISS ESG

In de tweede helft van 2021 zijn 2 van de lopende dialogen op het gebied van arbeidsnormen afgesloten.

Het engagementtraject met ACC Ltd., een dochteronderneming van LafargeHolcim Ltd., is positief afgesloten, nadat de onderneming maatregelen heeft genomen om de gezondheid en veiligheid van haar werknemers in India te verbeteren. De onderneming is regelmatig in gesprek met de vakbonden en het heeft beleid geïmplementeerd ter voorkoming van dodelijke ongevallen. Deze maatregelen hebben geleid tot een algehele daling van het aantal dodelijke ongevallen op de werkplek.

G4S Plc zou zich via franchisenemers in Qatar schuldig hebben gemaakt aan dwangarbeid. De onderneming heeft naar aanleiding van deze beschuldigingen een grondig onderzoek uitgevoerd en diverse herstelmaatregelen getroffen. Zo heeft de onderneming haar standaarden ten aanzien van wervings- en welzijnsvoorzieningen van migranten in het Midden-Oosten verbeterd en is een intensieve dialoog gestart met haar franchisenemers in Qatar. G4S Plc is tevens in gesprek met relevante belanghebbenden, waaronder de Internationale Arbeidsorganisatie en de UNI Global Union. ISS ESG is daarom van mening is dat de controversie niet langer actueel is. De dialoog is positief afgesloten.

Milieuschendingen

Het doel van dit engagementthema is het opheffen van de gevonden schendingen van het Global Compact en het ontwikkelen van beleid, systemen en rapportages die verband houden met het voorkomen van nieuwe milieuschendingen.

Structurele schendingen van het Global Compact, in het bijzonder de principes die gaan over milieu, vormen financiële, operationele en reputatierisico's voor de onderneming en voor haar belanghebbenden zoals aandeelhouders. Ondernemingen dienen daarom te voorkomen dat zij zich schuldig maken aan structurele schendingen van deze beginselen van het VN Global Compact. Mochten zij zich daaraan wel schuldig maken, dan is het wenselijk dat zij deze schendingen opheffen en voorkomen dat de schendingen in de toekomst opnieuw optreden.

De dialoog wordt gevoerd aan de hand van SMART-doelstellingen. De onderneming moet aantonen dat schending van de Global Compact principes structureel is opgeheven waarbij het wenselijk is dat een externe onafhankelijke partij vaststelt dat de schending is opgeheven. Bij het opheffen van de schending moet ook gedacht worden aan het nemen van corrigerende maatregelen, schadeloosstelling van betrokkenen en het opzetten en uitvoeren van herstelplannen.

SPH is in het eerste halfjaar van 2021 met 10 ondernemingen een dialoog gestart over een (vermeende) schending van milieunormen.

TABEL 5.4.1 GEÏNITEERDE DIALOGEN
MILIEUSCHENDINGEN H2 2021¹

Onderneming	Gestart
Ecopterol SA	Q3 2021
Korea Electric Power Corp.	Q3 2021
Lonza Group AG	Q3 2021
POSCO	Q3 2021
BASF SE	Q4 2021
Cargill, Inc	Q4 2021
Petróleo Brasileiro (Petrobras)	Q4 2021
Petróleos Mexicanos	Q4 2021
Power Construction Corporation of China, Ltd	Q4 2021
Companhia de Saneamento do Parana	Q4 2021

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS ESG

In de tweede helft van 2021 zijn 3 lopende dialogen op het gebied van arbeidsnormen afgesloten.

BASF heeft naar behoren maatregelen uitgevoerd, waarmee het opvolging geeft aan de bevindingen van de Europese Autoriteit voor Voedselveiligheid (EFSA) uit 2013. De herstelmaatregelen van BASF hebben betrekking op verantwoord productbeheer, verbeterde instructies op het etiket en het verspreiden van gebruikrichtlijnen via scholing. BASF benadrukte bovendien dat het zich inzet om met betrokkenen samen te werken om de gezondheid van bijen te bevorderen. De dialoog met BASF SE is dan ook positief afgesloten.

In september 2021 bevestigde Korea Electronic Power Corp. (KEPCO) dat het zich heeft teruggetrokken als ontwikkelaar in de 630 MW Thabametsi kolencentrale. De milieuvergunning van de kolencentrale werd aangevochten door de Zuid-Afrikaanse ngo Earthlife Africa Johannesburg (ELA). Na intrekking van de milieuvergunning door het Hooggerechtshof in Pretoria hebben de ontwikkelaars zich teruggetrokken. ISS ESG oordeelt dat de controverse niet langer actueel is.

In juli 2021 kondigde het Zwitserse chemiebedrijf Lonza Group AG aan de verkoop van Lonza Specialty Ingredients (LSI) aan een private equity-consortium te hebben afgerond. Dit bedrijfsonderdeel ontving veel kritiek, omdat bij een productiefaciliteit lachgas (N₂O) vrijkwam. Lonza verklaarde dat de productie van een katalysator die ervoor moet zorgen dat de uitstoot met 98% wordt verminderd, zal worden overgenomen door de nieuwe eigenaar. Aangezien de onderneming niet langer eigenaar is van het bedrijfsonderdeel, oordeelt ISS ESG dat Lonza Group niet langer wordt geassocieerd met de buitensporige N₂O-emissies. De dialoog wordt daarmee afgesloten.

Anti-corruptieschendingen

Omkoping en corruptie zijn niet verenigbaar met goed ondernemingsbestuur en hebben een negatieve invloed op de (creatie van) aandeelhouderswaarde. Het leidt tot nadelige economische, sociale en politieke uitkomsten. Overtredingen van internationale principes op het gebied van anti-corruptie kunnen schadelijk zijn voor de reputatie van een bedrijf en de waarde van merken.

Eén van de universele principes van het Global Compact is gericht op corruptie. Dit principe roept bedrijven op om preventieve en handhavingsmaatregelen in te stellen en een effectief systeem op te zetten voor de bestrijding van corruptie.

Dit engagementthema heeft als doel het anti-corruptiebeleid en de maatregelen tegen corruptie bij bedrijven te verbeteren. Daarnaast moet ook voldoende duidelijk worden gemaakt welke acties worden ondernomen tegen werknemers, tussenpersonen en onderaannemers die betrokken zijn bij beschuldigingen in verband met corruptie. Hierbij is het belangrijk dat er transparant wordt gecommuniceerd over verrichte onderzoeken en over doorgevoerde veranderingen.

SPH is in het tweede halfjaar van 2021 met 9 ondernemingen een dialoog gestart over een (vermeende) corruptieschending (zie onderstaand overzicht).

TABEL 5.4.1 GEÏNITEERDE DIALOGEN
CORRUPTIESCHENDINGEN H2 2021¹

Onderneming	Gestart
Alibaba Group Holding Ltd.	Q3 2021
Alphabet Inc.	Q3 2021
Deutsche Bank	Q3 2021
Ackermans & van Haaren NV	Q4 2021
Almirall SA	Q4 2021
LM Ericsson Telefon AB	Q4 2021
SAP SE	Q4 2021
Swedbank AB	Q4 2021
TENMA Corp.	Q4 2021

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS ESG

In de tweede helft van 2021 zijn geen dialogen op het gebied van anti-corruptie afgesloten.

5.5. Thematische dialogen

SPH voert thematische dialogen met als doel algemene standaarden binnen een bedrijfstak of keten te verbeteren. Voor sommige dialogen werken wij samen met andere nationale en internationale partijen. Over de voortgang en het vervolg op onze dialogen leest u op de volgende pagina's.

Goede en beschikbare medicijnen

Medicijnen, en daarmee de farmaceutische sector, zijn van groot belang voor een goede gezondheidszorg. Door de ontwikkeling van goede medicijnen is een effectieve behandeling van een grote groep aandoeningen mogelijk geworden. Hoewel de farmaceutische sector dus een belangrijke en nuttige rol vervult, spelen er verschillende problemen en misstanden.

Achtergrond van het thema

Een aantal belangrijke misstanden die spelen in de farmaceutische sector zijn:

- Het prijsbeleid rondom specifieke medicijnen, die behandelingen zowel in Nederland als in andere ontwikkelde economieën en ontwikkelingslanden ontoegankelijk maken.
- De omgang met patenten en regelgeving, waardoor prijzen opgedreven worden en de toegankelijkheid van medicijnen wordt verminderd.
- Gevallen van corruptie en het verlenen van gunsten aan zorgverleners om de verkoop van medicijnen te verhogen.
- Het onvoldoende ontwikkelen van medicijnen die een groot maatschappelijk belang hebben, maar waarvoor de markt relatief klein is.
- Verslavingen aan specifieke pijnstillers. Onder andere in de Verenigde Staten lopen hierover diverse rechtszaken.

De Covid-19 crisis heeft bovenstaande punten nog eens extra in de schijnwerpers gezet. De farmaceutische sector speelt een belangrijke rol bij het oplossen van deze crisis, zowel maatschappelijk als economisch. Dit is echter alleen effectief als de sector inzet op een goede beschikbaarheid van medicijnen, een prijsstelling die toegang wereldwijd mogelijk maakt en ook op langere termijn inzet op medicijnen die toekomstige pandemieën kunnen bestrijden.

Access to Medicine

Access to Medicine is een internationale stichting, gevestigd in Amsterdam. Access to Medicine zet zich in om medicijnen wereldwijd toegankelijk te maken, met name in ontwikkelingslanden. Om dit te bereiken publiceert Access to Medicine diverse ranglijsten waarop verschillende farmaceuten worden gerangschikt rondom de thematiek van het ontwikkelen en het beschikbaar maken van medicijnen. De bekendste ranglijst is de Access to Medicine index die de 20 grootste farmaceuten wereldwijd rangschikt. De stichting publiceert echter ook ranglijsten over wat bedrijven doen om vaccins beschikbaar te maken en om resistentie tegen antibiotica te bestrijden. De resultaten worden gebruikt door een brede coalitie van investeerders om farmaceuten aan te sporen om medicijnen wereldwijd beter beschikbaar te maken. Wij zijn actief lid van deze coalitie en gebruiken de onderzoeksresultaten om onze dialogen gedegen voor te bereiden.

Doel van het thema

De doelstellingen zijn gericht op het structureel oplossen van de problematiek. Onze focus is 'Sustainable Development Goal' (SDG) 3, dat zich richt op 'Goede Gezondheid & Welzijn' en in het bijzonder op de volgende bijbehorende subdoelstellingen:

3.8.

Zorgen voor een universele ziekteverzekering, met inbegrip van de bescherming tegen financiële risico's, toegang tot kwaliteitsvolle essentiële gezondheidszorgdiensten en toegang tot de veilige, doeltreffende, kwaliteitsvolle en betaalbare essentiële geneesmiddelen en vaccins voor iedereen.

3.b

Het onderzoek en de ontwikkeling ondersteunen van vaccins en geneesmiddelen voor overdraagbare en niet-overdraagbare ziekten voor de overdraagbare en de niet-overdraagbare ziekten, die in hoofdzaak ontwikkelingslanden treffen. Toegang verschaffen tot betaalbare essentiële geneesmiddelen en vaccins, volgens de richtlijnen van de Verklaring van Doha aangaande het TRIPS-akkoord en Volksgezondheid. De Verklaring bevestigt het recht van ontwikkelingslanden om ten volle gebruik te maken van de bepalingen van de 'Overeenkomst aangaande de Handelsaspecten van de Intellectuele Eigendom' (TRAIPIR) die ruimte laat voor de bescherming van de volksgezondheid; en, in het bijzonder, het verschaffen van toegang tot geneesmiddelen voor iedereen.

Er zijn verschillende stappen die ondernemingen op dit thema kunnen zetten. Op basis van onze uitgangspunten en voorbereidend onderzoek, hebben we de volgende hoofddoelstellingen geselecteerd die, afhankelijk van de onderneming worden vertaald in bedrijfsspecifieke doelen:

- Het doel om medicijnen betaalbaar en toegankelijk te maken een centrale plek te geven in de bedrijfsstrategie;
- Het ontwikkelen van een transparant en verantwoord prijsbeleid. Denk bijvoorbeeld aan een koppeling tussen de prijs van het medicijn, de gerealiseerde gezondheidswinst en de ontwikkelingskosten;
- Op een verantwoorde manier omgaan met patenten en licenties, die voorkomt dat medicijnen onbereikbaar worden;
- Te sturen op maatschappelijke impact, gezondheidswinst en veilige medicijnen, ook in research & development; Verankering internationale standaarden, onder andere van de World Health Organisation.
- Het hebben van een gedegen beleid, implementatie en **onafhankelijke** monitoring om zowel corruptie, oneerlijke handelspraktijken als belastingontwijking te voorkomen.
- Het vergroten van de transparantie en rapportage over de bovengenoemde onderwerpen richting investeerders, consumenten en andere stakeholders. Inclusief transparantie over belastingen, lobby-activiteiten en betalingen aan zorgverleners.
- Bovenstaande doelstellingen een plek te geven in het variabele beloningsbeleid.

Bovenstaande punten hebben we ook een plek gegeven in het *investor statement* rondom de Covid-19 crisis, dat we in april 2020 in samenwerking met diverse investeerders hebben opgesteld voor de farmaceutische sector.

Voortgang

In de tweede helft van 2021 hebben we ons gericht op het indienen van twee aandeelhoudersresoluties bij Gilead en Johnson & Johnson, op het engagement met Biogen, Johnson & Johnson en Gilead en hebben we een brief opgesteld naar de producenten van Covid-19 vaccins.

Bij Johnson & Johnson hebben we in november 2021 wederom een resolutie voor de aandeelhoudersvergadering in 2022 ingediend waarin de onderneming wordt opgeroepen om transparant te zijn over hoe overheidsfinanciering bij de ontwikkeling van haar Covid-19 vaccin invloed heeft gehad op de uiteindelijke prijs. Deze resolutie stond ook op de agenda voor de aandeelhoudersvergadering van 2021 en behaalde daar 31,77% van de stemmen. Johnson & Johnson heeft echter onvoldoende stappen gezet op dit terrein en we hebben met andere investeerders de resolutie wederom opnieuw ingediend. In het kader van de Access to Medicine Index hebben we met de onderneming gesproken over hoe het haar prestaties in deze index kan verbeteren, mogelijk door te werken aan betere distributienetwerken in

ontwikkelingslanden. Daarnaast hebben we Johnson & Johnson opgeroepen om een koppeling te maken tussen het beloningsbeleid en de wereldwijde toegang tot haar Janssen-vaccin.

Met Gilead hebben we dit najaar gesproken over de uitkomsten van de Access to Medicine Index. Tijdens het gesprek bleek er door de komst van nieuwe bestuurders een nieuwe wind te waaien. De onderneming lijkt serieuzer werk te willen maken van toegang tot medicijnen en liet eind 2021 weten voor het eerst actief mee te werken met het onderzoek van Access to Medicine. Toch is er ook nog werk aan de winkel, o.a. wat betreft het vergroten van de transparantie. Om deze reden hebben we met andere investeerders een resolutie ingediend voor de aandeelhoudersvergadering in 2022 met als doel de transparantie over haar lobbyactiviteiten te vergroten. De eerste gesprekken met de onderneming hierover hebben plaatsgevonden, maar op het moment van schrijven is het nog onduidelijk of de onderneming met voldoende toezeggingen zal komen om de resolutie terug te trekken.

Met Biogen hebben we gesproken over hun prijsbeleid. Biogen heeft een prijsbeleid, maar het is onduidelijk of en hoe dit in de praktijk wordt toegepast. Tijdens het gesprek zijn we daarom dieper ingegaan op het medicijn "Spinraza" en hoe Biogen hier haar prijsbeleid in de praktijk brengt. Daarnaast hebben we aangedrongen om de transparantie wat betreft lobbyactiviteiten te vergroten en om een externe adviesraad in te stellen die stakeholders direct het bestuur laat adviseren op maatschappelijke thema's zoals toegang tot medicijnen. De onderneming liet weten dit te overwegen en binnenkort een studiedag over dit thema voor haar bestuur te organiseren.

Vervolg

We zullen in de eerste helft van 2022 toewerken naar de aandeelhoudersvergaderingen, in het bijzonder die van Gilead en Johnson & Johnson. Bij de laatste onderneming zal het vooral gaan over de koppeling tussen het beloningsbeleid en wereldwijde toegang tot vaccins. Daarnaast zullen we inzetten op engagement gesprekken met o.a. Roche, Novartis en Aurobindo. Deze laatste onderneming is ondanks verschillende verzoeken voor een gesprek het laatste halfjaar niet responsief is geweest.

Access to Nutrition

Zowel goede voeding als voldoende voeding zijn van groot belang voor een gezonde samenleving. Voedingsbedrijven kunnen hier op verschillende manieren een belangrijke bijdrage aan leveren en hiermee tevens inspelen op een groeiende markt. Zo kunnen zij voedingswaarde en gezondheid meer prioriteit geven bij het ontwikkelen van producten, gezondheid meewegen in de prijsstelling en consumenten actief informeren over de voedingswaarden van producten.

Achtergrond van het thema

De 'Access to Nutrition Index' is een initiatief dat wereldwijd ondernemingen in de voedingssector rangschikt op basis van hun presentaties op onder andere de volgende thema's:

- Voorkomen van ondervoeding;
- Voorkomen van obesitas;
- Verantwoorde marketing richting kinderen en het promoten van borstvoeding.

De index is ontwikkeld op basis van kennis van investeerders, wetenschappers en relevante internationale organisaties zoals de 'United Nations World Health Organisation' (WHO). Er bestaat zowel een wereldwijde index als regionale indices die inzoomen op ondernemingen uit de Verenigde Staten, India, Mexico en Zuid-Afrika.

De resultaten laten zien dat voedingsbedrijven nog belangrijke stappen op het thema Access to Nutrition kunnen zetten. Zo blijkt dat slechts 1/3 van de onderzochte voedingsproducten als gezond kunnen worden gekwalificeerd.

Om de resultaten van het onderzoek via investeerders onder de aandacht te brengen bij ondernemingen, is er zowel een *investor statement* als een gezamenlijk engagement programma gelanceerd. Aan beide initiatieven nemen we in het kader van dit engagementthema actief deel om zo ondernemingen te stimuleren, stappen te zetten op het gebied van Access to Nutrition.

Doel van het thema

We hebben in het engagementtraject verschillende doelen gesteld voor de ondernemingen, gebaseerd op de uitgangspunten van de 'Access to Nutrition Index':

- De onderneming geeft goede voeding een gedegen plek in de strategie, uitgewerkt in concreet beleid;
- De onderneming zet zich in om goede en gezonde producten te ontwikkelen;

- De onderneming zet zich in om goede voeding tegen een betaalbare prijs beschikbaar te maken;
- De onderneming ondersteunt met haar marketingactiviteiten een gezond voedingspatroon;
- De producten van de onderneming passen in een gezond dieet en een gezonde levensstijl;
- De onderneming geeft via de verpakking goede informatie aan consumenten over de voedingswaarden van haar producten;
- Ondernemingen werken actief samen met andere belanghebbenden op het gebied van goede voeding.

Dit engagementthema sluit aan bij de volgende 'Sustainable Development Goals' (SDG's):

- SDG 2: Geen Honger

De focus ligt hierbij met name op het onderliggende doel 2.2 dat zich richt op het uitbannen van slechte voeding(spatronen).

- SDG 3: Goede Gezondheid en Welzijn

De focus ligt hierbij met name op het onderliggende doel 3.4 dat zich richt op het voor 2030 met een derde inperken van vroegtijdige sterfte gelinkt aan niet-overdraagbare ziekten, zoals diabetes, kanker of hart- en vaatziekte.

"Waar in ontwikkelingslanden ondervoeding zich concentreert rond lage- en middeninkomens, is het overgewicht dat zich concentreert onder lage inkomens in ontwikkelde landen"

– UN Food and Agricultural Organisation

Voortgang

Begin juli 2021 is de nieuwe benchmark van de Access to Nutrition Index uitgekomen waarvan we de resultaten in onze engagement hebben ingezet. De uitkomsten van dit nieuwe onderzoek laten een gemengd beeld zien. Zo is het percentage producten dat voedingsbedrijven aanbieden en dat als gezond kan worden gezien nog steeds laag, namelijk 31%. Toch zien we bij een aantal ondernemingen ook vooruitgang. Negen ondernemingen hebben bijvoorbeeld wel degelijk hun voedingsproducten gezonder gemaakt en bij dertien ondernemingen zien we duidelijk meer aandacht voor en beleid op dit thema. Kortom, de uitkomsten van de Index laten zien dat er nog stappen nodig zijn, maar laten ook goede voorbeelden zien van ondernemingen die aantonen dat deze stappen daadwerkelijk mogelijk zijn.

We hebben nu drie jaar engagement gevoerd op dit thema. We zien echter, bevestigd door de uitgekomen Access to Nutrition Index, dat dit thema nog steeds hoog op de agenda moet staan. In overleg met Access to Nutrition en de investeerders coalitie hebben we daarom een aantal wisselingen en toevoegingen doorgevoerd in de groep

ondernemingen waarmee we engagement voeren op dit onderwerp. We zullen met Conagra, Suntory en Unilever onze engagement voortzetten. Voor Nestlé zullen we als lead-investor het stokje overdragen en voor Coca-Cola juist overnemen. Al deze ondernemingen hebben we deze zomer een brief gestuurd waarin de belangrijkste uitkomsten van de Access to Nutrition Benchmark per onderneming werden benoemd, aangevuld met onze verwachtingen voor de te zetten stappen.

Met Unilever heeft er daarna snel een gesprek plaatsgevonden. Unilever scoort relatief goed in de benchmark, maar heeft ook een productenportefeuille waar ongezonde producten een belangrijk onderdeel van uitmaken. Daarnaast hebben we de onderneming aangesproken op het zetten van doelen voor het wereldwijd meer toegankelijk maken van gezonde voeding en transparanter te zijn over haar lobbyactiviteiten.

Van Conagra hebben we snel een schriftelijke reactie op onze brief ontvangen. De onderneming stond open voor een gesprek, maar door persoonlijke omstandigheden aan de kant van Conagra is dit gesprek uitgesteld tot begin januari 2022.

Suntory is al vanaf de start van dit engagement thema een onderneming waarmee engagement uitdagend is. Positief was dat we snel een reactie kregen op onze brief. De onderneming liet weten graag met ons in gesprek te gaan, maar de voorkeur te hebben dit in 2022 te doen wanneer er stappen op het thema goede voeding zijn gezet binnen Suntory. Daarnaast was het positief dat Suntory voor het eerst proactief met Access to Nutrition contact heeft gezocht over de uitkomsten en het delen van informatie.

Ook Coca-Cola hebben we namens de coalitie in juli 2021 een brief gestuurd met onze verzoeken en bevindingen uit de Access to Nutrition Index. Het gesprek heeft snel plaatsgevonden. Tijdens dit gesprek hebben we Coca-Cola gevraagd of en hoe de uitkomsten van de Access to Nutrition Index intern zijn besproken en wat de vervolgstappen zijn. De onderneming liet weten dat ze de uitkomsten serieus nemen en dat deze ook in het bestuur ter tafel zijn gekomen. Coca-Cola heeft al een aantal stappen gezet wat betreft suikerreductie. We hebben echter benadrukt dat het van belang is deze stappen op te schalen en ook andere aspecten van gezonde voeding een plek te geven in de strategie. Ook rondom marketing en lobby zijn we van mening dat de onderneming stappen kan zetten. In het kader van de Healthy Markets Initiative van ShareAction hebben we ook deelgenomen aan een tweede gesprek met Coca-Cola waar we deze punten hebben herhaald. De onderneming is niet afwijzend ten opzichte van deze punten, maar het is nog onduidelijk welke stappen Coca-Cola concreet gaat zetten.

Naast de engagement met de ondernemingen heeft de investeerderscoalitie rondom Access to Nutrition Index ook een verklaring gepubliceerd tijdens de Nutrition for Growth Conference. Dit is een internationale conferentie over

duurzame voeding die dit jaar (virtueel) in Japan werd georganiseerd. Een artikel over de lancering is [hier te vinden](#).

Vervolg

We zullen de eerste reactie en gesprekken in 2022 evalueren met de andere investeerders uit de coalitie rondom Access to Nutrition. Daarnaast zullen we vervolggesprekken met de ondernemingen inplannen en monitoren of en hoe ondernemingen ook daadwerkelijk hun beleid aanpassen. Daarnaast kijken we of en hoe dit thema op de agenda komt van de aankomende aandeelhoudersvergaderingen.

Energie efficiëntie in de staal en chemie industrie

Wereldwijd heeft verbetering van energie efficiëntie de groei van het energiegebruik met circa 12 procent afgeremd. Bovendien toont scenario-analyse aan dat zelfs bij een verdubbeling van het bruto binnenlands product in 2040 toch een lagere wereldwijde uitstoot van broeikasgassen mogelijk is dan vandaag. Enkel door energie efficiëntie kan meer dan 40 procent van de volgens de Parijse doelstellingen benodigde vermindering van CO₂-uitstoot worden bereikt. Energie efficiëntie is zodoende het sleutelwoord in het mogelijk maken van verdere economische groei, zonder evenredige groei in uitstoot. Energie efficiëntie is onmisbaar geworden voor het bereiken van de wereldwijde klimaatdoelen.

Achtergrond van het thema

De beperking van klimaatverandering tot maximaal 2 °C, met een streefwaarde van 1,5 °C, hangt in belangrijke mate af van verbeterde energie efficiëntie. Sinds het jaar 2000 werd de toenemende vraag naar energie voor een derde gecompenseerd door verbeterde efficiëntie. Het *Internationaal Energie Agentschap* (IEA) stelt vast dat de industrie potentieel twee keer zoveel waarde kan creëren uit energie in 2040 dan nu het geval is. Met verbeterde energie efficiëntie gaan belangrijke economische, ecologische en sociale voordelen gepaard. Het leidt tot een afname van broeikasgasemissies, maar energiebesparingen zijn, sec bekeken, per definitie kostenbesparend; een investering in energiebesparingsmaatregelen betaalt zich gemiddeld met een factor drie terug. Overige voordelen zijn minder luchtvervuiling, verhoogde koopkracht van huishoudens door lagere energiekosten, verbeterde energiezekerheid door verminderde invoer en uitgebreide toegang tot moderne energiediensten (IEA, 2018).

Wij zijn kritisch naar alle sectoren die voor de grootste uitstoot van broeikasgassen zorgen, waaronder de staal, cement en chemiesector. Vanwege beperkte beleggingen in de cementsector, richt dit engagement traject zich op bedrijven in de chemie- en de staalindustrie. We onderzochten in welke mate ondernemingen in de beleggingsportefeuilles voorbereid zijn op markt- en beleidsontwikkelingen op het gebied van klimaatverandering en energie efficiëntie. Ook onderzochten we de materialiteit van energie efficiëntie voor ondernemingen in de chemie en de staalindustrie.

Doel van het thema

We hebben verschillende doelen gesteld voor de ondernemingen:

- De ondernemingen formuleren een lange termijn klimaatstrategie. Daarbij dienen ze rekening te houden met strategische en financiële risico's en kansen als gevolg van klimaatverandering, zoals veranderingen in beleid en markt en technologische ontwikkelingen zoals een mogelijke invoering of verhoging van een CO₂-prijs. Deze komen mogelijk naar voren door een grondige risico-analyse en het uitvoeren van scenario-analyses.
- De onderneming committeert zich aan meetbare doelen rondom klimaat, energie-efficiëntie en de samenstelling van de brandstofmix. Wij roepen ondernemingen op om zich te verbinden aan wetenschappelijk onderbouwde doelstellingen of 'Science Based Targets'.
- Binnen de operatie is er focus op energie efficiëntie en worden er relevante energie-efficiëntie maatregelen geïmplementeerd. De onderneming optimaliseert het proces onder andere door gebruik te maken van slimme meters en hergebruik van grondstoffen, energie, afval en warmte. Ook wordt er in toenemende mate gebruik gemaakt van hernieuwbare energie en wordt samengewerkt met organisaties binnen en buiten de sector.
- De onderneming is transparant over de voortgang en resultaten van haar klimaat en energie efficiëntie maatregelen.

Dit engagement thema sluit met name aan bij de volgende Sustainable Development Goals:

SDG 7: Betaalbare en duurzame energie

Onze focus is doel 7.2 dat zich richt op de verhoging van hernieuwbare energie in de globale energiemix en doel 7.3 dat zich richt op het verhogen van energie-efficiëntie.

SDG 9: Industrie, innovatie en infrastructuur

Onze focus is doel 9.4 dat zich onder andere richt op het verduurzamen van industrieën.

Voortgang

Met enkele ondernemingen van de groep is opnieuw gesproken tijdens de rapportageperiode. We hebben

daarbij hoe de voortgang is van de ondernemingen tegenover gestelde engagementdoelstellingen.

Onze dialoog met Covestro verloopt positief. De chemiereus bevindt zich in de overgang naar een nieuwe duurzaamheidsstrategie die moet leiden tot volledige circulariteit. Covestro maakte eerder al gebruik van reductiedoelstellingen op het gebied van de absolute uitstoot van broeikasgassen en uitstootintensiteit. Zij zal in de komende periode specifiekere doelstellingen rond circulariteit formuleren waarbij ook gezocht wordt naar een accurate meetmethode voor het vaststellen van scope 3 emissies. De doelstellingen zullen worden opgenomen in de beloningscriteria van het management. Naast de toezeggingen rond nieuwe KPI's en het meten van scope 3 emissies heeft Covestro ook toegezegd haar rapportages te zullen verbeteren. Zo worden de TCFD richtlijnen geïmplementeerd en wordt er een begin gemaakt met rapporteren aan CDP. Dit zijn stappen die de onderneming transparanter zullen maken.

Met PPG spraken wij over de duurzaamheidsdoelstellingen van de onderneming die voor 2025 gelden. Deze zijn inmiddels bepaald voor alle locaties en via scorecards wordt lokaal de voortgang gemeten en gedeeld. Wij vroegen de onderneming om ook voor de langere termijn doelen te formuleren op klimaatgebied. PPG zette de eerste stappen op het gebied van rapportages over klimaatrisico. Na een geslaagde pilot verwachten wij dat de onderneming de TCFD aanbevelingen ter harte neemt bij het opstellen van toekomstige rapportages.

Van Fortescue weten wij uit onze gesprekken dat de onderneming belangrijke stappen heeft gezet op het gebied van energie efficiëntie en klimaat. Men streeft ernaar om binnen 20 jaar CO₂-neutraal te opereren. Dit zal een grote opgave zijn, mede door de afhankelijkheid van zware machinerie, die nu nog overwegend werkt op basis van de klimaatonvriendelijke diesel. Fortescue investeert op dit moment echter veel in hernieuwbare energie. Wij vragen de onderneming om ook via concrete doelen op de kortere termijn aan te tonen dat het op de goede weg is. Bijvoorbeeld door concrete doelen te stellen op het gebied van energie efficiëntie.

Umicore erkent dat er ruimte is om meer en explicieter te rapporteren over de wijze waarop de onderneming, haar doelstelling om CO₂-neutraal te zijn, in 2035 gaat bereiken. We verwachten daarom in de komende maanden ook belangrijke stappen van Umicore. Zo heeft de onderneming zich verbonden aan het stellen van van op wetenschap gebaseerde emissiedoelen. Wij verwachten deze in de tweede helft van 2022 concreter te kunnen bespreken met een vertegenwoordiging van de onderneming.

Vervolg

In 2022 zal worden gesproken met PPG, Nucor, Fortescue en Umicore. Onder meer van Umicore verwachten wij

nieuws over nieuwe klimaatdoelstellingen en de hieraan verbonden acties.

Transport & Klimaat

De transportsector draagt ruim 25 procent bij aan de totale Europese CO₂-uitstoot. Hoewel de transportsector grotendeels buiten het Klimaatakkoord van Parijs is gebleven dient de sector wel een belangrijke bijdrage te leveren aan de broeikasgas-reductie om deze doelstellingen te behalen. Daarom is het materieel en relevant vanuit financieel en maatschappelijk perspectief om dit thema uit te voeren binnen de logistieke sector.

Achtergrond van het thema

De transportsector omvat een breed scala aan industrieën. We kiezen ervoor om ons te richten op de industriegroep 'logistiek'. De te behalen winst in termen van CO₂-reductie en energie-efficiëntie schatten wij in als hoog. Door ons te richten op deze groep denken wij optimaal rendement te halen uit onze inspanningen. Een engagement in deze industrie heeft meerdere invalshoeken, waaronder: het verlagen van brandstofverbruik en het gebruik van alternatieve brandstofbronnen (denk aan schonere brandstoffen zoals waterstof of methanol voor lange afstanden), verbeterde voertuigtechnologie en technologische verbeteringen (zoals elektrische schepen naar het achterland), reductie van emissie-intensiteit van bestaande wagenparken, alternatieve vervoerswijzen, maar ook efficiëntie maatregelen op voertuigonderhoud (bijvoorbeeld weerstand verlagen door een schip schoon te houden) en logistieke planning voor het laden van voertuigen en routeplanning.

"De transport sector is de snelst groeiende uitstoter van broeikasgassen. De groei in energiebehoefte ten aanvang van transport is de hoogste van alle eindgebruikers"

– World Health Organisation

Doel van het thema

De doelen die wij hebben opgesteld voor de ondernemingen luiden als volgt:

- Transportbedrijven verbeteren transparantie over (a) de CO₂-uitstoot, door bijvoorbeeld te rapporteren over brandstofgebruik en (b) de gehanteerde strategie om te blijven voldoen aan de striktere CO₂ (zelf)regulering;
- Transportbedrijven nemen klimaatverandering en CO₂-uitstoot in het bijzonder op in hun beleid. Wij vragen hen

de urgentie en materialiteit van het reduceren van de CO₂-uitstoot te erkennen, capaciteit en expertise op bestuursniveau ten aanzien van klimaatverandering beschikbaar te maken en klimaatscenario's (waaronder gebruik van fossiele brandstoffen) te integreren bij bepaling van lange termijn financiële risico's;

- Transportbedrijven integreren brandstofefficiëntie in de strategie, planning, activiteiten en investeringsbeslissingen;
- Daarnaast willen wij transportbedrijven aan de hand van best practices (a) inzicht geven in de mogelijkheden tot het reduceren van het gebruik van fossiele brandstoffen en (b) stimuleren over te schakelen op hernieuwbare energiebronnen.

Dit engagement thema sluit aan bij de volgende Sustainable Development Goal (SDG):

- SDG 7: Betaalbare en duurzame energie

Onze focus is doel 7.2 dat zich richt op de verhoging van hernieuwbare energie in de globale energiemix en onderliggend doel 7.3 dat zich richt op het verhogen van energie-efficiëntie.

Voortgang

Na een looptijd van drie jaar loopt dit engagementtraject af. Van alle vier ondernemingen in het engagementprogramma is door ons vastgesteld hoe de voortgang is geweest tegenover de engagementdoelstellingen.

Deutsche Post presenteerde in 2021 haar nieuwe klimaatdoelstellingen. In een uitgebreid plan, met goed doordachte verduurzamingsmaatregelen, geeft de onderneming aan emissievrij te zijn in 2050. Deze maatregelen zullen geverifieerd worden door het Science Based Targets initiative (SBTi). De maatregelen bestaan ruwweg uit het elektrificeren van het wagenpark, het gebruik van duurzame energie in de kantoren en, hoewel onzeker, gebruik van duurzame brandstoffen voor luchtvracht. Deutsche Post heeft een belangrijk deel van het klimaatbeleid goed op orde. Wij houden echter wel vragen over de verduurzaming van met name de luchtvracht. Ook moet er in onze ogen meer aandacht zijn voor (deelname aan) lobbyactiviteiten met overheden en de consistentie met het eigen klimaatbeleid. Het is reden om de onderneming, ook nu de dialoog afloopt, te blijven volgen.

UPS heeft doelstellingen geformuleerd om volledig carbonneutraal te opereren in 2050, met tussentijdse doelstellingen in 2035 voor een halvering per geleverd pakket. Hoewel de duurzaamheidsplannen van UPS nog om een verdere uitwerking vragen, zien wij dat duurzaamheid duidelijk tot de hoofdprioriteiten van UPS behoort. De onderneming staat voor een flinke uitdaging, maar geen onhaalbare. Bij UPS heeft Achmea IM in 2021 een aandeelhoudersresolutie mede ingediend over lobbying. De concrete vraag aan UPS was om het beleid, acties en

rapportages op dit gebied kritisch te evalueren, omdat UPS ondanks het vooruitstrevende klimaatbeleid tegelijkertijd lid is van brancheverenigingen die bekend staan om hun uitgesproken conservatieve opvattingen en lobby. Helaas is UPS, ondanks onze aandeelhoudersresolutie, nog niet ingegaan op ons verzoek. In 2022 zal de aandeelhoudersresolutie over lobbying naar verwachting opnieuw tijdens de aandeelhoudersvergadering in stemming worden gebracht.

Het engagementtraject met Royal Mail mag succesvol worden genoemd. De onderneming heeft inmiddels ambitieuze duurzaamheidsdoelstellingen vastgesteld. Royal Mail heeft zich een CO₂ neutrale doelstelling gesteld die in lijn is met een 1.6 graden scenario en die daarmee binnen de doelstelling van het Klimaatakkoord van Parijs valt. De onderneming werkt aan een routekaart met tussentijdse doelstellingen richting haar doel om in 2050 CO₂ neutraal te opereren. Royal Mail heeft daarmee tijdens de engagementperiode belangrijke voortgang geboekt.

De dialoog met CH Robinson verliep constructief, maar de onderneming maakte er geen geheim van klimaat niet bovenaan te hebben staan op de agenda. De onderneming publiceerde aan het begin van het engagementtraject nog vrijwel geen concrete voortgang of plannen omtrent klimaat en daar is tijdens onze dialoog een beetje verandering in gekomen met de rapportage aan CDP. In eerdere gesprekken heeft CH Robinson aangekondigd om nieuwe duurzaamheidsdoelstellingen te publiceren in 2021. Tot op heden zijn de plannen echter niet voldoende concreet gemaakt, wat wij betreuren. Wij zijn wel tevreden met de keuze van de onderneming om de broeikasgasuitstoot te rapporteren. De eerlijkheid gebiedt te zeggen dat CH Robinson, dat vooral actief is als tussenpersoon in de logistieke keten, zonder omvangrijke eigen voertuigvloot een profiel heeft dat duidelijk afwijkt van ondernemingen zoals UPS en Deutsche Post.

Vervolg

Met het afrondende onderzoek in het laatste kwartaal van 2021 sluiten wij alle vier de dialogen af. Wij zien echter nog voldoende aanleiding om onze dialoog met de transportwereld voort te zetten en we zijn voornemens om een vervolengagement op te zetten met ondernemingen die actief zijn in de transportwereld. In de volgende editie van deze rapportage gaan wij meer in detail verslag doen van het vervolg van het klimaatengagement met transportondernemingen. Ook maken wij dan bekend welke ondernemingen in de portefeuille geselecteerd worden voor de engagement.

Klimaattransitie

In het klimaatakkoord van Parijs hebben 196 landen afgesproken om de opwarming van de aarde te beperken tot ruim onder de twee graden, waarbij het streven is de opwarming van de aarde beneden de 1,5 graad te houden. In een rapport over klimaatverandering (IPCC), wordt gesteld dat hiertoe het totaal aan mondiale CO₂-emissies tegen 2030 met 45 procent zal moeten dalen ten opzichte van 1990. Omdat fossiele brandstoffen die bij de verbranding een groot deel van de CO₂-uitstoot veroorzaken vooralsnog een centrale rol in de energievoorziening spelen, zal een verstrekkende transitie van de energievoorziening nodig zijn om de uitstoot van broeikasgassen fors te reduceren (DNB, 2018). Wereldwijd spannen overheden, (maatschappelijke) organisaties en consumenten zich in om een transitie mogelijk te maken naar een koolstofarme economie. Daarbij ligt de nadruk op investeren in meer hernieuwbare energie en het afbouwen van onze afhankelijkheid van fossiele energiebronnen.

Achtergrond van het thema

Tijdens de dialoog klimaattransitie gaan we in gesprek met ondernemingen over de gevolgen van de klimaattransitie in termen van risico's en kansen. Het gesprek richt zich op de strategie die bedrijven kiezen, maar ook: in welke mate zijn zij voorbereid op veranderingen die in diverse klimaatscenario's worden geschetst? In welke mate kunnen bijvoorbeeld ondernemingen die nu sterk afhankelijk zijn van fossiele brandstoffen zich tijdig aanpassen aan een veranderende markt en regelgeving? Waar ligt het zwaartepunt van de huidige investeringen door ondernemingen en welke keuzes liggen hieraan ten grondslag? Zijn ondernemingen in staat om verschillende toekomstscenario's uit te werken, veranderingen waar te nemen en tijdig te anticiperen?

Met behulp van een scenario-analyse model is het beleggingsuniversum getoetst. De uitkomst geeft inzicht in de ondernemingen waarvan gesteld kan worden dat zij in de komende 5 jaar het verst verwijderd zijn van een breed geaccepteerd 2 °C scenario. De analyse bestrijkt 70-90 procent van de broeikasgasemissies die samenhangen met een standaardportefeuille en omvat de door de DNB beschreven transitiegevoelige sectoren zoals de fossiele energie sector. Op basis van onze observaties blijkt dat er relatief veel winst valt te behalen voor de energiesector (olie en gas) en automobielproducenten. Ondernemingen in portefeuille in deze sectoren staan momenteel voor de grootste uitdagingen in relatie tot de energietransitie doordat zij momenteel meer opereren in lijn met een 2 – 4 graden scenario dan een 1,5-2 graden scenario.

Doel van het thema

We hebben in het engagementtraject verschillende doelen gesteld voor de ondernemingen:

- De ondernemingen bereiden zich voor op de gevolgen van de klimaattransitie en maken kansen en risico's inzichtelijk. De ondernemingen dienen bovendien transparant te zijn over de wijze waarop zij klimaatgerelateerde risico's en kansen meten en monitoren. Ook vragen wij de ondernemingen verschillende scenario's over veranderende markten uit te werken;
- Ondernemingen ontwikkelen een gedegen klimaatstrategie en voeren deze uit. Dit betekent dat de strategie zowel financieel als maatschappelijk robuust moet zijn. Autoproducenten dienen hierbij een duidelijk visie op de ontwikkeling van elektrisch rijden op te stellen;
- De olie- en gasbedrijven nemen een sturende rol aan in de transitie naar hernieuwbare energie en reageren niet slechts op de vraag;
- De onderneming geeft toegang tot de gehanteerde maatstaven en doelstellingen en telt ons in staat om potentiële risico's, het vermogen om aan financiële verplichtingen te voldoen, de algemene blootstelling aan klimaat gerelateerde kwesties en de voortgang in het beheer van of de aanpassing aan deze kwesties beter te beoordelen;
- De ondernemingen zijn transparant over de voortgang en resultaten van genomen klimaatmaatregelen.

Dit engagement thema sluit aan bij de volgende Sustainable Development Goals:

- SDG 7: Betaalbare en duurzame energie

We richten ons hierbij op het onderliggende doel 7.2 dat zich richt op de verhoging van hernieuwbare energie in de globale energiemix.

- SDG 13: Klimaatactie

We richten ons hierbij op het onderliggende doel 13.2 dat zich richt op maatregelen integreren inzake klimaatverandering.

Voortgang

Met enkele ondernemingen van de groep is opnieuw gesproken tijdens de rapportageperiode. Van alle ondernemingen is door ons vastgesteld hoe de voortgang is ten aanzien van de genoemde engagementdoelstellingen.

Renault maakte in de afgelopen periode belangrijke voortgang. Het stelde zichzelf ten doel om in 2040 in Europa en in 2050 wereldwijd volledig CO₂ neutraal te zijn. Het blijft niet bij woorden, want Renault heeft een zeer ambitieus actieplan opgesteld met tussentijdse doelen. Ook is het doel van de Europese Unie voor reductie van de uitstoot per verkochte auto gehaald. De onderneming zou echter nog wel meer kunnen doen. Bijvoorbeeld de leveranciers

aanspreken op hun milieubeleid en – prestaties. Dit zou tot een nog verdere verbetering leiden. Wij blijven de prestaties van Renault volgen en bespreken de voortgang tijdens de komende gesprekken.

Met BMW spraken wij over doelstellingen met betrekking tot de klimaattransitie. Er zijn belangrijke stappen gezet. De onderneming ontving in maart de bevestiging van het onafhankelijke Science Based Targets Initiative (SBTi) dat de door BMW gestelde emissiereductiedoelen in lijn met het Akkoord van Parijs zijn, voor zover deze betrekking hebben op scope 1 en 2. Dat wil zeggen de eigen uitstoot en die gepaard gaat met ingekochte energie. Hoewel wij BMW ook vragen om verantwoordelijkheid te accepteren voor de scope 3 uitstoot (door de geproduceerde auto's) vinden wij de bevestiging van de doelen door het SBTi een belangrijke stap. Wij vragen ook aan andere producenten om dit voorbeeld te volgen.

Wij spraken met Subaru over de klimaattransitie. De onderneming loopt achter op de concurrentie in het elektrificeren van het modelaanbod. De onderneming verschuilt zich hierbij enigszins achter het uitblijven van de vraag. Subaru verkoopt voornamelijk auto's in Japan en Noord-Amerika, waar nog volop vraag is naar traditionele auto's. Hierdoor ligt bij de automaker de nadruk niet primair op elektrificatie van het modelaanbod. Wel startte de onderneming eerder een samenwerking met Toyota en in mei kondigde de partijen een eerste volledig elektrische model aan. Wij vragen Subaru toch om meer actie te ondernemen en tenminste emissiedoelen te formuleren.

Onze dialoog met Exxon verloopt moeizaam en komt eigenlijk niet op gang, terwijl er bij de onderneming intussen toch wel wat ontwikkelingen zijn. In het tweede halfjaar van 2021 maakte Exxon zelfs bekend dat ze in 2030 leidend wil zijn op gebied van broeikasgasuitstoot. Inmiddels is bekend dat de onderneming kleine stappen vooruit zet, zo stemde het in met een reductiedoelstelling op de uitstoot van het sterke klimaatgas methaan. We willen met Exxon praten over haar nieuwe broeikasgasreductie doelstellingen en haar om meer inzicht vragen over hoe ze deze doelstellingen wil bereiken. Gegeven de beperkte respons die wij ontvingen op pogingen om in contact te treden, beraden wij ons op volgende stappen. Wij escaleren de dialoog met Exxon, mogelijk via het uitoefenen van ons stemrecht in de komende periode.

Vervolg

Wij zullen BMW volgen op de voortgang van haar ambitieuze duurzaamheidsdoelstellingen en de positieve aspecten bij de andere autoproducenten delen. Wij verwachten ook van Subaru stappen die zorgen voor een duidelijker pad naar een klimaatvriendelijker toekomst. In de eerste helft van 2022 zullen ook de dialogen met Marathon, OMV, Exxon en Renault vervolgd worden.

Afbouw blootstelling Steenkool

Elektriciteit uit steenkool is verreweg de meest CO₂-intensieve vorm van energie-opwekking. De verbranding van steenkool in energiecentrales is verantwoordelijk voor meer dan 40% van de wereldwijde CO₂-uitstoot en draagt daarmee sterk bij aan klimaatverandering (IEA 2018). Het is daarom van belang dat mijnbouwbedrijven die steenkool winnen en elektriciteitsbedrijven die hier energie uit opwekken overstappen op duurzamere alternatieven. Wij gaan in gesprek met deze ondernemingen om dit proces waar mogelijk te versnellen.

Achtergrond van het thema

Dit engagement traject richt zich specifiek op de groep van mijnbouw- en elektriciteitsbedrijven die (deels) afhankelijk zijn van de winning van of de opwekking van elektriciteit uit steenkool.

Door in gesprek te gaan met deze ondernemingen willen wij de transitie naar een koolstofarm energiesysteem bespoedigen en bijdragen aan het Parijse Klimaatakkoord. Van energiebedrijven die gebruik maken van steenkool in de brandstofmix wordt concreet gevraagd dat zij zich richten op minder CO₂-intensieve en bij voorkeur hernieuwbare vormen van energieopwekking. Van mijnbouwondernemingen betrokken bij de winning van steenkool wordt concreet gevraagd om een duidelijk pad te kiezen waarlangs de afhankelijkheid van steenkool wordt afgebouwd en in wordt gezet op duurzamere alternatieven.

Doel van het thema

We hebben in dit engagementtraject verschillende doelen gesteld voor de geselecteerde mijnbouw- en elektriciteitsbedrijven:

- De onderneming heeft een doelstelling op het afbouwen van de steenkoolcapaciteit
- De onderneming heeft een emissiereductiedoelstelling (bij voorkeur binnen de grenzen van 2 graden gemiddelde wereldwijde temperatuurstijging)
- De onderneming ligt op koers voor het behalen van bovenstaande doelstellingen
- Elektriciteitsbedrijven investeren in hernieuwbare energie
- Mijnbouwbedrijven investeren in het vinden en ontginnen van grondstoffen die een alternatief kunnen zijn voor steenkoolwinning

Dit engagement thema sluit aan bij de volgende Sustainable Development Goals:

- SDG 7: Betaalbare en duurzame energie

We richten ons hierbij op het onderliggende doel 7.2 dat zich richt op de verhoging van hernieuwbare energie in de mondiale energiemix.

- SDG 13: Klimaatactie

We richten ons hierbij op het onderliggende doel 13.2 dat zich richt op het nemen van maatregelen inzake klimaatverandering.

Voortgang

Begin 2020 stuurden wij brieven met onze doelstellingen en vragen naar alle geselecteerde ondernemingen binnen dit thema. Wij vroegen de mijnbouw- en elektriciteitsbedrijven naar hun visie op het gebruik van steenkool voor energiewinning, hun afbouwstrategie en investeringsplannen voor andere bronnen van inkomsten en activiteiten.

RWE heeft, geholpen door maatschappelijke en politieke druk, een concreet pad waarbij het uiterlijk in 2038 alle kolenmijnen sluit en geen energie meer opwekt uit kolen. Tot onze tevredenheid passen de emissiereductieplannen volgens het SBTi binnen de Parijse klimaatambitie. Een interessante ontwikkeling is de juridische procedure die RWE koos tegen de Nederlandse overheid en de daaraan gekoppelde schadeclaim. Investeringsplannen in kolencentrales zijn, zeker met de kennis van nu, vanuit klimaatbeleid op z'n zachtst gezegd riskant. Wij stellen de vraag of de aangescherpte wetgeving uitsluitend het gevolg is van politieke wispelturigheid of dat de top van RWE mogelijk een verkeerde inschatting kan worden verweten.

BHP heeft het afgelopen jaar stappen gezet in het reduceren van het winnen van steenkool. De onderneming heeft haar deelname in een Colombiaanse kolenmijn verkocht. Ook zit BHP in een traject om haar Australische kolenmijnen te verkopen. De onderneming heeft nog geen termijn gekoppeld aan de verkoop van thermische steenkool. Ook heeft BHP haar doelstelling om voor 2050 koolstofneutraal te zijn nog niet onderbouwd. Wij vragen van BHP om meer werk te maken van het uitleggen waarom de onderneming denkt binnen de grenzen van de Parijse klimaatambitie te kunnen blijven. BHP moet duidelijker aantonen hoe dit op een geloofwaardige manier plaats kan vinden.

Enel ligt op koers om haar steenkoolcapaciteit in 2030 volledig afgebouwd te hebben. In 2022 zal Enel haar steenkoolcapaciteit al met 74 procent verlaagd hebben ten opzichte van 2018. Tegelijkertijd investeert Enel flink in het versnellen van de groei van haar hernieuwbare energiecapaciteit. Hierdoor zal in 2022 duurzame energie 60 procent uitmaken van de totale productiecapaciteit van de onderneming.

Vervolg

In de eerste helft van 2022 zullen wij de duurzaamheidsrapportages en kolen-afbouwstrategieën van de ondernemingen bestuderen en beoordelen op voortgang. Aan de hand van deze analyse zullen we onze dialoog met deze ondernemingen vervolgen. Ook zullen wij bij Jardine Matheson de druk opvoeren om met institutionele beleggers in gesprek te gaan over een effectief klimaatplan.

Klimaatadaptatie en Water

Water is de basis voor leven op aarde en een belangrijke grondstof voor vele productieprocessen. Mede door een stijging van de temperatuur en een verandering in neerslagpatronen als gevolgen van het veranderende klimaat, is de beschikbaarheid van water niet meer vanzelfsprekend. Wereldwijd worden jaarlijks 55 miljoen mensen getroffen door droogte¹. Naast waterschaarste, zorgt ook een overvloed aan water voor problemen in de vorm van overstromingen en is vervuiling van water een belangrijke oorzaak voor sterfgevallen en ziekten in lage- en midden-inkomenslanden². Omdat watergebruik en problematiek rondom water, in contrast met klimaat, per regio verschilt, kunnen ondernemingen die actief zijn in regio's waar waterschaarste speelt een belangrijke bijdrage leveren aan de aanpak van deze problematiek. In dit engagement thema richten wij ons daarom op ondernemingen in de metalen en mijnbouw- en halfgeleiderindustrie die zeer afhankelijk zijn van grote hoeveelheden water en actief zijn in regio's waar waterschaarste heerst.

Achtergrond van het thema

Klimaatadaptatie en water zijn onlosmakelijk verbonden. Overstromingen, droogte en bosbranden zijn een uiting van het veranderende klimaat. Deze water gerelateerde natuurrampen waren over de afgelopen 50 jaar de leidende oorzaak voor slachtoffers en economische schade³. Ondanks het bewijs dat water in combinatie met klimaat een onderwerp van belang is, is het vaak onderbelicht bij ondernemingen. Veel ondernemingen rapporteren watergebruik alleen op geaggregeerd niveau en alleen voor eigen productielocaties. Daarnaast geven veel ondernemingen geen inzicht in de lange termijn kwetsbaarheden in de specifieke regio's en toeleveringsketens waar ze actief zijn. Naast de gebreken in rapportages bij ondernemingen, hebben ESG-dataproviders geen gestandaardiseerde aanpak, wat het vergelijken van cijfers op dit gebied lastig maakt voor beleggers.

Deze benadering tot water is het gevolg van de complexiteit ervan. Water is een veelzijdig probleem waarbij een aantal zaken relevant zijn:

- Zowel een teveel als een tekort aan water is problematisch.
- In contrast met de invloed van broeikasgassen op de wereldwijde klimaatverandering, is de impact van watergebruik overwegend lokaal en bepaald door omstandigheden in de regio en het stroomgebied. Zo zijn met name regio's waar al waterschaarste heerst en waar klimaatverandering een grote impact heeft relevant.
- Bij de waterproblematiek is niet alleen klimaatverandering relevant, maar ook de toenemende vraag naar water door economische groei, de groei van de bevolking en de invloed van watervervuiling op de beschikbaarheid van voldoende schoon water.
- De impact van waterschaarste kan verschillen per belanghebbende.
- Water is een voorwaarde voor het bestaan van ecosystemen en een goede biodiversiteit.
- Een hoeveelheid water is meerdere keren te gebruiken als gebruikers slim en efficiënt met water omgaan. Techniek en samenwerking zijn daarom belangrijke sleutels tot de oplossing van deze problematiek.

Bij de voorbereiding en uitwerking van dit thema werken wij samen met WWF en onderzoeksinstituut Deltares. Deze samenwerking is tot stand gekomen door het gezamenlijk opstellen van een rapport over de (onvoldoende) beschikbaarheid van ESG-data op het thema water. Onder andere op basis van dit rapport maken wij de keuze om te focussen op specifieke regio's waar water stress hoog is. Daarnaast verkennen wij de mogelijkheden tot samenwerking met andere vermogensbeheerders.

Doel van het thema

Het doel is om ondernemingen een gedegen waterbeleid te laten ontwikkelen en uit te laten voeren. Dit betekent dat de strategie zowel financieel als maatschappelijk robuust moet zijn. Ook dient een onderneming haar water gerelateerde risico's en kansen goed in kaart te brengen en te monitoren. Transparantie omtrent de door de onderneming gehanteerde maatstaven en doelstellingen stelt ons in staat om de onderneming beter te beoordelen op gebied van; (1) de potentiële risico's, (2) de algemene blootstelling aan water gerelateerde kwesties, (3) de impact hiervan op de financiële resultaten, en (4) hoe de onderneming deze kansen en risico's aanpakt in de praktijk.

¹ https://wwf.panda.org/wwf_news/?3352050/Worsening-drought-risk-impacts-55-million-people-every-year-says-WWF-report

² https://www.pbl.nl/sites/default/files/downloads/pbl-2018-the-geography-of-future-water-challenges-2920_2.pdf

³ <https://public.wmo.int/en/media/press-release/water-related-hazards-dominate-disasters-past-50-years>

TABEL 5.5.1 DOELSTELLINGEN KLIMAATADAPTIE EN WATER

Doelstellingen	Indicatoren
Beleidsvorming en governance	<ul style="list-style-type: none"> • De onderneming formuleert een lange termijn waterbeleid; • De onderneming heeft doelstellingen per productielocatie en toeleveringsketen met betrekking tot watergebruik, afvalwater en het herstellen van stroomgebieden; • Water is een aantoonbaar besproken onderwerp in de bestuurscommissies; • De doelstellingen zijn vertaald naar het beloningsbeleid.
Monitoring	<ul style="list-style-type: none"> • De onderneming monitort de vooruitgang op haar doelstellingen; • De onderneming analyseert strategische/financiële risico's en kansen als gevolg van waterschaarste; • De onderneming is op de hoogte van de effecten die haar watergebruik heeft op lokale stroomgebieden en binnen haar toeleveringsketens; • De onderneming heeft zicht op de impact van klimaatverandering op de beschikbaarheid van water voor haar activiteiten en relevante stakeholders.
Implementatie	<ul style="list-style-type: none"> • De onderneming optimaliseert processen om waterverbruik te verminderen en de waterkwaliteit te verbeteren. Bijvoorbeeld door de inzet van de best beschikbare technologieën; • De onderneming past scenario analyse toe bij huidige locaties en de selectie van nieuwe productielocaties; • De onderneming investeert in technische innovatie.
Transparantie	<ul style="list-style-type: none"> • De onderneming is transparant over haar waterrisico's en haar impact in de stroomgebieden en ecosystemen; • De onderneming is transparant over het inzetten van haar invloed met betrekking tot regelgeving op het gebied van water; • De onderneming is transparant over samenwerking met en het aangaan van de dialoog met relevante stakeholders.
Samenwerking in de sector	<ul style="list-style-type: none"> • De onderneming werkt samen met andere ondernemingen in de toeleveringsketen en andere belanghebbenden die mede gebruik maken van dezelfde waterbronnen als de onderneming.

Dit thema sluit aan bij de volgende SDGs:

- SDG Doel 3. Goede gezondheid en welzijn

De focus ligt hierbij met name op het onderliggende doel 3.9 dat zich richt op het verminderen van sterfgevallen en ziekten als gevolg van gevaarlijke chemicaliën en de vervuiling van lucht, water en bodem.

- SDG Doel 6. Schoon water en sanitair

De focus ligt hierbij met name op de onderliggende doelen 6.3, 6.4, 6.5 en 6.6 die zich richten op het verbeteren van de waterkwaliteit, het verhogen van de efficiëntie in watergebruik, samenwerking en het herstellen van ecosystemen.

- SDG Doel 12. Verantwoorde consumptie en productie

De focus ligt hierbij met name op het onderliggende doel 12.4 dat zich richt op milieuvriendelijk beheer van

chemicaliën en afval en de uitstoot in lucht, water en bodem te beperken.

- SDG Doel 15. Leven op het land

De focus ligt hierbij met name op het onderliggende doel 15.1 dat zich richt op het behoud, herstel en duurzaam gebruik van zoetwaterecosystemen.

Voortgang

Het afgelopen halfjaar hebben we gebruikt voor het voorbereidend onderzoek, het zetten van de doelstellingen en de selectie van ondernemingen. Bij de geselecteerde ondernemingen hebben we onderzoek uitgevoerd naar hun specifieke aanpak op dit onderwerp. Per onderneming vindt u in de profielen de verdere achtergronden en status per ondernemingen. Op basis van dit onderzoek hebben we deze ondernemingen een brief gestuurd waarin we onze doelstellingen van de engagement hebben geïntroduceerd en het verzoek hierover op korte termijn in dialoog te gaan. We hebben op dit moment de eerste reacties binnen en de

eerste gesprekken zijn ingepland voor de eerste helft van 2022.

Vervolg

De eerste ronde gesprekken zal begin 2022 plaatsvinden. Het totale traject zal, afhankelijk van de voortgang, naar verwachting circa drie jaar in beslag nemen.

CO₂-reductie

De haalbaarheid van wereldwijde klimaatdoelstellingen is grotendeels afhankelijk van de mate waarin ondernemingen erin slagen hun emissies van CO₂ en andere broeikasgassen te verminderen. Hoewel het klimaat akkoord van Parijs en meer recentelijk het Klimaatpact van Glasgow zich primair richten op nationale klimaatplannen van lidstaten (door middel van nationaal bepaalde bijdragen), is de private sector de sleutel tot succes. Van ondernemingen wordt daarom verwacht dat zij bijdragen aan het realiseren van de klimaatplannen van het land waarin zij opereren. Hiertoe moeten zij hun emissiereductiedoelstellingen tenminste in lijn te brengen met de vastgestelde doelen van het akkoord van Parijs en het klimaatpact van Glasgow. Institutionele beleggers zijn voor het bereiken van hun klimaatdoelen afhankelijk van de mate waarin ondernemingen in portefeuille CO₂ reducties bereiken. Via dit engagementthema worden ondernemingen opgeroepen om aan deze verwachtingen te beantwoorden.

Achtergrond van het thema

Het Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) rapport van 2021, dat de inhoudelijke basis vormde voor de VN-klimaatonderhandelingen in Glasgow, stelt dat de opwarming van de aarde door menselijk handelen al 1,1 °C heeft bereikt. Deze is overal ter wereld merkbaar en kan volgens het IPCC deze eeuw zelfs nog kan oplopen tot 5°C. Alleen als er nu ingrijpende en grootschalige maatregelen genomen worden, is een beperking tot 1,5 °C of 2 °C opwarming die nodig is om de meest ernstige gevolgen van klimaatverandering te voorkomen, nog mogelijk. Voor het streefscenario van maximaal 1,5°C opwarming, moet de wereld al vóór 2050 CO₂-neutraal zijn.

De private sector speelt een cruciale rol in het bereiken van de wereldwijde klimaatdoelstellingen. Sinds de totstandkoming van het akkoord van Parijs, zijn er tal van instrumenten ontworpen waarmee per onderneming een eerlijke bijdrage aan de beperking van klimaatverandering tot maximaal 2 °C, met, een streefwaarde van 1,5 °C, kan worden vastgesteld. Het Science-based Targets Initiative bijvoorbeeld, helpt ondernemingen met het opstellen van een duidelijk gedefinieerd reductieplan. Toch hebben tal van ondernemingen, veelal uit koolstof intensieve sectoren zoals olie en gas, staal, cement en nutsbedrijven, hun reductiedoelen nog niet in lijn gebracht met de doelen van het Parijs akkoord. Dit engagement project heeft tot doel om de ondernemingen waar wij in beleggen aan te

moedigen hun klimaatdoelen in lijn te brengen met het akkoord van Parijs. Voor een maximaal effect, zal dit engagementtraject zich primair richten op ondernemingen uit de koolstof intensieve sectoren.

Het identificeren van ondernemingen voor dit traject zal worden gedaan met behulp van informatie van onder andere het Transition Pathway Initiative (TPI), dat jaarlijks ruim 500 ondernemingen toetst op CO₂ reductie en beleid. Het TPI biedt daarnaast ook concrete suggesties voor wat beleggers aan de ondernemingen kunnen vragen.

De doelen van dit engagementtraject sluiten aan bij bestaande en nieuwe collectieve engagementinitiatieven zoals Climate Action 100+, die zich richten op het bevorderen van CO₂ emissiereductie in de private sector. Door mede in te zetten op collectieve engagement, worden ook ondernemingen bereikt waarbij individueel engagement een lagere kans van slagen heeft vanwege bijvoorbeeld taal- en culturele barrières.

Doel van het thema

De doelen van het engagementtraject zijn als volgt:

- De ondernemingen zijn transparant over de ontwikkeling van hun indirecte en directe emissies en splitsen deze waar nodig uit naar activiteiten.
- Ondernemingen formuleren robuust klimaatbeleid dat wordt ondersteund door emissiereductiedoelstellingen voor zowel de korte- als de lange termijn, die aantoonbaar in lijn zijn met het streven om klimaatverandering tot 1,5 °C te beperken. Ondernemingen verbinden zich hierbij aan wetenschappelijk onderbouwde doelstellingen zoals bijvoorbeeld volgens het 'Science Based Targets initiative'.
- Ondernemingen rapporteren over de behaalde emissiereducties en de voortgang ten aanzien van de gestelde doelen.
- Ondernemingen nemen emissiereductiedoelstellingen op in hun beloningsbeleid.
- Ondernemingen brengen hun lobbyactiviteiten in lijn met klimaatambities en -afspraken
- De ondernemingen sluiten zich aan bij klimaatinitiatieven zoals het Science Based Targets initiative (SBTi).
- De ondernemingen hanteren een interne CO₂ prijs en zijn hierover transparant.

Dit engagement thema sluit aan bij de volgende Sustainable Development Goals:

- SDG 7: Betaalbare en duurzame energie

• SDG 13: Klimaatactie

We richten ons hierbij op het onderliggende doel 13.2 dat zich richt op maatregelen integreren inzake klimaatverandering.

Vervolg

In de komende periode zal verder onderzoek plaatsvinden om de doelen en aanpak voor dit engagementthema verder te bepalen. Verder verwachten wij in juli te rapporteren over de geselecteerde ondernemingen.

Leefbaar loon in de supermarkt- en textielsector

Een leefbaar loon is een loon waarmee een werknemer kan voorzien in basisbehoeftes van zijn of haar gezin; van voeding, gezondheidszorg, kleding, huisvesting tot scholing. Afhankelijk van het land kan dit overeenkomen met het minimumloon, maar in vele landen is er of geen wetgeving op dit terrein, of is het minimumloon onvoldoende om in het levensonderhoud te kunnen voorzien. Dit geldt voor ontwikkelingslanden, maar ook dichterbij huis in landen als Hongarije, het Verenigd Koninkrijk of Polen. Juist daarom hebben bedrijven een belangrijke verantwoordelijkheid wat betreft het betalen van een leefbaar loon. Hoewel het betalen van een leefbaar loon in eerste instantie lijkt te leiden tot hogere kosten, kan het ook leiden tot lagere kosten en hogere winstgevendheid. Dit blijkt onder andere uit onderzoeken van Berenschot en Chapman & Thompson op dit onderwerp.

Er is gekozen om twee sectoren te selecteren voor het engagementprogramma, namelijk de kleding- en supermarktsector. Het onderwerp is voor deze sectoren materieel en ze kunnen ook relatief eenvoudig verbeteringen op dit thema realiseren. Er wordt bij de uitvoering van dit thema nauw samengewerkt met het Platform Living Wage for Financials (PLWF). Dit is een samenwerkingsverband van financiële instellingen, waaronder MN, ASN, a.s.r., Triodos IM, NN IP, Robeco en Kempen. Binnen dit platform wordt informatie uitgewisseld, is een methodologie ontwikkeld om bedrijven te analyseren op hun prestaties op het gebied van leefbaar loon en wordt er samengewerkt om de resultaten van het platform onder de aandacht te brengen. Engagements worden indien mogelijk samen gevoerd of gecoördineerd. Dit maakt het voor dit engagementtraject mogelijk zowel de efficiency als effectiviteit te vergroten.

Doel van het thema

Leefbaar loon is een complex onderwerp, zeker in een bedrijf met honderden toeleveranciers. Daarom hebben we op

meerdere niveaus doelstellingen geformuleerd waarop een bedrijf stappen kan zetten die we in tabel 5.4.1 verder toelichten. Afhankelijk van het bedrijf leggen we de nadruk op één of meer van deze doelstellingen.

TABEL 5.5.1 DOELSTELLINGEN LEEFBAAR LOON¹

Doelstelling	Toelichting
Beleidsvorming	Het bedrijf heeft beleid ontwikkeld op het onderwerp leefbaar loon.
Implementatie & toetsing	Het bedrijf implementeert haar beleid in haar eigen bedrijfsvoering en bij haar toeleveranciers. Het bedrijf monitort actief de voortgang hiervan.
Randvoorwaarden	Het bedrijf zorgt tevens dat de randvoorwaarden voor een leefbaar loon, zoals collectieve onderhandeling en vakbondsvrijheid, gewaarborgd zijn.
Samenwerking	Het bedrijf werkt op dit thema samen met andere partijen.
Transparantie	Het bedrijf is op dit thema transparant richting investeerders, consumenten en andere stakeholders wat betreft haar beleid, de implementatie en de voortgang.

¹ Bron: Achmea Investment Management

Voortgang

Kledingsector

In de tweede helft van het jaar zijn de resultaten van het onderzoek besproken met Hugo Boss, Ralph Lauren en TJX. Dit waren de laatste, afrondende gesprekken met deze ondernemingen in het kader van het leefbaar loon engagement. In de gesprekken met Hugo Boss en Ralph Lauren konden we terugkijken op de voortgang sinds de start van het engagement project. Beide ondernemingen hebben in deze periode een duidelijke intentie vastgelegd in beleid, en zijn constructief aan het werk om verbetering van lonen in de keten te bewerkstelligen. Duidelijk is dat dit complex is, en dat men afhankelijk is van medewerking van ketenpartners en lokale omstandigheden. Vooral samenwerkingen met sectorgenoten en expertorganisaties kunnen helpen om ontwikkelde goede praktijken en standaarden te gebruiken. Beide ondernemingen laten zien hoe dergelijke samenwerking loont.

TJX en Home Depot zijn duidelijk nog in andere fase van het werk aan arbeidsomstandigheden in de keten. Daarbij werd ook duidelijk dat deze ondernemingen, vanwege een ander business model dan de meeste kledingproducenten en retailers, minder druk voelde om met leefbaar loon in de keten aan de slag te gaan. Bij Home Depot speelde een rol dat kleding slechts een beperkt deel betrof van het totale assortiment, waardoor er andere prioriteiten waren op gebied van verantwoord ondernemen. Bij TJX was het business model lang een argument om niet aan leefbaar loon te willen werken. Deze onderneming koopt vooral veel restpartijen van andere merken, om die tegen gereduceerd tarief te verkopen. Daardoor ziet het zich minder in een positie om eisen te stellen op gebied van

arbeidsomstandigheden en heeft het alle aandacht nodig om te zorgen dat de producten die het inkoop, wel aan primaire arbeidsomstandigheden – geen kinderarbeid of gedwongen arbeid – voldoet. Toch was er in de gesprekken met TJX wel enige opening en heeft de onderneming zich, mede op onze suggestie, aangesloten bij de 'Responsible Business Alliance', een netwerk organisatie uit de VS voor ondernemingen die zich inzetten voor verantwoord ondernemen.

Zowel Hugo Boss, Ralph Lauren als TJX waren positief over de constructieve gesprekken die we de afgelopen jaren hebben gevoerd, en onze goed geïnformeerde voorstellen. En hoewel Achmea IM nu de dialoog met deze ondernemingen heeft afgerond, zullen partners uit het leefbaar loon platform, de gesprekken nog voortzetten. Met Home Depot is in de tweede helft van dit jaar geen gesprek meer gevoerd omdat de lead investor tot de conclusie kwam dat er weinig perspectief was op concrete stappen vooruit. Deze dialoog is daarom helaas zonder concreet resultaat afgesloten. Een gepland gesprek met V.F. Corp werd op verzoek van de onderneming uitgesteld tot begin 2022. Achmea IM zal daarom aan dit gesprek niet meer deelnemen. Wel heeft deze dialoog duidelijk resultaat opgeleverd. En ook deze dialoog wordt nog door partners uit het leefbaar loon platform voortgezet. In de profielen van de individuele bedrijven gaan we nog wat verder in op de bereikte resultaten. En de evaluatietabel vat de bevindingen van de dialogen nogmaals samen.

Supermarkten

In de tweede helft van 2021 hebben we bij alle ondernemingen de voortgang geanalyseerd op basis van de methodologie die door het PLWF is ontwikkeld en de uitkomsten met hen besproken.

Bij Carrefour zien we dit jaar een flinke vooruitgang, wat ook bevestigd werd in het gesprek dat we met hen hadden. Carrefour heeft bijvoorbeeld het beleid ingevoerd dat al haar medewerkers wereldwijd een leefbaar loon ontvangen. Dit past in een trend waarin we de afgelopen jaren een gestage vooruitgang zagen. Zo richtten de eerste gesprekken zich met name op het overtuigen van de onderneming dat leefbaar loon van belang was, terwijl in de laatste gesprekken dat een gepasseerd station was en we met hen konden bespreken welke extra stappen de onderneming kon zetten. Carrefour heeft ook een aantal concrete stappen gezet, waaronder de doelstelling om al hun personeel een leefbaar loon te betalen. We sluiten deze engagement dan ook succesvol af.

Ook bij Casino zien we vooruitgang. Zo maakt de onderneming een analyse of haar medewerkers in o.a. Brazilië een leefbaar loon betaald krijgen. Tevens zien we dat, net als bij Carrefour, ook de nieuwe Franse regelgeving op het gebied van verantwoord ondernemen helpt om arbeidsrechten en leefbaar loon hoger op de agenda te plaatsen binnen de onderneming en in de rapportages. Ook hier sluiten we de engagement positief af.

Bij Ahold Delhaize zien we in onze analyse minder vooruitgang. Net als tijdens de start van onze engagement zet de onderneming goede stappen via Albert Heijn, maar worden de goede voorbeelden niet vertaald naar andere ketens binnen het concern. Hoewel Ahold Delhaize wel sinds kort een rapportage op het gebied van mensenrechten publiceert en een due diligence op dit thema heeft uitgevoerd, zien we concern breed op dit moment nog te weinig inzicht en voortgang op leefbaar loon. We zien wel dat de onderneming toezeggingen en stappen zet om deze na afsluiting van de engagement voor een deel te adresseren.

Metro AG heeft tijdens ons engagement traject diverse stappen gezet. In de eerste gesprekken hebben we hun kunnen overtuigen van het belang van dit onderwerp, wat ertoe leidde dat leefbaar loon een plek kreeg in hun beleid. In ons laatste gesprek zagen we dat de onderneming ook in de praktijk stappen zet en de samenwerking met andere supermarktketens opzoekt, bijvoorbeeld rondom leefbaar loon bij de teelt van bananen. Aangezien de onderneming van ver komt zijn er echter ook in de toekomst nog stappen nodig. We zien echter dat Metro AG het onderwerp serieus neemt en op de goede weg is. We sluiten deze engagement dan ook met succes af.

Ook in 2021 zien we dat Tesco voorop loopt op het gebied van leefbaar loon. De onderneming had ook bij de start van het engagement traject het onderwerp al op de radar staan. Dat betekende dat we al in onze eerste gesprekken in konden zoomen op de implementatie van leefbaar loon en hierover diepgaand gesproken hebben. We zien dat Tesco gedegen naar onze inbreng heeft geluisterd, een beleid voor leefbaar loon in productieketens heeft opgesteld en daar ook in de praktijk stappen zet.

Als kritische noot, hoorden we in ons laatste gesprek wel dat leefbaar loon voor eigen personeel in het Verenigd Koninkrijk weer een zorgpunt is geworden, waar de onderneming eerst als koploper bekend stond. Echter, we zien ook in onze analyse uit 2021 goede voortuitgang en sluiten deze engagement dan ook met succes af.

Conclusie

Eind 2021 heeft Achmea IM het leefbaar loon engagement project afgerond. Uit bovenstaande beschrijving van de voortgang en in de evaluatietabel komt naar voren dat dit engagementtraject duidelijk succesvol is geweest. Met de ondernemingen hebben we constructieve gesprekken gevoerd en hebben we in onze gesprekken en in het jaarlijkse onderzoek van PLWF duidelijke voortuitgang gezien. Deze vooruitgang betekent echter niet dat de ondernemingen aan alle werknemers die in hun toeleveringsketen werken al een leefbaar loon betalen. Het betekent wel dat deze ondernemingen het onderwerp leefbaar loon in beleid hebben verankerd, en dat ze structureel werken aan de verbetering van beloning in de keten. Ook is bij de meeste ondernemingen de rapportage over dit onderwerp verbeterd.

In de tekstbox 'PLWF' kijken we ook terug op de samenwerking met de partners in het Platform Living Wage Financials. Deze samenwerking heeft duidelijk bijgedragen aan het succes van de dialogen. Dankzij het bestaan van het platform konden we de ondernemingen laten zien dat het onderwerp op de agenda staat van een groeiende groep institutionele beleggers. Ook is het platform een herkende en erkende gesprekspartner geworden voor maatschappelijke organisaties die werken aan leefbaar loon. Op basis van de gerealiseerde voortgang bij de ondernemingen, en het resultaat van de samenwerking in het leefbaar loon platform, kijken we terug op een succesvol engagement project.

Human Capital

Een goed personeelsbeleid is van strategisch belang voor ondernemingen. Uit onderzoek van Global Intangible Finance Tracker uit 2018 blijkt dat het menselijk kapitaal en de heersende cultuur gemiddeld 52 procent van de marktwaarde van de onderneming bepalen.

De wijze waarop het management met haar personeel omgaat en hen in staat stelt zich te blijven ontwikkelen, kan het verschil maken voor ondernemingen en concurrentievoordeel opleveren. Bijvoorbeeld in relatie tot het verhogen van de productiviteit en het aantrekken en behouden van voldoende gekwalificeerd en betrokken personeel. Digitalisering en opkomende vergrijzing in sommige markten en industrieën vergroten deze uitdagingen.

Achtergrond van het thema

Uit onderzoek van MSCI blijkt dat er drie categorieën zijn die ondernemingen helpen hun menselijk kapitaal te optimaliseren en personeels gerelateerde risico's te minimaliseren.

1. In staat zijn om kostenefficiënt gekwalificeerd personeel aan te trekken en te behouden;
2. De maximale toegevoegde waarde uit medewerkers te halen;
3. Door te voldoen aan arbeidsnormen en wet- en regelgeving voorkomen dat er juridische procedures ontstaan

Naast het gegeven dat dit onderwerp financieel materieel is, kan een onderneming door op een goede manier met haar personeel om te gaan ook een positieve maatschappelijke bijdrage leveren. Zo kunnen ondernemingen een belangrijke rol spelen in het opleiden van hun (potentiële) werknemers, het bieden van een eerlijk loon, zorgen voor gezonde werkomstandigheden en het bieden van gelijke

kansen voor iedereen. Zo kunnen ondernemingen een belangrijke rol spelen in het behalen van de *Sustainable Development Goals* (SDG's) van de Verenigde Naties, in het bijzonder SDG's 4, 5 en 8.

SDG 4: Kwaliteitsonderwijs

Onze focus ligt hierbij met name op onderliggend doel 4.4. en bijbehorende indicator 4.4.1., die zich richten op het verbeteren van de competenties, inclusief technische en beroepsvaardigheden voor werkgelegenheid, goede banen en ondernemerschap.

- SDG 5: Gendergelijkheid

Onze focus ligt hierbij met name op onderliggend doel 5.1 en bijbehorende indicator 5.1.1, die zich richt op het beëindigen van alle vormen van discriminatie tegen alle vrouwen en meisjes overal en het handhaven en toezicht houden op de bevordering van gelijkheid en antidiscriminatie op basis van geslacht.

- SDG 8: Eerlijk werk en economische groei

Onze focus ligt hierbij met name op onderliggend doel 8.3, dat zich richt op het bevorderen van beleid gericht op ontwikkeling en ondersteuning van productieve activiteiten, het creëren van eerlijk werk, ondernemerschap, creativiteit en innovatie. Ook richten we ons op onderliggend doel 8.8. dat betrekking heeft op arbeidsrechten en arbeidsomstandigheden en bijbehorende indicator 8.8.2, die zich richt op toename van naleving van arbeidsrechten en nationale wetgeving.

Doel van het thema

Human Capital Management is een complex onderwerp, zeker in ondernemingen met honderdduizenden medewerkers in meerdere vestigingen wereldwijd. Daarom hebben we op meerdere niveaus doelstellingen geformuleerd waarop een onderneming stappen kan zetten. In tabel 9 zijn deze doelstellingen getoond. Afhankelijk van de onderneming leggen we de nadruk op één of meer van deze doelstellingen en maken we deze bedrijfsspecifiek.

TABEL 5.5.1 DOELSTELLINGEN

Doelstelling	Toelichting
Beleidsvorming	De onderneming heeft beleid ontwikkeld op het onderwerp Human Capital Management, inclusief doelstellingen. Daarnaast heeft het onderwerp een gedegen plek in de governance en het beloningsbeleid
Implementatie & toetsing	Het bedrijf implementeert haar beleid in haar eigen bedrijfsvoering. Het bedrijf ziet actief toe op de voortgang.
Randvoorwaarden	Het bedrijf zorgt dat de randvoorwaarden voor Human Capital Management gewaarborgd zijn in de eigen bedrijfsvoering.
Samenwerking in de sector	Het bedrijf werkt samen met andere partijen, bijvoorbeeld via sectorinitiatieven aan bevordering van goed werkgeverschap.
Transparantie	De onderneming is transparant richting investeerders en andere belanghebbenden en rapporteert over haar beleid, de implementatie en de voortgang. Denk bijvoorbeeld aan het rapporteren van het percentage flexcontracten en de onderlinge loonverschillen.

We zijn eind 2019 met het thema Human Capital Management van start gegaan. Er zijn twee sectoren geselecteerd; de cruise lines sector en restaurantsector die we hieronder verder zullen toelichten.

De cruise lines industrie vormt een subindustrie van de hotels & reizen industrie. Human Capital Management is een belangrijk thema voor deze sector vanwege het groot aantal medewerkers. Deze medewerkers zijn veelal laaggeschoold, hebben vaak flexcontracten of zijn onderaannemers, ontvangen lage lonen en genieten weinig wettelijke bescherming doordat ze grotendeels werkzaam zijn buiten territoriale wateren. De industrie kent een geschiedenis van vele arbeidsconflicten. Hierdoor is het risico op ontevredenheid onder medewerkers hoog.

De tweede sector is de restaurantsector. Deze sector kenmerkt zich door het hoge aantal medewerkers. De ondernemingen die in deze sector geselecteerd zijn, maken gebruik van franchisenemers. Dit model garandeert relatief stabiele kasstromen en zorgt ervoor dat de franchiseorganisatie niet direct verantwoordelijk is voor loonkosten en overige personeelsverplichtingen. In de Verenigde Staten heeft het franchisemodel voor veel discussies gezorgd over werkgeversaansprakelijkheid. Tot recent was de *joint employer rule* in de Verenigde Staten van toepassing. Deze wet is gerelateerd aan gezamenlijk werkgeverschap van franchisegever en franchisenemer. Deze regelgeving had betrekking op het inhuren of ontslaan van een werknemer, toezicht op werktijden, bepaling van de hoogte van lonen, de wijze van loonuitbetaling en het bijhouden van werkgelegenheidsgegevens. Deze wetgeving is echter recent teruggedraaid. Hierdoor verslechteren de arbeidsomstandigheden voor

medewerkers van franchiseorganisaties en dreigen arbeidsconflicten.

Voortgang

In november 2021 heeft een derde geprek plaatsgevonden met Sodexo. Tijdens dit gesprek is met name gesproken over diversiteit en inclusiviteit. Sodexo besteed aandacht aan deze onderwerpen aan de hand van vijf thema's: evenwicht in geslacht, handicaps, culturele afkomst, seksuele geaardheid en generaties. Tijdens dit gesprek hebben wij het ook gehad over de medewerkersbetrokkenheid enquête van Sodexo en hebben wij gevraagd om meer inzicht in deze enquête. Sodexo gaf aan haar transparantie met betrekking tot de vragen en onderwerpen in deze enquête te willen verhogen. Echter, toont Sodexo zich nog terughoudend om informatie te delen over de reacties van haar werknemers op de enquête. Wij hebben Sodexo aangemoedigd om haar statistieken met betrekking tot haar korte- en lange-termijn contracten te rapporteren. Deze informatie zou een goede indicatie geven van de manier waarop Sodexo met haar medewerkers omgaat. Sodexo gaf aan dit niet te willen doen, omdat de betekenissen van korte- en lange-termijn contracten verschillen per land. Met betrekking tot leefbaar loon gaf Sodexo aan dat ze op het moment een testprogramma heeft in Engeland en de inzichten hiervan in de komende jaren wil gaan toepassen in andere landen. Buiten de punten waar we kritisch op zijn, zien we wel dat Sodexo afgelopen jaar een flinke stap heeft gemaakt wat betreft het vergroten van de transparantie over haar omgang met werknemers.

In december 2021 hebben wij een tweede gesprek gehad met Carnival. Ditmaal waren ook CEO Arnold Donald en bestuurslid Randall Weisenburger aanwezig. Tijdens dit gesprek is gesproken over de inspanningen van Carnival op gebied van diversiteit en inclusiviteit. Zo heeft Carnival tijdens de pandemie een platform opgezet waarin managers aangeven wat zij dat jaar zullen doen om diversiteit en inclusiviteit te promoten. De managers zijn verantwoordelijk voor het behalen van deze doelen en rapporteren aan het bestuur en de CEO. Daarnaast geeft Carnival aan dat dit platform hen helpt bij de uitdagingen, die het brede scala aan benodigde vaardigheden op een cruise schip, van gastvrijheid tot afvalbeheer, met zich meebrengt. Tijdens het gesprek gaf Carnival toe dat zij de transparantie in haar rapportages op gebied van Human Capital nog kan verbeteren en op het moment uitzoekt wat en hoe te rapporteren. Met betrekking tot informatie over de werknemers op de cruise schepen, heeft Carnival toegezegd in de toekomst meer transparantie te zullen tonen. Bovendien gaf Carnival aan dat zij tijdens de pandemie aandacht heeft besteed aan eventuele aanpassingen aan het beloningsbeleid, welke in de toekomst niet alleen financiële maatstaven zal bevatten. Daarnaast is het zeer positief nieuws dat Carnival meldt dat zij op dit moment werkt aan een mensenrechtenbeleid.

Ook met de andere onderneming uit de cruise-sector, Royal Caribbean Cruises (RCL) zijn we weer het gesprek aangegaan. Bij RCL hebben we de grote impact van de Covid-19 crisis op de onderneming en haar werknemers besproken. Tijdens het gesprek hebben we, net als bij Carnival, erop aangedrongen de transparantie te vergroten. In het bijzonder wat betreft de werknemers die op de schepen werken. De onderneming liet weten hier open voor te staan, maar dat wel een verdere analyse nodig is om te kijken wat wel en niet mogelijk is. Daarnaast hebben we de onderneming aangespoord om, net als Carnival, een beleid op het gebied van mensenrechten te ontwikkelen. Positief is dat Royal Caribbean aangaf ook te werken aan het thema leefbaar loon. Dit past zij al toe in de VS en zij wil dit binnenkort ook wereldwijd invoeren.

Vervolg

In de eerste helft van 2022 zetten we de dialogen voort. We zullen ons hierbij met name richten op het plannen van gesprekken met McDonalds en Starbucks. Daarnaast zullen we monitoren of de transparantie wat betreft de omgang met werknemers bij Carnival, Royal Caribbean Cruises en Sodexo verbetert.

Ook zullen wij vanuit het Workforce Disclosure Initiative (WDI) contact opnemen met de diverse ondernemingen om ze te vragen deel te nemen aan de enquête. Deelname aan WDI zorgt ervoor dat er meer inzicht gegeven wordt in het beleid van de onderneming ten opzichte van medewerkers. Het WDI draagt bij aan het bereiken van gestandaardiseerde en vergelijkbare informatie over het personeelsbestand.

Plastics

Het gebruik van plastics heeft een enorme vlucht genomen en plastics worden gebruikt in diverse toepassingen; van verpakkingsmateriaal, kleding, plastic flessen tot speelgoed en koelkasten. Het gebruik van plastics voldoet daarmee aan een grote vraag uit de samenleving en biedt veel voordelen, soms ook op gebied van duurzaamheid. Denk bijvoorbeeld aan het gebruik van plastics in auto's waardoor het gewicht en daardoor ook het brandstofverbruik afneemt. Een ander voorbeeld is gebruik van plastics als verpakkingsmateriaal waardoor de houdbaarheid van voedingsproducten wordt verlengd wat kan bijdragen aan minder verspilling. Zo kan het gebruik van plastics een milieuwinst opleveren die groter is dan de milieukosten die gemoeid zijn bij de productie van de plastics.

Achtergrond van het thema

Er zijn ook grote zorgen rond het gebruik van plastics. Zo wordt bijna alle plastic gemaakt uit olie. Dit betekent dat nu wel 6% van de mondiale olieproductie gebruikt wordt voor

de productie van plastics. Door economische ontwikkelingen zal dit percentage naar verwachting toenemen tot 20% van de mondiale olieproductie in 2050. De winning van olie leidt tot substantiële schade aan het milieu en de productie van plastic veroorzaakt CO2 uitstoot. Een ander probleem is dat slechts een klein gedeelte, ca. 10% van de geproduceerde plastics op dit moment wordt gerecycled, ongeveer 40% op stortplaatsen terecht komt, en 14% wordt verbrand. Dat betekent dat meer dan 30% uiteindelijk in het milieu eindigt en een grote vervuilingbron is voor meren, rivieren en uiteindelijk de oceanen. Jaarlijks komt er ruim 3 miljoen ton aan plastic in de oceanen terecht. Bij ongewijzigd beleid kan dit er toe leiden dat er in 2050 meer plastic dan vis in de oceanen aanwezig is.

Doel van het thema

Om de schadelijke gevolgen van plastic te verminderen en de winstgevendheid van de onderneming op de lange termijn te waarborgen willen we dat bedrijven hun rol in de plastic transitie verstevigen. Het zetten van één of meer van onderstaande stappen is de hoofddoelstelling van dit engagementtraject.

TABEL 5.5.1 DOELSTELLINGEN PLASTICS ¹

Doelstelling	Toelichting
Beleidsvorming	ESG impact van plastic wordt als materieel erkend in de strategie van de onderneming; Scenario analyse brengt risico's van marktontwikkelingen en regelgeving in beeld;
Implementatie & toetsing	De onderneming stelt concrete doelen met prestatie indicatoren (kpi's) om negatieve impact van plastic te reduceren; De onderneming meet de voortgang ten aanzien van de doelen, en rapporteert daarover in openbare verslaglegging;
Samenwerking in de sector	De onderneming werkt samen met relevante partijen in de plastic keten aan het vinden en implementeren van oplossingen die de plastic transitie kunnen versnellen;
Transparantie	De onderneming rapporteert naast de voortgang ten aanzien van bovengenoemde doelen en kpi's over: - hoe regelgeving en marktontwikkelingen m.n. gericht op de plastic transitie, invloed zullen hebben op de financiële resultaten; - de maatschappelijke impact van geproduceerde plastics; - resultaten van maatregelen om klimaatverandering tegen te gaan, waaronder het verbeteren van energie-efficiëntie;

¹ Bron: Achmea Investment Management

Voortgang

In de tweede helft van 2021 spraken we met alle ondernemingen behalve Huhtamaki. In de gesprekken in het najaar van 2021 stond de voortgang ten aanzien van de al eerder besproken verwachtingen centraal. Bij alle ondernemingen staan de uitdagingen rond het voorkomen van plastic afval en de relatie tussen gebruik van fossiele grondstoffen en het beperken van klimaatverandering duidelijk op de agenda. Ook onze verwachtingen

aangaande het opnemen van indicatoren over duurzaamheidsprestaties in de beloning van de directie, waren opnieuw onderwerp van gesprek. Bij enkele van de ondernemingen is hiertoe al een aanzet gemaakt. Bij andere moet daar nog aan gewerkt worden. Ter onderbouwing van het belang van dit aspect en de mogelijkheden voor implementatie, sturen we de ondernemingen bijvoorbeeld relevante documentatie en goede voorbeelden.

We hebben de ondernemingen ook geïnformeerd over de door institutionele beleggers uitgesproken steun voor de 'business call for a UN Treaty on plastic pollution'. Mede op initiatief van Achmea IM werd in september 2021 de steun van een eerste groep van ca. 30 beleggers bekendgemaakt. In de aanloop naar verdere onderhandelingen over dit voorstel voor een VN-verdrag, blijven we in contact met initiatiefnemers. Berry Global, een van de verpakkingsproducenten in ons engagement programma, heeft na onze suggestie, ook de steun voor de 'business call' uitgesproken, een positief resultaat.

De dialoog met Amcor is nog steeds constructief. In december 2021 spraken we vooral over de groei in gebruik van gerecycled plastic. Amcor verwacht het doel van 10% voor 2025 te overtreffen. We hebben de onderneming daarom gevraagd om een nieuw, ambitieuzer doel te stellen en om ook in meer detail te rapporteren over de aanpak om het doel te bereiken. Amcor gaf ook aan dat het meer kansen ziet voor gebruik van biomassa, en dat zijn daartoe samenwerkt met o.a. het Wereld Natuurfonds. Ook introduceerde Amcor recent composteerbare verpakkingen in Australië en Nieuw-Zeeland. Verder spraken we opnieuw over onze wens om indicatoren voor het behalen van duurzaamheidsdoelen ook onderdeel te maken van de beloning van de bestuurders van de onderneming. De relatie tussen materiaalgebruik en klimaat heeft ook de aandacht van Amcor. Bijna 80% van de totale klimaatvoetafdruk van Amcor komt van de gebruikte grondstoffen voor het maken van plastic. De onderneming werkt aan nieuwe doelen op basis van de 'science based targets' aanpak.

In het gesprek met Berry Global kon de onderneming interessante ontwikkelingen noemen. Zo had Berry kort voor het gesprek een nieuw doel voor het gebruik van circulaire plastics bekend gemaakt. Daarin neemt de onderneming ook 'bio-based' grondstoffen op. Daarnaast werkt Berry met het International Sustainability & Carbon Certification (ISCC) aan de certificering voor gerecycled plastic.

Berry ziet positieve ontwikkelingen bij de klanten. Dat is belangrijk, want voor het toepassen van duurzame innovaties is de onderneming sterk afhankelijk van de vraag van klanten. We beschouwen het nieuwe doel voor circulair materiaalgebruik als duidelijke stap vooruit en hebben daarom de mijlpaal 4 'toezegging' op groen gezet. We hebben Berry ook gevraagd om de 'business call for a UN

Treaty on plastic pollution' te steunen. We zijn blij dat de onderneming dit inmiddels publiekelijk doet.

De dialoog met Greif verloopt nog steeds goed. We spraken over de voortgang van de onderneming wat betreft duurzaam materiaalgebruik, over klimaatbeleid en over het beloningsbeleid. Greif werkt aan doelen voor gebruik van gerecycled materiaal en voor het herstellen van gebruikte producten. Greif produceert veel verpakkingen voor bulkmaterialen en deze verpakkingen zijn geschikt voor herstel en hergebruik. Greif wil in 2022 de doelen voor 2030 bekend maken.

Ook werkt Greif aan een 'science-based' doel voor emissie uitstoot in de keten (scope-3). Greif wil dit doel uiterlijk eind 2023 bekend maken. Verder spraken we over duurzaamheidsindicatoren als onderdeel van het beloningsbeleid voor het bestuur. Greif gaf aan begin 2022 een nieuwe CEO te krijgen en verwacht bij deze bestuurder meer ruimte om dit onderwerp te agenderen. Greif gaf aan dat dit thema ook door accountants aan de orde wordt gesteld. De toezegging om in 2022 doelen te stellen voor gebruik van meer duurzame materialen was aanleiding om mijlpaal 4 'toezegging' op groen te zetten.

Huhtamaki gaf in het najaar van 2021 aan nog geen concrete vooruitgang te kunnen melden. We lieten het contact daarom bij een korte schriftelijke uitwisseling van de stand van zaken en de afspraak om in het voorjaar van 2022 een volgend gesprek te plannen.

Het gesprek met LyondellBasell voerden we in het najaar van 2021 samen met leden van het Climate Action 100+ initiatief. Zowel wat betreft de onderwerpen als de betrokken beleggers is er veel overlap. Op het gebied van klimaat was Lyondell jaren een achterblijver. Eind september 2021 presenteerde de onderneming een nieuw en ambitieuzer doel voor 2030 en de intentie om in 2025 de status van 'net-zero emissions' te bereiken. Voor LyondellBasell zijn ook de scope-3 emissies, waaronder de CO2-uitstoot veroorzaakt bij de productie van fossiele grondstoffen, van grote invloed. We bespraken hoe een toename van het gebruik van circulaire materialen kan bijdragen aan reductie van de scope-3 emissies. Het nieuwe merk 'Circulen' waaronder gerecyclede en bio-based plastics worden ontwikkeld, kan daar sterk aan bijdragen. Lyondell heeft al een doel gesteld voor de groei van productie onder het merk Circulen. Wij zouden graag zien dat de onderneming nog meer ambitie toont, en de groei van de circulaire materialen concreet plaatst in de context van een eveneens ambitieus doel voor reductie van scope-3 CO2 emissies. We spraken ook opnieuw over het opnemen van duurzaamheidsindicatoren in het beloningsbeleid. Lyondell kon op dit punt nog geen concrete toezegging doen.

⁴ Deze oproep is mede ondertekend door een aantal ondernemingen waarmee wij in dialoog zijn: <https://www.plasticpollutiontreaty.org/unea>

In het gesprek met Mondi gingen we nader in op eerder besproken verwachtingen en recente ontwikkelingen. Mondi produceert vooral veel flexibele plastic verpakkingen. Ook omdat het veelal gaat om verpakking in contact met voedingsmiddelen, is het mede door huidige wetgeving, nog lastig om snel verduurzaming van materiaalgebruik te realiseren. Mondi weet dan ook niet zeker of het eerder gestelde doel van 25% gerecycled plastic gebruik in 2025 haalbaar is. De onderneming blijft zich daar wel toe inzetten, maar is afhankelijk van wetgeving, van de keuze van klanten en van de beschikbaarheid van het opschalen van de productie van plastic door chemische recycling. Gebruik van bio-based plastics ligt voor de producten van Mondi niet erg voor de hand. De meest directe invloed op verduurzaming van gebruikte materialen heeft Mondi waar het gaat om het recyclebaar maken van de eigen producten. In reactie op de geuite twijfel over het behalen van het doel voor 2025, hebben we Mondi gevraagd om in het volgende duurzaamheidsverslag meer in detail aan te geven met welke concrete acties en oplossingen gepoogd wordt dit doel toch te behalen.

Met Sealed Air spraken we over de voortgang ten aanzien van het doel om in 2025 tenminste 50% gerecycled of hernieuwbaar materiaal te gebruiken. Voor 2020 stond dat op 19%. Een belangrijk deel van de verdere groei moet komen van chemische recycling. Daar is een grote groei in productiecapaciteit en beschikbare input van te recyclen plastic voor nodig. Daartoe wordt nauw samengewerkt met strategische partners in de keten. De onderneming werkt aan meer concrete 'routeplannen' om dit doel te bereiken. De transitie in materiaalgebruik heeft ook grote invloed op de CO2 emissies in de keten van de onderneming. Sealed Air heeft al een doel gesteld voor reductie van deze scope-3 emissies, en werkt aan meer gedetailleerde plannen om dit doel - en het doel om in 2040 de 'net-zero status' voor emissies van eigen activiteiten - te bereiken. Het gepubliceerde scope-3 emissie reductiedoel, de aangekondigde routeplannen en het voornemen om meer duurzaamheidsindicatoren in de verslaglegging op te nemen, zien we als voldoende voortgang om voor Sealed Air de mijlpaal 4 'toezegging' op groen te zetten.

Vervolg

In het eerste half jaar van 2022 zullen we een laatste ronde gesprekken plannen. In deze gesprekken zullen we bespreken welke voortgang gerealiseerd is ten aanzien van de gestelde doelen van de dialoog en welke concrete voortgang de ondernemingen nog verwachten. In juni 2022 zullen we de dialogen evalueren en afronden.

Biodiversiteit

Biodiversiteit is het geheel van de diversiteit van soorten, de variatie van genetisch materiaal en de verschillende ecosystemen. Deze ecosystemen leveren belangrijke diensten aan onze economie. Denk bijvoorbeeld aan dierlijke bestuiving van voedselgewassen, de natuurlijke zuivering van water en het in stand houden van een vruchtbare bodem voor productie van gewassen. Daarom is het behoud van biodiversiteit ook van belang voor de financiële sector. Als door verlies aan biodiversiteit ecosystemen hun veerkracht verliezen, neemt de productiecapaciteit af wat tot minder opbrengst leidt voor tal van sectoren waar ook financiële instellingen als belegger van afhankelijk zijn. In dit engagement project zullen we ondernemingen aanspreken op hun verantwoordelijkheid om biodiversiteit te beschermen en te bevorderen.

Achtergrond van het thema

Financiële instellingen beleggen en investeren in ondernemingen verspreid over de hele wereld. Veel van die bedrijven beïnvloeden de natuur. Ze hebben door hun activiteiten bewust of onbewust een aandeel in het verlies van biodiversiteit. Maar ook veel ondernemingen zijn juist afhankelijk van biodiversiteit en producten die voortkomen uit de natuur; ook wel 'ecosysteemdiensten genoemd'. Het boven genoemde rapport van DNB beschrijft deze relatie als volgt: "De relatie tussen biodiversiteit en financiële instellingen is indirect en tweezijdig. De financiële sector financiert bedrijven die voor de productie van hun goederen en diensten (deels) afhankelijk zijn van ecosysteemdiensten. Daarnaast financiert de sector bedrijven die met hun productieprocessen biodiversiteit negatief beïnvloeden door veranderend land- en zee gebruik, overexploitatie van ecosystemen, klimaatverandering en vervuiling." Ook de UN Principles for Responsible Investment (PRI) beschrijft de materiele risico's van biodiversiteitsverlies voor de financiële sector⁵. En ESG data aanbieder MSCI signaleert biodiversiteit als belangrijk ESG thema voor 2021.⁶

Doel van het thema

Op basis van onderzoek naar de impact van industriële sectoren op biodiversiteit, en met behulp van ESG data van MSCI hebben we de landbouwketen gekozen als relevante sector voor dit engagement thema. Met ondernemingen in deze keten willen we spreken over hoe zij hun (mogelijke) negatieve impact op biodiversiteit in kaart brengen, en wat zij al doen - en nog meer kunnen doen - om verlies van biodiversiteit te stoppen. Ook willen we horen in hoeverre de ondernemingen hun afhankelijkheid van biodiversiteit op

⁵ www.unpri.org/sustainability-issues/environmental-social-and-governance-issues/environmental-issues/biodiversity?adredir=1 "download

⁶ To Bee or not to Bee: Investors Tackle the Biodiversity Crisis, MSCI 2021

de radar hebben. Afsluitend willen we ook aan de orde stellen hoe de ondernemingen kunnen bijdragen aan de bevordering van biodiversiteit. We willen daarbij aansluiten bij beschikbare methoden, standaarden en richtlijnen. Op dit gebied is momenteel veel in ontwikkeling en deze ontwikkelingen volgen wij op de voet. Relevante ontwikkelingen geven wij vanzelfsprekend een plek in dit engagement traject.

We hebben voor dit engagement traject het doel gesteld dat de geselecteerde ondernemingen één of meer van onderstaande stappen zetten.

- **Beleid en bestuur.**
 - **Biodiversiteitsbeleid:** De onderneming benoemt het belang van het behoud van biodiversiteit in het beleid van de onderneming;
 - Het bestuur van de onderneming geeft blijk van de urgentie van het thema biodiversiteit en stelt doelen en neemt verantwoordelijkheid voor de uitvoering ten aanzien van:
 - Tegengaan van ontbossing / bescherming van natuur
 - Bescherming en verbetering van biodiversiteit rond gebruik van bestaande landbouwgrond en gedegradeerde landbouwgronden.
- **Structurele analyse en aanpak in 5 stappen⁷:**
 - Impact en afhankelijkheden meten;
 - Interpreteren, prioriteren;
 - Doelen stellen;
 - Implementeren;
 - Voortgang meten en rapporteren.
- **Samenwerking.** Samenwerking in de keten vergroot de kans op positieve impact, door gebruik te maken van beschikbare kennis, ervaring en succesvolle voorbeelden. We moedigen ondernemingen daarom aan samenwerking te zoeken of te initiëren (Voorbeelden: OP2B / Natural Capital Coalition / World Business Council for Sustainable Development, Organic Cotton Accelerator etc.
- **Rapportage.** We verwachten rapportage over afhankelijkheid van – en positieve – en negatieve impact op biodiversiteit, daarbij gebruik makend van leidende standaarden, en rekening houdend met internationale ontwikkelingen op gebied van wetgeving over verslaglegging.

Dit engagement thema sluit met name aan bij de volgende Sustainable Development Goals:

- **SDG 12: Verantwoorde consumptie en productie**
We richten ons hierbij op het onderliggende doel 12.2 dat zich richt op het duurzame beheer en het efficiënt gebruik van natuurlijke hulpbronnen te realiseren en onderliggend doel 12.6 dat bedrijven aanmoedigt om, in het bijzonder grote en transnationale bedrijven, duurzame praktijken aan te nemen en duurzaamheidsinformatie te integreren in hun rapporteringscyclus.

⁷ Deze 5-stap aanpak is ontleend aan de 'Initial Guidance for Business' van het Science-based targets for nature initiatief

- **SDG 14: Behoud en maak duurzaam gebruik van de oceanen, de zeeën en maritieme hulpbronnen.**
We richten ons hierbij op het onderliggende doel 14.1 dat zich richt op het voorkomen van vervuiling van de zee.

- **SDG 15: Bescherm, herstel en bevorder het duurzaam gebruik van ecosystemen, beheer bossen duurzaam, bestrijd woestijnvorming en landdegradatie en draai het terug en roep het verlies aan biodiversiteit een halt toe.**

We richten ons hierbij vooral op de verantwoordelijkheid van de landbouwketen om ontbossing tegen te gaan, en gezonde, productieve landbouwgronden te bevorderen, waardoor de druk op natuur en beschermde natuurgebieden kan afnemen. Deze aspecten zijn onderdeel van onderliggende doelen van 15.2 en 15.3.

Voortgang

Begin 2021 zijn we gestart met het voorbereidend onderzoek. Tal van onderzoeken en rapporten zijn daarbij gebruikt, van kennisinstellingen, financiële sectororganisaties en maatschappelijke organisaties. Op basis van het onderzoek is eerst de keuze voor de relevante sector / keten gemaakt, en vervolgens de selectie van ondernemingen om het gesprek mee aan te gaan. Daarbij is nadrukkelijk gekeken naar de activiteiten van de onderneming en risico's wat betreft het veroorzaken van biodiversiteitsverlies. In de eerste helft van 2021 is aan alle ondernemingen een brief gestuurd waarin we het thema biodiversiteit hebben geïntroduceerd. In de brief hebben we onze risicoanalyse voor de ondernemingen wat betreft impact op verlies van biodiversiteit uiteengezet en een aantal vragen geformuleerd. De brieven sloten af met een verzoek om over dit thema in gesprek te gaan.

In de tweede helft van het jaar hebben we met zes van de zeven ondernemingen kunnen spreken. De gesprekken waren open, informatief en constructief. Alleen met Costco heeft geen gesprek plaatsgevonden. Deze onderneming gaf aan geen behoefte te hebben aan een gesprek en zelf de momenten te kiezen om de aandeelhouders over ontwikkelingen rond verduurzaming te informeren. Als eerste stap in lijn met onze escalatie strategie zullen we begin 2022 vragen stellen over het thema biodiversiteit op de aandeelhoudersvergadering. Daarna zullen we bekijken of dit een opening biedt om toch met de onderneming in gesprek te komen.

De gesprekken met de ondernemingen bevestigden het beeld dat al ontstond tijdens het voorbereidend onderzoek. De meeste van de ondernemingen werken al aan het beperken van hun rol in het veroorzaken van verlies aan biodiversiteit. Sommigen doen dat nog vrij ad-hoc, anderen al op basis van een analyse van gebruikte grondstoffen en de impact daarvan op biodiversiteit. In veel gesprekken kwam de term 'regeneratieve landbouw' naar voren. Dit gaat om een vorm van landbouw die zich richt op het herstel van de bodemvitaliteit en het vergroten van de

biodiversiteit. Ook de relatie tussen klimaatverandering en biodiversiteit kwam in de gesprekken aan de orde. Een aantal ondernemingen bekijkt al hoe ze door meer duurzame landbouwpraktijken de opname van CO2 in de grond kunnen verbeteren, waardoor de 'scope 3' emissies, de emissies in de productieketen, beperkt kunnen worden. Tussen de ondernemingen zijn duidelijke verschillen in hoe ver ze al zijn in hun werk op het gebied van deze thema's. Ook in de mate van kwaliteit en detail in de rapportage over deze onderwerpen zijn er duidelijk verschillen.

De voornaamste uitdaging zit in het ontwikkelen en toepassen van indicatoren om bijdragen aan verbetering van biodiversiteit te meten. In de volgende gesprekken met de ondernemingen zullen we verder ingaan op hoe ze hun werk aan behoud van biodiversiteit kunnen versnellen en opschalen en hoe ze daarover nog beter kunnen rapporteren. Meer details over de voortgang van individuele ondernemingen is te lezen in de ondernemingsprofielen.

Samenwerking

In de voorbereiding van het engagement project bleek ook de deelname van Achmea IM aan de Finance for Biodiversity Pledge van waarde. Dit initiatief dat ook verbonden is aan het Europese EU Business @ Biodiversity Platform⁸, biedt toegang tot de meest recente ontwikkelingen op gebied van biodiversiteit-impact meet methoden voor ondernemingen en impact indicatoren en data voor financiële instellingen. Samenwerking op gebied van engagement over biodiversiteit is één van de doelstellingen van de Pledge. Achmea IM heeft samen met Federated Hermes het voorzitterschap van de engagement werkgroep op zich genomen.

Door actieve deelname in deze werkgroep willen we samenwerking op het gebied van engagement bevorderen en leren van ervaringen van andere leden van de werkgroep. Ook kan afstemming plaatsvinden in het geval er met dezelfde ondernemingen dialoog plaatsvindt. We hebben leden van de engagement werkgroep uitgenodigd om actief deel te nemen aan ons engagement project en vier partijen, Vancity Investment Management (Canada), Karner Blue Capital (VS), Oddo BHF asset management en SCOR SE (Frankrijk), hebben zich bij ons programma aangesloten. Deze samenwerking is een duidelijk signaal aan de ondernemingen dat er toenemende aandacht is bij beleggers voor de risico's rond biodiversiteitsverlies.

Vervolg

In de eerste gesprekken hebben we aangegeven dat we graag de komende ca. 3 jaar met de ondernemingen in gesprek blijven over inzet, werk en voortgang aangaande behoud – en verbetering van biodiversiteit. Zes van de zeven ondernemingen – Costco was de uitzondering – waren daartoe bereid. In het eerste half jaar van 2022 zullen we een nieuwe ronde gesprekken plannen. Voor Costco gaan we op basis van onze escalatiestrategie en in overleg met de samenwerkingspartners bekijken of we toch in gesprek kunnen komen.

⁸ https://ec.europa.eu/environment/biodiversity/business/index_en.htm

5.6. Collectieve initiatieven

Waar mogelijk en gewenst is SPH, vertegenwoordigd door Achmea Investment Management, betrokken bij andere vormen van dialoog. Met andere beleggers worden dan bijvoorbeeld de krachten gebundeld voor een collectieve engagement. Deze dialogen zijn gericht op sectoren, specifieke onderwerpen of overheden en andere regelgevende instanties.

Collectieve initiatieven en investor statements

In tabel 5.6.1 wordt een overzicht gegeven van alle initiatieven waar SPH steun aan heeft verleend.

Hieronder introduceren we initiatieven die het afgelopen half jaar zijn ondertekend, en noemen we waar relevant ontwikkelingen rond eerder gesteunde initiatieven.

Investor statement aan vaccinproducenten omtrent een effectieve en eerlijke reactie op COVID-19

SPH hecht veel waarde aan het belang van een effectieve en eerlijke wereldwijde reactie op COVID-19. Op het moment heeft een groot deel van de wereldbevolking niet voldoende toegang tot vaccinaties. De pandemie, die in veel delen van de wereld nog niet onder controle is, zou bovenaan de agenda moeten staan van beleggers, overheden en vaccinproducten. In een eerdere brief richting de farmaceutische sector die wij ondersteunden werd, onder andere, gevraagd om inspanningen ten behoeve van wereldwijd betaalbare vaccines, internationale samenwerking en het op een eerlijke manier verdelen van benodigdheden om de pandemie te bestrijden. In december 2021 nam Achmea IM het initiatief om een brief te sturen naar vaccinproducenten met de vraag om de doelstellingen opgesteld door de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) op een meetbare en transparante manier op te nemen in hun beloningsbeleid. De keuze om deze doelstellingen op te nemen in het beloningsbeleid zal mee worden genomen in onze overwegingen om voor of tegen te stemmen op onderwerpen met betrekking tot de beloning van bestuurders en bestuur benoemingen. De brief, gestuurd naar Pfizer, Johnson & Johnson, Moderna en AstraZeneca, is gesteund door 65 financiële instellingen met een gezamenlijk vermogen onder beheer van \$3,5 biljoen. De

oproep werd opgepikt door diverse internationale media waaronder de BBC, Reuters en de NRC. In de eerste helft van 2022 zal Achmea IM, mede namens SPH, in gesprek gaan met de ondernemingen over deze brief.

Engagement met Europese technologiebedrijven omtrent hun uitstoot van broeikasgassen

Een van de belangrijkste oorzaken van temperatuurstijgingen is de uitstoot van broeikasgassen. De technologiesector is verantwoordelijk voor 2 tot 3% van de wereldwijde uitstoot. Echter, wordt deze sector vaak over het hoofd gezien bij engagement. Om deze reden koos de initiatiefnemer Arabesque Asset Management om engagementbrieven te sturen naar zes ondernemingen in de technologiesector, waaronder SAP SE, SimCorp SE en AMS. Deze brieven moedigen de ondernemingen aan om hun rapportage op gebied van uitstoot van broeikasgassen te verhogen en geven advies over de verbeteringen die nodig zijn. Uitgebreide rapportages over de uitstoot van broeikasgassen van een onderneming zijn van cruciaal belang om klimaatrisico's in te schatten. Gebrek aan bedrijfsinformatie leidt tot gaten in ESG-gegevens en -modellen, die vaak de ruggengraat vormen voor duurzame beleggingen. Dit is dan ook de reden geweest voor SPH om deze engagementbrieven te steunen.

Healthy Markets Initiative – update

Het Healthy Markets Initiative is een coalitie van investeerders opgezet door ShareAction, een NGO uit het Verenigd Koninkrijk. De coalitie heeft als doelen dat ondernemingen in de voedingssector zich richten op het verhogen van het aantal gezonde producten in hun portfolio en het verhogen van de verkoop van deze gezonde producten, en hierover rapporteren. De coalitie richt zich op zowel supermarktketens als de producenten van voeding en heeft een bijzondere focus op de situatie in het Verenigd Koninkrijk. In november 2021 heeft de coalitie een serie brieven uitgestuurd naar ondernemingen en hebben diverse gesprekken plaatsgevonden, waaronder met Coca-Cola, Unilever en Tesco. Ook heeft de coalitie een rapport uitgebracht waarin een overzicht is gegeven van haar activiteiten en de impact die het heeft gehad. Dit rapport is [hier](#) te vinden.

TABEL 5.6.1 OVERZICHT COLLECTIEVE INITIATIEVEN SPH

Initiatief	Rol	Thema	Samenwerking	Sinds
Investor statement aan vaccinproducenten omtrent een effectieve en eerlijke reactie op COVID-19	Initiator		Coalitie met 65 investeerders	H2 2021
Engagement met Europese technologiebedrijven omtrent hun uitstoot van broeikasgassen	Investor Statement		Arabesque Asset Management	H2 2021
Healthy markets initiative	Supporting Investor		ShareAction	H1 2021
Engagement initiatief over duurzame eiwitproductie	Investor Statement		Farm Animal Investment Risk & Return	H1 2021
Investor statement over voeding en gezondheid vanuit de stichting "Access to Nutrition"	Investor Statement		Access to Nutrition	H2 2020
CDP Science Based Targets (SBT) campaign	Investor statement		CDP	H2 2020
Investor Statement "Pharmaceutical Sector & Covid-19"	Initiator		Coalitie met 65 investeerders	H1 2020
Preventing PFAS pollution by removing forever chemicals from food packaging	Investor statement	 	Fidra	H1 2020

5.7. ESG Nederland

Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen hebben de speciale aandacht van Nederlandse institutionele beleggers vanwege de directe sociaaleconomische belangen die de bedrijfsactiviteiten met zich mee brengen. Belangrijke strategische besluiten van Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen, zoals fusies en overnames, kunnen significante effecten hebben op lokale werkgelegenheid, de concurrentiepositie van de onderneming en lange termijn waardecreatie. Ook remuneratievoorstellen of (her)benoemingen van bestuurders leiden regelmatig tot maatschappelijk discussie. Wij hechten er dan ook grote waarde aan om op structurele wijze de dialoog te voeren met Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen. Hierbij toetsten wij de beleidsvoorstellen aan de uitgangspunten en best-practices van de Nederlandse Corporate Governance Code (herzien in 2016), en vanaf 1 januari 2019 aan de Nederlandse Stewardship Code. Bij het voeren van de dialogen trekken wij zoveel mogelijk op in collectief verband, verenigd in Eumedion.

De principes uit de Stewardship Code bieden ons als institutionele beleggers de mogelijkheid verantwoording af te leggen aan deelnemers en klanten over de wijze waarop wij als betrokken belegger invulling geven aan onze aandeelhoudersrechten. De Stewardship Code is in lijn met de verantwoordelijkheden die voor aandeelhouders gelden ten aanzien van transparantie rond het betrokkenheidsbeleid en stembeleid, zoals vastgelegd in de herziene EU-richtlijn aandeelhoudersrechten (Shareholders' rights directive). Zij onderstreept ook het belang van aandeelhoudersbetrokkenheid voor het streven naar lange termijn waardecreatie van de Nederlandse beursondernemingen, zoals vastgelegd in de Nederlandse Corporate Governance Code. Daarnaast verlangt de Stewardship Code van institutionele beleggers de bereidheid om, eventueel samen met andere institutionele beleggers, een constructieve dialoog aan te gaan met de Nederlandse beursondernemingen en met andere belanghebbenden.

Overzicht dialogen

In de tweede helft van 2021 is SPH in dialoog gegaan met 9 Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen. Deze dialogen vonden plaats binnen het Eumedion verband, zie tabel 5.7.1.

TABEL 5.7.1 DIALOGEN MET NEDERLANDSE BEURSGENOTEERDE ONDERNEMINGEN IN H2 2021

Ondernemingen	Besproken onderwerpen
Ahold-Delhaize	Langetermijnwaardecreatie model, diversiteit, strategie, duurzaamheid, beloningsbeleid.
Royal Dutch Shell	Klimaatbeleid, beloningsbeleid, bestuur.

Dialogen met Nederlandse ondernemingen Ahold-Delhaize

Met Ahold-Delhaize is gesproken over de voorgenomen aanpassingen in het beloningsbeleid. Grotere focus op ESG factoren, evenals transparantie, zijn onderdelen waar Ahold-Delhaize op gaat focussen in het beloningsverslag. Wij vragen al enkele jaren naar concrete stappen op het gebied van transparantie in het beloningsbeleid. We zijn dan ook blij met de stappen die de onderneming op dit gebied gaat zetten. Wel zijn er nog openstaande vragen over de ESG gerelateerde targets. Ahold-Delhaize verwacht begin volgend jaar hier meer over te kunnen zeggen. Ahold-Delhaize vindt het van belang dat de targets meetbaar zijn zodat de externe account dit ook kan auditen. Een punt waar vanuit Eumedion ook aandacht voor wordt gevraagd.

Royal Dutch Shell

Met Royal Dutch Shell hebben we gesproken over de aankondiging om de aandelenstructuur van Shell te vereenvoudigen. Hiervoor was een statutenwijziging nodig. In de dialoog zijn vragen gesteld over de voordelen van deze stap, de afwegingen en toekomstige plannen. Geconcludeerd kan worden dat de vereenvoudiging van de structuur in het voordeel is voor de aandeelhouders en het voorstel niet in strijd is met de Nederlandse corporate governance en/of duurzaamheid best-practices. In de buitengewone aandeelhoudersvergadering op 10 december 2021 is er met 99,77% van de aandelen VOOR het voorstel gestemd, waarmee het voorstel is aangenomen en de aanpassingen kunnen worden doorgevoerd.

Ook is met Shell gesproken over de voortgang wat betreft het aanpassen van de doelstellingen om emissies terug te dringen, als gevolg van de uitspraak van de rechtbank. Shell gaf aan hier hard aan te werken. Een aangepast klimaattransitieplan zal bij de komende jaarlijkse aandeelhoudersvergadering ter adviserende stem worden voorgelegd aan de aandeelhouders. Shell vertelde dat zij wat betreft scope 1 en scope 2 ruimschoots aan de eisen van de rechtbank voldoen. De scope 3 emissies zijn echter nog een grote uitdaging. Shell is met het oog op de vereisten op het gebied van scope 3 in hoger beroep gegaan tegen de uitspraak.

6. Stembeleid & Corporate Governance

SPH ziet het als haar plicht van haar stemrecht gebruik te maken om waar nodig en waar mogelijk het belang van SPH, haar deelnemers en de maatschappij te beschermen. De UNPRI en de UN Global Compact/OESO richtlijnen vormen bij het stembeleid van SPH het uitgangspunt. Voor de illiquide portefeuillecomponenten privaat vastgoed en infrastructuur heeft SPH geen eigen stemrecht. SPH belegt voor deze categorieën in fondsen waarbij de uitoefening van stemrecht of recht op posities in een RvC is uitbesteed aan de manager van deze beleggingen. SPH zal zich een beeld vormen van wat de huidige praktijk is bij deze beleggingen en in hoeverre dit strookt met de eigen MVB-overtuigingen.

Corporate governance, of goed ondernemingsbestuur, heeft betrekking op de verhoudingen tussen de verschillende actoren van een onderneming zoals de Raad van Bestuur (RvB), de Raad van Commissarissen (RvC), aandeelhouders en andere belanghebbenden. Rekenschap, transparantie en toezicht spelen hierbij een centrale rol. SPH belegt onder andere in beursgenoteerde ondernemingen en is daardoor ook aandeelhouder. Door actief gebruik te maken van aandeelhoudersrechten kan SPH invloed uitoefenen op de onderneming. Het gaat hierbij om het benoemen van bestuurders, het goedkeuren van jaarstukken en in sommige gevallen kan het zich uitspreken over het beloningsbeleid. SPH doet dit onder andere door deel te nemen aan de besluitvorming op de aandeelhoudersvergadering (stemmen). Door gebruik te maken van het stemrecht kunnen de beleggingsfondsen invloed uitoefenen op ondernemingen en invloed aanwenden om een betere corporate governance te stimuleren bij de ondernemingen. Een goede corporate governance draagt bij aan de lange termijn waardecreatie.

6.1. SPH als actief aandeelhouder

De Nederlandse Corporate Governance Code schrijft voor dat institutionele beleggers zoals pensioenfondsen een beleid moeten hebben ten aanzien van het stemmen op aandeelhoudersvergaderingen van beursgenoteerde ondernemingen waarin zij beleggen. Daarbij wordt van de institutionele belegger gevraagd om minstens eenmaal per jaar aan te geven hoe invulling wordt gegeven aan het stembeleid. Daarnaast stelt de Corporate Governance Code dat de institutionele belegger minimaal eenmaal per kwartaal moet aangeven hoe hij stemde op de aandeelhoudersvergaderingen. In bijlage 2 vindt u de volledige tekst van de relevante bepalingen voor institutionele beleggers van de Nederlandse Corporate Governance code.

SPH voldoet aan de bepalingen van de Corporate Governance Code. Op de website van SPH zijn de volgende documenten te vinden:

1. Stembeleid;
2. Stemverslag van de voorgaande kwartalen en het afgelopen jaar;
3. Rapportagetool waarbij gerapporteerd wordt hoe gestemd is per aandeelhoudersvergadering.

6.2. Stemgedrag SPH

Achtergrond

De tweede helft van het jaar is relatief rustig omdat de meeste Europese en Amerikaanse aandeelhoudersvergaderingen in de eerste helft van het jaar plaatsvinden. De piek van het aandeelhoudersvergaderingen seizoen in Australië en Nieuw- Zeeland ligt wel in de tweede helft van het jaar. In het derde en vierde kwartaal vinden daarnaast meestal bijzondere aandeelhoudersvergaderingen plaats voor tussentijdse benoemingen van bestuurders, voor de goedkeuring van beloningsbeleid en over aandelenuitgifte. Er blijft een stijging zichtbaar in het agenderen van aandeelhoudersvoorstellen op vergaderingen. Ook het aantal aandeelhoudersvoorstellen per vergadering neemt bij enkele grote ondernemingen toe. De meeste steun ontvingen aandeelhoudersvoorstellen op het gebied van

klimaat. De steun voor sociale aandeelhoudersvoorstellen blijft hierbij achter.

Gezien de voortdurende COVID-19 pandemie vonden de vergaderingen ook in dit halfjaar voor het overgrote deel virtueel plaats.

Stemactiviteiten van SPH

Wij stemden in het afgelopen halfjaar op 1.513 vergaderingen op totaal 11.104 agendapunten. Zie tabel 6.2.1. voor de regionale verdeling van vergaderingen over H2 2021.

TABEL 6.2.1 REGIONALE VERDELING H2 2021

Land	Aantal
Australië	178
Oostenrijk	9
België	12
Bermuda	19
Brazilië	12
Canada	31
Kaaimaneilanden	39
Chili	2
China	273
Cyprus	1
Tsjechië	2
Denemarken	9
Egypte	1
Finland	3
Frankrijk	7
Duitsland	14
Gibraltar	1
Griekenland	5
Guernsey	3
Hong Kong	6
Hongarije	1
Indië	87
Indonesië	14
Ierland	12
Isle of Man	3
Israël	74
Italië	17
Japan	101

Jersey	6
Koeweit	0
Liechtenstein	0
Luxemburg	2
Maleisië	9
Marshall Isl	3
Mexico	10
Nederland	15
Nieuw-Zeeland	14
Noorwegen	8
Pakistan	1
Polen	2
Portugal	1
Puerto Rico	1
Rusland	12
Saoedi-Arabië	2
Singapore	28
Zuid-Afrika	14
Zuid-Korea	6
Spanje	3
Zweden	8
Zwitserland	7
Taiwan	12
Thailand	4
Verenigd Koninkrijk	127
VS	281
Britse maagdeneilanden	1

Op de website van SPH kunt u via het Vote Disclosure Systeem vinden hoe we gestemd hebben per aandeelhoudersvergadering.

Achmea IM voert ons stembeleid uit en past voor elke steminstructie het eigenop maat gemaakte stembeleid toe. Achmea IM maakt bij het uitoefenen van stemrechten gebruik van het stemplatform en analyses van Institutional Shareholder Services (ISS). Het stembeleid wordt doorlopend geactualiseerd op basis van wereldwijde trends op het gebied van corporate governance, ons stemgedrag bij controversiële agendapunten en overige actualiteiten.

Voordat de definitieve stem wordt uitgebracht analyseren we een selectie van de voorstellen op individuele basis. Het uiteindelijke besluit wordt genomen op basis van de specifieke feiten en omstandigheden van het agendapunt.

Het betekent ook dat niet altijd met het management van de onderneming wordt meegestemd. In onderstaande tabel is een overzicht opgenomen van het aantal tegenstemmen. Het grootste aantal tegenstellen betrof tegenstemmen tegen managementvoorstellen. Het betrof met name beloningsstructuren die als excessief, onvoldoende toegelicht en niet transparant genoeg beoordeeld worden, of waar een link met de prestaties van de onderneming ontbreekt. Dit kwam zowel terug in beloningsbeleid als beloningsverslagen. Ook betrof het onder andere de benoeming van bestuurders van ondernemingen die niet onafhankelijk zijn waar dit wel geëist of gewenst is. Ook de stemmen voor een aandeelhoudersresolutie houden impliciet een stem tegen het management in en zijn door ons meegenomen in onderstaand percentage van tegenstemmen.

TABEL 6.2.2 : OVERZICHT TEGENSTEMMEN H2 2021¹

Totaal aantal stemmen	% Tegen
11.104	17%

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS

De managementresoluties kunnen worden onderverdeeld in een zestal hoofdthema's: benoeming bestuurders, beloningsbeleid, uitgifte aandelen, routinezaken, fusies & overnames en overig. Onder routinezaken wordt bedrijfsvoering verstaan. Denk hierbij aan het aanstellen van de accountant, wijzigen van statuten en beslissingen omtrent de uitgifte van dividend. Onder het thema overig vallen onder andere klimaatstrategieën van de onderneming en sociale rapportages. In de tweede helft van 2021 zijn de meeste stemmen uitgebracht voor benoeming bestuurders, routinezaken en beloning.

TABEL 6.2.3 STEMACTIVITEITEN PER HOOFDTHEMA¹

	Voor	Tegen
Benoeming bestuurder	82%	18%
Beloning	71%	29%
Uitgifte aandelen	84%	16%
Routine zaken	94%	6%
Fusie en overnames	86%	14%
Overig	96%	4%

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS

6.3. Agenderingsrecht aandeelhouders

Op aandeelhoudersvergaderingen kunnen aandeelhouders een voorstel agenderen, mits wordt voldaan aan de voorwaarden van het lokaal geldende agenderingsrecht. Deze aandeelhoudersresoluties kunnen onder meer betrekking hebben op de thema's milieu & gezondheid, mensenrechten, goed bestuur. In het afgelopen halfjaar hebben wij 183 aandeelhoudersresoluties beoordeeld en onze stem uitgebracht.

Wij toetsen de afzonderlijke aandeelhoudersvoorstellen op inhoud, wenselijkheid, werkbaarheid en effect. Dat betekent dat wij niet in alle gevallen voor een resolutie zullen stemmen, ook al past deze binnen onze speerpuntthema's. Onderstaand overzicht onze steminstructie per thema voor deze resoluties.

TABEL 6.3.1 STEMGEDRAG AANDEELHOUDERSRESOLUTIES¹

Thema	Aantal	% Voor	% Tegen
Overig (o.m. Politieke Donaties)	10	100%	0%
Beloning	4	0%	100%
Benoeming Bestuurder	135	77%	23%
Klimaat, Milieu en Gezondheid	3	100%	0%
Routinezaken	23	83%	17%
Goed Bestuur	4	75%	25%
Mensenrechten	3	100%	0%
Sociaal	1	100%	0%

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS

Arbeidsnormen

Nike, Inc

Op de jaarlijkse aandeelhoudersvergadering van Nike, Inc. op 6 oktober 2021 stond een aandeelhoudersresolutie op de agenda waarin Nike werd verzocht om verslag uit te brengen over de beloningsverschillen tussen werknemers gebaseerd op ras en geslacht. Het verslag zou ook informatie moeten bevatten over de daaraan verbonden beleids-, reputatie-, concurrentie- en operationele risico's. Het verslag dient tegen redelijke kosten te worden opgesteld, met weglating van informatie over eigendomsrechten, processtrategie en informatie over juridische naleving.

Nike gaf aan dat zij zich inzet voor het principe van gelijke beloning voor gelijk werk en voor een betere vertegenwoordiging van diverse personen op alle niveaus binnen het bedrijf. De onderneming gaf ook aan dat de gevraagde meting van de mediaan van de beloningsverschillen geen zinvolle of nauwkeurige maatstaf is en dat de bestaande initiatieven en openbaarmakingen al tegemoetkomen aan de onderliggende zorgen die het voorstel opwerpt.

SPH heeft VOOR het aandeelhoudersvoorstel gestemd, aangezien aandeelhouders baat hebben bij het meten van diversiteit en inclusie. Bovendien zou dit voorstel de bestaande diversiteitsinitiatieven van de onderneming verder versterken. Van de aandeelhouders stemde 17% voor de resolutie, daarmee is deze resolutie verworpen. Dit aandeelhoudersvoorstel stond dit jaar voor het eerst op de agenda.

Microsoft Corporation

Op 30 november 2021 vond de jaarlijkse aandeelhoudersvergadering van Microsoft Corporation plaats. Op de agenda stonden meerdere aandeelhoudersvoorstellen, waaronder het publiceren van een transparant verslag over de doeltreffendheid van het beleid rondom de beoordeling van seksuele intimidatie op de werkplek. Het rapport dient tevens resultaten te bevatten van onafhankelijke audits, analyses van beleid en toezeggingen om een veilige, inclusieve werkomgeving te creëren. Het voorstel komt voort uit beschuldigingen van seksuele intimidatie bij Microsoft en het gebrek van de onderneming om dit adequaat en transparant aan te pakken.

Microsoft vond het voorstel onnodig, omdat de onderneming voornemens is dit boekjaar te rapporteren over het beleid inzake seksuele intimidatie en discriminatie op grond van geslacht. Het bestuur stelt dat de onderneming seksuele intimidatie of discriminatie niet tolereert en dat het sterke nalevingsprogramma's heeft om ervoor te zorgen dat werknemers het beleid begrijpen. Microsoft voegt eraan toe dat er sterke mechanismen bestaan voor werknemers "om problemen aan te kaarten zonder angst voor vergelding".

SPH heeft VOOR het aandeelhoudersvoorstel gestemd, omdat Microsoft meerdere malen is beschuldigd van seksuele intimidatie en discriminatie op grond van geslacht. En, hoewel de onderneming aangeeft plannen te hebben om te rapporteren over seksuele intimidatie en discriminatie, is deze rapportage op dit moment nog niet beschikbaar. Aanvullende informatie over het beleid van de onderneming inzake seksuele intimidatie en de implementatie van dit beleid zou aandeelhouders helpen beter te beoordelen hoe de onderneming dergelijke risico's aanpakt. Van de aandeelhouders stemde 77% voor de resolutie. Daarmee is de resolutie aangenomen en zal Microsoft het verzoek moeten oppakken.

Tesla, Inc.

Op de jaarlijkse aandeelhoudersvergadering van Tesla, Inc. stond een aandeelhoudersvoorstel op de agenda waarin de onderneming werd verzocht de verantwoordelijkheid voor het strategisch toezicht op het beheer van menselijk kapitaal te beleggen bij een, ten opzichte van de Raad van Bestuur, onafhankelijk comité. Menselijk kapitaal is het geheel van competenties, kennis, sociale en persoonlijke vaardigheden die economisch waardevol zijn.

In de ondersteunende verklaring stelt de indiener dat MSCI ESG Ratings in september 2020 beleggers waarschuwde dat "de zwakke praktijken van Tesla op het gebied van arbeidsbeheer risico's kunnen vormen voor de groeistrategie van de onderneming". Hierbij werd bezorgdheid geuit over schendingen van arbeidsrechten. Tesla zou geen duidelijke verantwoordelijkheden hebben op het gebied van toezicht door de Raad van Bestuur en zou onvoldoende informatie hebben verschaft over zijn benadering van het beheer van menselijk kapitaal.

Tesla meent dat zij al beschikt over een geschikte governance structuur om toezicht te houden op het beheer van menselijk kapitaal. Het beloningsbeleid comité speelt volgens Tesla een sleutelrol bij het toezicht. Daarnaast ontvangt het audit comité regelmatig updates van (en geeft feedback aan het management) met betrekking tot diverse personeelskwesties. Tesla verklaart dat de inspanningen op het gebied van diversiteit, gelijkheid en inclusie worden beschreven in het jaarlijkse Impact Report.

SPH heeft VOOR het voorstel gestemd, omdat het instellen van een dergelijk comité de bestaande mechanismen voor het toezicht op het beheer van menselijk kapitaal zou moeten verduidelijken en versterken. Een comité zou niet onnodig belastend zijn en het vermogen van de onderneming om de risico's van het beheer van menselijk kapitaal op lange termijn zou moeten verbeteren. Van de aandeelhouders stemde 32% voor de resolutie, de resolutie is daarmee verworpen.

6.4. Corporate governance ontwikkelingen

Eumedion Speerpuntenbrief 2022

Op 11 oktober 2021 heeft Eumedion, het platform voor corporate governance en duurzaamheid voor institutionele beleggers, haar jaarlijkse Speerpuntenbrief naar Nederlandse beursvennootschappen gestuurd. Deze speerpunten zijn onderwerp van gesprek tijdens dialogen met de ondernemingen in aanloop naar en op de aandeelhoudersvergaderingen in 2022. De speerpunten voor 2022 zijn klimaat, diversiteit en mensenrechten. Van alle beursgenoteerde ondernemingen wordt verwacht dat zij in 2022 een transitieplan hebben opgesteld om uiterlijk in 2050 geheel klimaatneutraal te opereren. Het transitieplan moet korte-, middellange- en langetermijn CO2-reductiedoelstellingen bevatten. Ook moet de onderneming uiteenzetten hoe zij deze doelstellingen wil behalen. Daarnaast dient het plan te worden besproken met de aandeelhouders. Ook heeft Eumedion de grote accountantskantoren via een brief gevraagd om de transitieplannen te beoordelen. Ondernemingen die een relatief grote impact hebben op klimaatverandering of die anderszins grote klimaatrisico's lopen, wordt geadviseerd om jaarlijks een voortgangsrapport aan de Algemene Vergadering van Aandeelhouders ter adviserende stemming voor te leggen. Met betrekking tot het speerpunt diversiteit wordt beursgenoteerde ondernemingen verzocht om in 2022 te rapporteren over hun diversiteits- en inclusiebeleid (inclusief doelstellingen) ten aanzien van het gehele werknemersbestand. Wat betreft het speerpunt mensenrechten wordt ondernemingen gevraagd om te rapporteren over de effectiviteit van hun maatregelen (en procedures) die ervoor moeten zorgen dat de mensenrechten in hun gehele waardeketen worden gewaarborgd.

Onderzoeksrapport 'Sustainability embedding practices in Dutch listed companies'

De Universiteit Maastricht heeft in opdracht van Eumedion een onderzoek uitgevoerd naar de verankering van duurzaamheid binnen de Nederlandse beursondernemingen. Het onderzoek omvat een analyse van de jaarverslagen over 2020 van 35 Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen. Daarnaast hebben er interviews plaatsgevonden met 98 bestuurders, commissarissen en topmanagers van deze ondernemingen. Het onderzoek is een momentopname van de huidige stand van zaken. Uit het onderzoek komt naar voren dat veel ondernemingen al concrete duurzaamheidsdoelstellingen in hun strategie hebben opgenomen waar zij op afgerekend willen en kunnen worden. Ook zien zij kansen om met duurzaamheid geld te verdienen. Tegelijkertijd komt naar voren dat ondernemingen over het algemeen nog te weinig aandacht hebben voor het aanpakken van de ecologische en sociale neveneffecten van hun bedrijfsactiviteiten. Ondernemingen maken met name nog weinig werk van de transitie naar een circulaire economie en van de

bescherming en het herstel van de biodiversiteit. Daarnaast is het onderwerp duurzaamheid nog te weinig expliciet verankerd in de diversiteits- en competentiematrices voor bestuurders en commissarissen. De Universiteit Maastricht geeft in het rapport praktische aanbevelingen. Op hoofdlijnen zijn de aanbevelingen:

- **Align:** Stem bedrijfsstrategie af op "planetary boundaries" en vergroot het bewustzijn over risico's die verband houden met duurzaamheid.
- **Evaluate:** Evalueer purpose statements en zorg voor een verbinding met de (duurzaamheids)strategie en concrete doelstellingen.
- **Lead:** Creëer een omgeving (governance en leiderschap) die strategische beslissingen over duurzaamheid ondersteunt.
- **Communicate:** Verbeter de kwaliteit van interactie en communicatie met belanghebbenden.

Eumedion heeft een deel van deze aanbevelingen opgenomen in de Speerpuntenbrief 2022.

ShareAction rapport: Voting matters 2021

Op 15 december 2021 heeft ShareAction (een niet-gouvernementele organisatie) haar jaarlijkse onderzoek gepubliceerd over hoe de 65 grootste vermogensbeheerders wereldwijd in het afgelopen jaar hebben gestemd op sociaal- en klimaat gerelateerde aandeelhoudersvoorstellen. Het betrof 146 aandeelhoudersvoorstellen rond ESG gerelateerde onderwerpen zoals milieu, klimaat, biodiversiteit en mensenrechten. ShareAction ziet stemmen als een kernonderdeel van de fiduciaire plicht van vermogensbeheerders en als belangrijk middel om ondernemingen te beïnvloeden op sociaal en klimaat gebied. Het rapport maakt onderdeel uit van een breder werkprogramma dat gericht is op het verhogen van de normen in de vermogensbeheersector op het gebied van stewardship. Opvallende onderdelen in het rapport zijn onder andere:

- 15% van de sociale aandeelhoudersresoluties ontving een meerderheid vergeleken met 32% bij klimaat gerelateerde aandeelhoudersresoluties. Hierin is weinig veranderd ten opzichte van het rapport over 2020.
- 18 aandeelhoudersresoluties zouden zijn aangenomen als 3 van de grootste vermogensbeheerders 'voor' hadden gestemd.
- Slechts zes vermogensbeheerders, waaronder Achmea Investment Management, dienden een aandeelhoudersresolutie in bij één van de door ShareAction beoordeelde ondernemingen.
- Meerdere vermogensbeheerders maken geen gebruik van hun stemrecht. Zeven van de onderzochte vermogensbeheerders stemden op minder dan 60% van de resoluties, vijf van deze beheerders zijn lid van de Climate Action 100+.

De stemresultaten van de sector als geheel zijn ongeveer gelijk gebleven maar enkele vermogensbeheerders hebben laten zien dat het mogelijk is om in een jaar tijd grote verbetering te laten zien. Achmea Investment Management was één van de onderzochte vermogensbeheerders en staat op de 3e plaats van de 65 onderzochte vermogensbeheerders. Het stembeleid van SPH komt in grote mate overeen met het stembeleid van Achmea Investment Management. Daarmee zijn de resultaten uit het rapport van Shareaction voor Achmea IM vergelijkbaar voor het pensioenfonds.

7. Impact maken

Impact beleggingen, ook wel beleggingen in oplossingen genoemd, zijn beleggingen die naast een financiële doelstelling ook een concreet meetbare maatschappelijke doelstelling hebben. In dit hoofdstuk rapporteren wij over de omvang van onze impact beleggingen en de gerealiseerde impact.

7.1. Zorgvastgoed

Wij hebben het initiatief genomen om een fonds op te zetten dat er volledig op is gericht om betaalbaar en duurzaam zorgvastgoed in Nederland te realiseren: het Apollo Zorgvastgoedfonds. Dit fonds investeert in zorgvastgoed, waaronder eerstelijnszorgcentra. De fondsmanager is lid van GRESB (benchmark voor duurzaam vastgoed) en heeft de UNPRI ondertekend.

SPH is er in geslaagd om het volledige initiële doelvermogen van EUR 80 miljoen te beleggen en heeft het fonds daarmee een goede start gegeven. Het Apollo Zorgvastgoedfonds heeft inmiddels meer geïnteresseerde partijen aangetrokken om zo haar impact te vergroten. De investeringen van het fonds zijn onder te verdelen in drie categorieën: beschermd wonen, verpleegcomplexen en gezondheidscentra.

TABEL 7.1.1 OMVANG VAN HET FONDS

Beschermd wonen	Verpleegcomplexen	Gezondheidscentra
€ 25.833.526	€ 43.837.843	€ 54.639.450
2 objecten	4 objecten	10 objecten
122woningen	251 studio's	50 praktijken
183 bewoners	251 bewoners	82.450 cliënten
		43 huisartsen

Naast de omvang en de opbouw van de portefeuille houden wij ook in de gaten wat de impact is op de zorgaanbieders (financierbaarheid, relatietermijn en tevredenheid) op de gebruikers (betaalbaarheid, tevredenheid en veiligheid) en op de omgeving (tevredenheid en duurzaamheid).

8. Bijlagen

8.1. Uitgangspunten van het Global Compact van de Verenigde Naties

Het UN Global Compact verlangt van bedrijven dat zij binnen hun invloedssfeer een aantal kernwaarden op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anticorruptie omarmen, ondersteunen en uitoefenen. Bedrijven die het VN Global Compact initiatief onderschrijven, verbinden zich ertoe de onderstaande doelstellingen en waarden te steunen bij het uitvoeren van hun activiteiten:

Mensenrechten

1e principe: Bedrijven dienen binnen de eigen invloedssfeer de internationaal vastgelegde mensenrechten te ondersteunen en te respecteren; en

2e principe: er voor te zorgen dat zij niet medeplichtig zijn aan schendingen van de mensenrechten.

Arbeidsnormen

3e principe: Bedrijven dienen de vrijheid van vakvereniging en de effectieve erkenning van het recht op collectieve onderhandelingen te handhaven;

4e principe: alle vormen van verplichte en gedwongen arbeid te elimineren;

5e principe: zich in te spannen voor de effectieve afschaffing van kinderarbeid; en

6e principe: discriminatie met betrekking tot werk en beroep te bestrijden.

Milieu

7e principe: Bedrijven dienen het voorzichtigheidsbeginsel te hanteren met betrekking tot milieukwesties;

8e principe: initiatieven te ondernemen om grotere verantwoordelijkheid op milieugebied te bevorderen; en

9e principe: de ontwikkeling en verspreiding van milieuvriendelijke technologieën te stimuleren.

Anticorruptie

10e principe: Bedrijven dienen alle vormen van corruptie, inclusief afpersing en omkoping, tegen te gaan.

De principes van het UN Global Compact zijn gebaseerd op internationale verdragen, onder andere afgeleid van de Universele verklaring van de rechten van de mens, de verklaring van de Internationale Arbeidsorganisatie (ILO) inzake de fundamentele arbeidsrechten, en van de verklaring van Rio met betrekking tot milieu en ontwikkeling.

8.2. Relevante bepalingen Nederlandse Corporate Governance Code (2016 versie)

Principe 4.1 De algemene vergadering

Principe De algemene vergadering kan een zodanige invloed uitoefenen op het beleid van het bestuur en de raad

van commissarissen van de vennootschap, dat zij een volwaardige rol speelt in het systeem van checks and balances binnen de vennootschap. Goede corporate governance veronderstelt een volwaardige deelname van aandeelhouders aan de besluitvorming in de algemene vergadering.

Relevante best practice bepalingen

4.1.1 Het toezicht van de raad van commissarissen op het bestuur omvat mede het toezicht op de verhouding met aandeelhouders.

4.1.5 Indien een aandeelhouder een onderwerp op de agenda heeft laten plaatsen, licht hij dit ter vergadering toe en beantwoordt hij zo nodig vragen hierover.

4.1.6 Een aandeelhouder oefent het agenderingsrecht slechts uit nadat hij daaromtrent in overleg is getreden met het bestuur. Wanneer één of meer aandeelhouders het voornemen hebben de agendering te verzoeken van een onderwerp dat kan leiden tot wijziging van de strategie van de vennootschap, bijvoorbeeld door het ontslag van één of meer bestuurders of commissarissen, wordt het bestuur in de gelegenheid gesteld een redelijke termijn in te roepen

om hierop te reageren (de responstijd). De mogelijkheid van het inroepen van de responstijd geldt ook voor een voornemen als hiervoor bedoeld dat strekt tot rechterlijke machtiging voor het bijeenroepen van een algemene vergadering op grond van artikel 2:110 BW. De desbetreffende aandeelhouder respecteert de door het bestuur ingeroepen responstijd, bedoeld in best practice bepaling 4.1.7.

Principe 4.3 Uitbrengen van stemmen

Principe Deelname van zoveel mogelijk aandeelhouders aan de besluitvorming in de algemene vergadering is in het belang van de checks and balances van de vennootschap. De vennootschap stelt, voor zover het in haar mogelijkheid ligt, aandeelhouders in de gelegenheid op afstand te stemmen en met alle (andere) aandeelhouders te communiceren.

Relevante best practice bepalingen

4.3.1 Een aandeelhouder stemt naar eigen inzicht. Van een aandeelhouder die gebruik maakt van stemadviezen van derden wordt verwacht dat hij zich een eigen oordeel vormt over het stembeleid of de door deze adviseur verstrekte stemadviezen.

4.3.5 Institutionele beleggers (pensioenfondsen, verzekeraars, beleggingsinstellingen, vermogensbeheerders) plaatsen jaarlijks in ieder geval op hun website hun beleid ten aanzien van het uitoefenen van het stemrecht op aandelen die zij houden in beursvennootschappen.

4.3.6 Institutionele beleggers plaatsen jaarlijks op hun website en/of in hun bestuursverslag een verslag van de uitvoering van hun beleid voor het uitoefenen van het stemrecht in het desbetreffende boekjaar. Daarnaast brengen zij ten minste eenmaal per kwartaal op hun website verslag uit of en hoe zij als aandeelhouders hebben gestemd op algemene vergaderingen. Dit verslag wordt op de website van de institutionele belegger geplaatst.

8.3. Uitsluitingslijsten

Uitsluitingslijst per 1 september 2021 voor de aandelenportefeuille. Implementatie voor credit portefeuilles vind in H1 2022 gefaseerd plaats.

Wapens

- AECOM
- Aerojet Rocketdyne Holdings, Inc.
- Airbus SE
- American Outdoor Brands Corporation
- AMETEK, Inc.
- Anhui GreatWall Military Industry Co., Ltd.
- Babcock International Group Plc
- BAE Systems Plc
- Bayer AG
- Bharat Dynamics Limited
- Booz Allen Hamilton Holding Corporation
- Brookfield Asset Management Inc.
- BWX Technologies, Inc.
- CACI International Inc
- China Shipbuilding Industry Co., Ltd.
- Compagnie Financiere Richemont SA
- Daicel Corp.
- Elbit Systems Ltd.
- Fluor Corporation
- Fortive Corporation
- General Dynamics Corporation
- Hanwha Corp
- HANWHA CORPORATION PREF1
- Hitachi Zosen Corp.
- Honeywell International Inc.
- Huntington Ingalls Industries, Inc.
- ICL Group Ltd.
- Israel Corp. Ltd.
- Jacobs Engineering Group Inc.
- KBR, Inc.
- Kongsberg Gruppen ASA
- Kratos Defense & Security Solutions, Inc.
- L3Harris Technologies, Inc.
- LARSEN & TOUBRO GDR
- Larsen & Toubro Ltd.
- Leidos Holdings, Inc.
- Leonardo SpA
- LIG Nex1 Co., Ltd.
- Lloyds Banking Group plc
- Lockheed Martin Corporation
- Miroku Corp.
- Moog Inc.
- Morgan Sindall Group plc
- MTAR Technologies Ltd.
- NOF Corp.
- Northrop Grumman Corporation
- Olin Corporation
- Parsons Corporation
- Poongsan Corp
- Poongsan Holdings Corp
- Rolls-Royce Holdings plc
- S&T Dynamics Co Ltd
- S&T Holdings Co Ltd
- Safran SA
- Sandhar Technologies Ltd.
- Science Applications International Corp.
- Serco Group plc
- SGL Carbon SE
- Smith & Wesson Brands, Inc.
- Solar Industries India Ltd.
- Spirit AeroSystems Holdings, Inc.
- Sturm, Ruger & Co., Inc.
- TATA POWER CO GDR
- Tata Power Co Ltd
- TAURUS ARMAS ON
- Taurus Armas SA
- Textron Inc.
- Thales SA
- The Boeing Company
- TransDigm Group Incorporated
- Ultra Electronics Holdings plc
- Vista Outdoor, Inc.
- Walchandnagar Industries Ltd
- Wartsila Oyj Abp
- BROOKFIELD ASSET A (US)
- CHINA SHIPB IND A (HK-C)
- ELBIT SYSTEMS (US)
- ICL GROUP (US)
- LLOYDS BANKING GROUP ADR
- MOOG B
- Aerospace Long-March International Trade Co., Ltd.
- Arab Organization for Industrialization
- Aryt Industries Ltd
- Ashoka Manufacturing Ltd
- Avibras Industria Aeroespacial S/A.
- CBC Ammo LLC
- China Aerospace Science & Technology Corp.
- China North Industries Corp.
- China Poly Group Corp.
- Colt Defense LLC
- FGI Operating Co. LLC
- H&K AG
- Makina Ve Kimya Endustrisi Kurumu
- Motovilihinskie zavody PAO
- Nauchno-Proizvodstvennoe Obedinenie Splav OAO
- Ordtech Military Industries (OMI)
- Pakistan Ordnance Factories
- Premier Explosives Ltd
- Remington Outdoor Company, Inc.
- Reshef Technologies Ltd.
- Rostec Corporation
- SFTUE Belpetsvneshtekhnika
- The Day & Zimmermann Group, Inc.
- Verney-Carron SA

Tabak

- 22nd Century Group Inc
- Abu Dhabi National Oil Co. for Distribution PJSC
- Accor SA
- Aena S.M.E. SA

- Aeon Co., Ltd.
- AEON Hokkaido Corp.
- AEON Mall Co., Ltd.
- Aeroports de Paris SA
- Agile Group Holdings Ltd.
- Air Canada
- Airports of Thailand Public Co. Ltd.
- Alimentation Couche-Tard Inc.
- Altria Group, Inc.
- AMCON Distributing Co
- AMCOR CDI (AU)
- Amcor Plc
- Ampol Limited
- ANA HOLDINGS INC.
- Anhui Gujing Distillery Co., Ltd.
- Apollo Global Management, Inc.
- Arcs Co., Ltd.
- Ashland Global Holdings, Inc.
- Atacadao SA
- Atlantia SPA
- Auckland International Airport Ltd.
- Autogrill Spa
- Axfood AB
- Axial Retailing, Inc.
- Ayala Corp.
- Ayala Land, Inc.
- Azrieli Group Ltd.
- B&M European Value Retail SA
- Bally's Corporation
- Beijing Capital International Airport Co., Ltd.
- Belc Co., Ltd.
- Berkshire Hathaway Inc.
- Berli Jucker Public Co. Ltd.
- BGF Retail Co., Ltd.
- BJ's Wholesale Club Holdings, Inc.
- Bobst Group SA
- Bollore SA
- BP Plc
- Brilliant Circle Holdings Inte
- BRITISH AMERICAN TOB ADR
- British American Tobacco Malaysia Bhd
- British American Tobacco plc
- British American Tobacco Zimba
- Bulgartabac Holding AD
- Caesars Entertainment, Inc.
- Canadian Tire Corporation, Limited
- Carmila SA
- Carrefour SA
- Casey's General Stores, Inc.
- Casino, Guichard-Perrachon SA
- Cawachi Ltd.
- CCL Industries Inc.
- CCR SA
- Celanese Corporation
- Cencosud SA
- Cencosud Shopping SA
- Central Japan Railway Co.
- Central Retail Corp. Public Co. Ltd.
- Ceylon Tobacco Co
- Chevron Corporation
- China Eastern Airlines Corporation Limited
- China Evergrande Group
- China Jinmao Holdings Group Limited
- China Petroleum & Chemical Corporation
- China Resources Land Limited
- China Southern Airlines Company Limited
- China Tourism Group Duty Free Corp. Ltd.
- Chorus Aviation Inc.
- City Developments Limited
- CK Asset Holdings Limited
- Coles Group Ltd.
- Colowide Co., Ltd.
- Colruyt SA
- Compagnie des Alpes SA
- Compania de Distribucion Integral Logista Holdings SAU
- Core-Mark Holding Company, Inc.
- COSMOS Pharmaceutical Corp.
- Costco Wholesale Corporation
- CP All Public Co. Ltd.
- Crown Resorts Limited
- Daicel Corp.
- Daikokutenbussan Co., Ltd.
- Delek Group Ltd.
- Delek US Holdings, Inc.
- Dentsu Group, Inc.
- Deutsche Lufthansa AG
- DFDS A/S
- Dino Polska SA
- Distribuidora Internacional De Alimentacion SA
- Dollar General Corporation
- Dollar Tree, Inc.
- DS Smith plc
- Dufry AG
- Eastern Co. (Egypt)
- Eastman Chemical Company
- easyJet plc
- eBay Inc.
- Emaar, The Economic City
- Empire Company Limited
- Empresas Copec SA
- Eni SpA
- Essentra PLC
- Eurocash SA
- Exxon Mobil Corporation
- Falabella SA
- Fattal Holdings (1998) Ltd.
- Ferrovial SA
- Finnair Oyj
- Flughafen Zuerich AG
- Fomento Economico Mexicano SAB de CV
- Foshan Huaxin Packaging Co Ltd
- Fraport AG Frankfurt Airport Services Worldwide
- Fuji Co., Ltd.
- G-7 Holdings, Inc.
- Galaxy Entertainment Group Limited
- Galp Energia SGPS SA
- Gazprom PJSC
- Genting Malaysia Bhd.

- Getlink SE
- Glatfelter Corporation
- Godfrey Phillips India Ltd
- Greenlane Holdings Inc
- Grupo Aeroportuario del Pacifico SAB de CV
- Grupo Aeroportuario del Sureste SA de CV
- Grupo Carso SAB de CV
- GS Holdings Corp.
- GS Retail Co Ltd
- Guangzhou R&F Properties Co., Ltd.
- H2O Retailing Corp.
- Hakuodo DY Holdings, Inc.
- Halows Co., Ltd.
- HANWHA SOLUTIONS CORP.
- Hawaiian Holdings, Inc.
- Heilongjiang Agriculture Co., Ltd.
- HEIWADO CO., LTD.
- Hindalco Industries Limited
- Hm Sampoerna
- Holmen AB
- Hotel Shilla Co., Ltd.
- Huabao International Holdings Ltd
- Hyatt Hotels Corporation
- ICA Gruppen AB
- Imperial Brands plc
- Inageya Co., Ltd.
- Ingles Markets, Incorporated
- Isetan Mitsukoshi Holdings Ltd.
- ITC Limited
- ITOCHU Corp.
- ITOCHU-SHOKUHIN Co., Ltd.
- Izumi Co., Ltd.
- J Sainsbury Plc
- Japan Airlines Co., Ltd.
- Japan Airport Terminal Co., Ltd.
- Japan Tobacco Inc.
- Jardine Matheson Holdings Ltd.
- JCDecaux SA
- Jeronimo Martins SGPS SA
- Jet2 Plc
- Karelia Tobacco Co Inc SA
- Keihan Holdings Co., Ltd.
- Keikyu Corp.
- Keio Corp.
- Keisei Electric Railway Co., Ltd.
- Kerry Properties Limited
- Kesko Oyj
- Kintetsu Department Store Co., Ltd.
- Kintetsu Group Holdings Co., Ltd.
- Kobe Bussan Co., Ltd.
- Koc Holding A.S.
- Koninklijke Ahold Delhaize NV
- Korean Air Lines Co., Ltd.
- KT&G Corp.
- Lagardere SA
- Lawson, Inc.
- Liberty Media Corp. Liberty SiriusXM
- Life Corp.
- Lifestyle International Holdings Limited
- Loblaw Companies Limited
- Loews Corporation
- Lojas Americanas SA
- LT Group Inc
- LVMH Moet Hennessy Louis Vuitton SE
- M. Yochananof & Sons (1988) Ltd.
- Macau Legend Development Ltd.
- Magnit PJSC
- Mahindra & Mahindra Ltd.
- Malaysia Airports Holdings Bhd.
- Marriott International, Inc.
- Marubeni Corp.
- Matthews International Corporation
- McColl's Retail Group PLC
- Melco International Development Limited
- Melco Resorts & Entertainment Ltd.
- Melia Hotels International SA
- MercadoLibre, Inc.
- Metcash Limited
- METRO AG
- Metro Inc.
- Metsa Board Oyj
- MGM Resorts International
- Minfeng Special Paper Co Ltd
- Minor International Public Co., Ltd.
- Miquel y Costas & Miquel, SA
- Mitsubishi Chemical Holdings Corp.
- Mitsubishi Corp.
- Mitsui & Co., Ltd.
- Monarch Casino & Resort, Inc.
- Mondi plc
- Morris (Philip)
- Mudanjiang Hengfeng Paper Co L
- Murphy USA, Inc.
- Neste Corp.
- New Toyo International Holding
- New World Development Co. Ltd.
- Nippon Paper Industries co., Ltd.
- Nippon Yusen KK
- Nolato AB
- Nolato AB
- Norwegian Cruise Line Holdings Ltd.
- NWS Holdings Limited
- Ocado Group plc
- Oil Co. LUKOIL PJSC
- Okuwa Co., Ltd.
- Onex Corporation
- Ozon Holdings Plc
- Pan Pacific International Holdings Corp.
- Par Pacific Holdings, Inc.
- Parkland Corporation
- Paz Oil Co. Ltd.
- Penn National Gaming, Inc.
- Performance Food Group Co.
- Petrobras Distribuidora SA
- Petronas Dagangan Bhd.
- Philip Morris International Inc.
- Pinduoduo, Inc.
- Playa Hotels & Resorts NV

- Polski Koncern Naftowy ORLEN SA
- President Chain Store Corp.
- PriceSmart, Inc.
- Prosus NV
- PT Gudang Garam Tbk
- PT Indah Kiat Pulp & Paper Tbk
- PTT Oil & Retail Business Public Co., Ltd.
- Publicis Groupe SA
- Rakuten Group, Inc.
- Rami Levi Chain Stores Hashikma Marketing 2006 Ltd.
- Red Rock Resorts, Inc.
- Reinet Investments SCA
- RETAIL PARTNERS CO., LTD.
- Rite Aid Corporation
- RLX Technology, Inc.
- Royal Holdings Co., Ltd.
- Ruentex Development Co., Ltd.
- SAN-A CO., LTD.
- Sands China Ltd.
- Sasol Ltd.
- Saudi Arabian Oil Co.
- Scandinavian Tobacco Group A/S
- Schweitzer-Mauduit International, Inc.
- Sega Sammy Holdings, Inc.
- Seibu Holdings, Inc.
- Seven & i Holdings Co., Ltd.
- Shaanxi Jinye Science Technolo
- Shanghai Bailian Group Co., Ltd.
- Shanghai Bairun Investment Holding Group Co., Ltd.
- Shanghai Industrial Holdings Ltd
- Shanghai International Airport Co., Ltd.
- Shanghai Shunho New Materials
- Shanghai Yuyuan Tourist Mart Group Co., Ltd.
- Shangri-La Asia Limited
- Sheen Tai Holdings Grp Co Ltd
- Sheng Siong Group Ltd.
- Shenzhen Overseas Chinese Town Co., Ltd.
- Shinsegae Co., Ltd.
- Shoprite Holdings Ltd.
- Shufersal Ltd.
- Siemens AG
- Singapore Airlines Ltd.
- Singapore Press Holdings Ltd.
- SK Inc.
- Sligro Food Group NV
- SM Investments Corp.
- Smoore International Holdings Ltd.
- Smurfit Kappa Group Plc
- Societe Ivoirienne des Tabacs SA
- Sojitz Corp.
- Sonae SGPS SA
- Sonoco Products Company
- Sotetsu Holdings, Inc.
- Spar Group Ltd.
- SpartanNash Company
- Stora Enso Oyj
- Stroeer SE & Co. KGaA
- Suncor Energy Inc.
- Suning.com Co., Ltd.
- Suzano SA
- Swedish Match Ab
- Swedish Match AB
- Swire Pacific Limited
- Sydney Airport
- Takasago International Corp.
- Takashimaya Co., Ltd.
- Tanzania Cigarette Co Ltd
- Tatneft PJSC
- Tejon Ranch Co.
- Tesco plc
- The Blackstone Group, Inc.
- The Interpublic Group of Companies, Inc.
- The Kroger Co.
- The Navigator Co. SA
- The North West Company Inc.
- The Star Entertainment Group Limited
- Tokmanni Group Oyj
- Tokyu Corp.
- Tong Yang Moolsan Co Ltd
- Toray Industries, Inc.
- TotalEnergies SE
- Trent Limited
- TSL Ltd/Zimbabwe
- Turning Point Brands, Inc.
- Ultrapar Participacoes SA
- Union Investment Corp PLC
- Union Tobacco & Cigarette Industries
- Uni-President Enterprises Corp.
- United Natural Foods, Inc.
- United Super Markets Holdings, Inc.
- Universal Corporation
- Universal Entertainment Corp.
- UOL Group Limited
- Valora Holding AG
- Vector Group Ltd.
- VICI Properties, Inc.
- Village Super Market, Inc.
- VST Industries Ltd
- Walgreens Boots Alliance, Inc.
- Wal-Mart de Mexico SAB de CV
- Walmart Inc.
- Wangfujing Group Co., Ltd.
- Weis Markets, Inc.
- WestRock Company
- WH Smith plc
- Wismilak Inti Makmur Tbk PT
- Wm Morrison Supermarkets plc
- Woolworths Group Limited
- WPP plc
- X5 Retail Group NV
- Yakuodo Holdings Co., Ltd.
- Yamazaki Baking Co., Ltd.
- Yaoko Co., Ltd.
- Yonghui Superstores Co., Ltd.
- Yunnan Energy New Material Co., Ltd.
- Z Energy Ltd.
- Zensho Holdings Co., Ltd.
- Zhejiang Expressway Co. Ltd.

- AHOLD DELHAIZE (DE)
- AHOLD DELHAIZE (IT)
- AHOLD DELHAIZE (MX)
- ALIMENTATION COUCHE A
- ANHUI GUJING A (HK-C)
- AUCKLAND INTL AIR (AU)
- BERKSHIRE HATHAWAY A
- BERKSHIRE HATHAWAY B(PE)
- BP ADR
- CANADIAN TIRE CORP
- CCL INDUSTRIES A
- CENCOSUD (CO)
- CHINA EAST AIR A (HK-C)
- CHINA EAST AIRLS H ADR
- CHINA EASTERN AIRLINES A
- CHINA PETRO & CH A(HK-C)
- CHINA PETRO & CHEM H ADR
- CHINA PETRO H ADR (GB)
- CHINA RES LAND (MX)
- CHINA TOURISM A (HK-C)
- CK ASSET HOLDINGS (MX)
- DIA CASH 2
- DIA RIGHT 2
- DOLLAR GENERAL CORP (PE)
- ENI ADR
- EXXON MOBIL (PE)
- FALABELLA SACI (CO)
- FEMSA UNIT UB
- FEMSA UNIT UBD ADR
- GALP ENERGIA SGPS B (CH)
- GALP ENERGIA SGPS B (MX)
- GAZPROM ADR
- GRUPO AEROP PACIFI B ADR
- GRUPO AEROPORTUARI B ADR
- GS HOLDINGS CORP PEF 1
- HANWHA SOLUTIONS PEF
- HEILONGJIANG AGR A(HK-C)
- HOLMEN A
- HOTEL SHILLA CO PEF
- KESKO A
- KOREAN AIR CO PEF
- LIBERTY SIRIUSXM A
- LIBERTY SIRIUSXM B
- LOJAS AMERICANAS ON
- LUKOIL HOLDING ADR
- MAGNIT (KZ)
- MAGNIT GDR
- MAHINDRA & MAHINDRA GDR
- MERCADOLIBRE (DE)
- MERCADOLIBRE (MX)
- METRO VORZUG (NEW)
- METSA BOARD CORP A
- OZON HLDGS ADR (US)
- PROSUS N (CH)
- PROSUS N (DE)
- PROSUS N (MX)
- PROSUS N (ZA)
- SASOL ADR
- SASOL BEE B
- SH YUYUAN TOURI A (HK-C)
- SHANGHAI BAILIAN A(HK-C)
- SHANGHAI BAILIAN GROUP A
- SHANGHAI BAIRUN A (HK-C)
- SHANGHAI INTL AI A(HK-C)
- SHANGRI-LA ASIA (SG)
- SHENZHEN OVERSEA A(HK-C)
- SK PEF
- SMURFIT KAPPA GROUP (GB)
- STORA ENSO A
- SUNCOR ENERGY (US)
- SUNING.COM CO A (HK-C)
- SUZANO ON ADR
- SWIRE PACIFIC B
- TATNEFT COMMON ADR
- TATNEFT PEF (RUB)
- TESCO (IE)
- THE NAVIGATOR CO (MX)
- TOTALENERGIES ADR
- ULTRAPAR PART ON ADR
- WALMART (PE)
- WANGFUJING GRP A (HK-C)
- WPP ADR
- X5 RETAIL GROUP GDR (RU)
- YONGHUI SUPERST A (HK-C)
- YUNNAN ENER NEW A (HK-C)
- A-1 Group Inc
- Al Eqbal Co for Investment PLC
- Al-Ekbal Printing & Packaging
- American Heritage Internationa
- AMVIG Holdings Ltd
- Arcis Resources Corp
- Argha Karya Prima Industry Tbk
- Asenovgrad Tabac AD-Asenovgrad
- Bellatora Inc
- Bright Packaging Industry Bhd
- Cat Loi JSC
- China Flavors & Fragrances Co
- Coka Duvanska Industrija AD Coka
- Duvanska Industrija AD Bujanov
- Duvanski Kombinat AD Podgorica
- Electronic Cigarettes International Group Ltd
- Fabrika Duhana Sarajevo DD Sarajevo
- Fabrika Duvana AD Banja Luka
- FamilyMart Co Ltd
- Gemini Group Global Corp
- Golden Tobacco Ltd
- Gotse Delchev Tabac AD-Gotse Delchev
- Harrys Manufacturing Inc
- Healthier Choices Management C
- Hrvatski Duhani DD
- IMA Industria Macchine Automat
- Jerusalem Cigarette Co Ltd
- Khyber Tobacco Co Ltd
- Kimree Inc
- Kothari Products Ltd
- Ngan Son JSC
- NTC Industries Ltd
- Pazardzhik BTM AD Pazardzhik

- Press Corp Plc
- PTFC Redevelopment Corp
- Pyxus International Inc
- Rapid Fire Marketing Inc
- Shiner International Inc
- Shumen-Tabac AD-Shumen
- Sinnar Bidi Udyog Ltd
- Slantse Stara Zagora- BT AD
- Smokefree Innotec Inc
- Standard Diversified Inc
- Strumica Tabak AD Strumica
- Tabak ad Nis
- Tutunski Kombinat AD
- Tvornica Duhana Zagreb DD
- Vapor Hub International Inc
- VaporBrands International Inc
- Veles Tabak Veles

Kolen, teerzandolie, schalieolie en -gas en Arctische olie en -gas

- ABOITIZ EQUITY VENTURES INC.
- ADANI TRANSMISSION LIMITED
- AFRICAN RAINBOW MINERALS LIMITED
- AGL ENERGY LIMITED
- ALBIOMA SA
- ALLETE, INC.
- ALLIANT ENERGY CORPORATION
- AMEREN CORPORATION
- AMERICAN ELECTRIC POWER COMPANY, INC.
- ANGLO AMERICAN PLC
- ANTERO RESOURCES CORPORATION
- APA CORPORATION
- ARC RESOURCES LTD.
- Arch Resources, INC.
- Banpu Public Company Limited
- BIRCHCLIFF ENERGY LTD.
- BLACK HILLS CORPORATION
- BONANZA CREEK ENERGY, INC.
- Bukit Asam Tbk Pt
- CABOT OIL & GAS CORPORATION
- CALIFORNIA RESOURCES CORPORATION
- CALLON PETROLEUM COMPANY
- Canadian Natural Resources Limited
- CAPITAL POWER CORPORATION
- Cenovus Energy Inc.
- CENTENNIAL RESOURCE DEVELOPMENT, INC.
- CEZ, a.s.
- CHESAPEAKE ENERGY CORPORATION
- CHINA LONGYUAN POWER GROUP CORPORATION LIMITED
- China Power International Development Limited
- China Resources Power Holdings Company Limited
- China Shenhua Energy Company Limited
- China Shenhua Energy Company Limited
- Chubu Electric Power Company, Incorporated
- CIMAREX ENERGY CO.
- CLP HOLDINGS LIMITED
- CMS ENERGY CORPORATION
- CNX RESOURCES CORPORATION
- COAL INDIA LTD
- Colbun S.A.
- COMPAGNIE PETROLIERE IMPERIALE LTEE
- COMSTOCK RESOURCES, INC.
- CONOCOPHILLIPS
- Consol Energy Inc.
- CONTANGO OIL & GAS COMPANY
- CONTINENTAL RESOURCES, INC.
- CONTOURGLOBAL PLC
- CORONADO GLOBAL RESOURCES INC.
- CRESCENT POINT ENERGY CORP.
- DEVON ENERGY CORPORATION
- DIAMONDBACK ENERGY, INC.
- Dominion Energy, Inc.
- DTE ENERGY COMPANY
- DUKE ENERGY CORPORATION
- EDP - Energias de Portugal, S.A.
- Electric Power Development Co., Ltd.
- ELECTRICITY GENERATING PUBLIC COMPANY LIMITED
- EMERA INCORPORATED
- Enel Chile S.A.
- Enerplus Corporation
- ENGIE BRASIL ENERGIA S.A.
- EOG RESOURCES, INC.
- EQT CORPORATION
- Evergy, Inc.
- EXTRACTION OIL & GAS, INC.
- Exxaro Resources Limited
- FIRSTENERGY CORP.
- Genesis Energy Limited
- GENTING BERHAD
- Geo Energy Resources Limited
- Global Power Synergy Public Company Limited
- GUANGDONG INVESTMENT LIMITED
- Guanghai Energy Co., Ltd.
- HESS CORPORATION
- HK ELECTRIC INVESTMENTS LIMITED
- Hokkaido Electric Power Company, Incorporated
- Hokuriku Electric Power Company
- Huadian Power International Corporation Limited
- HUANENG POWER INTERNATIONAL, INC.
- IDACORP, INC.
- Indo Tambangraya Megah Tbk Pt
- INNER MONGOLIA JUNZHENG ENERGY & CHEMICAL GROUP CO., LTD.
- Inner Mongolia Yitai Coal Co., Ltd
- INNER MONGOLIA YITAI H
- INTER RAO YEES PAO
- Japan Petroleum Exploration Co., Ltd.
- KINDER MORGAN, INC.
- KOREA ELECTRIC POWER CORPORATION
- Kyushu Electric Power Company, Incorporated
- Lubelski Wegiel Bogdanka Sa
- MAGNOLIA OIL & GAS CORPORATION
- MANILA ELECTRIC CO.
- MARATHON OIL CORPORATION
- MATADOR RESOURCES COMPANY
- MEG Energy Corp.

- MGE ENERGY, INC.
- MURPHY OIL CORPORATION
- NATIONAL FUEL GAS COMPANY
- New Hope Corporation Limited
- NISOURCE INC.
- NK ROSNEFT' PAO
- NORTHERN OIL AND GAS, INC.
- NORTHWESTERN CORPORATION
- NRG ENERGY, INC.
- NTPC LIMITED
- OASIS PETROLEUM INC.
- OCCIDENTAL PETROLEUM CORPORATION
- OGE ENERGY CORP.
- ORIGIN ENERGY LIMITED
- Otter Tail Corporation
- OVINTIV INC.
- PARAMOUNT RESOURCES LTD.
- PDC ENERGY, INC.
- Peabody Energy Corporation
- Perennial Energy Holdings Ltd
- PEYTO EXPLORATION & DEVELOPMENT CORP.
- PGE POLSKA GRUPA ENERGETYCZNA SPOLKA AKCYJNA
- PINNACLE WEST CAPITAL CORPORATION
- PIONEER NATURAL RESOURCES COMPANY
- PNM RESOURCES, INC.
- PORTLAND GENERAL ELECTRIC COMPANY
- Power Assets Holdings Limited
- PPL CORPORATION
- Pt Adaro Energy Tbk
- PT Astra International Tbk
- Pt Bumi Resources Tbk
- Pt Delta Dunia Makmur Tbk
- Pt Indika Energy Tbk
- Pt United Tractors Tbk
- RANGE RESOURCES CORPORATION
- RATCH GROUP PUBLIC COMPANY LIMITED
- Ressources Teck Limitee
- RWE Aktiengesellschaft
- SEMBCORP INDUSTRIES LTD
- Semirara Mining And Power Corporation
- Shaanxi Coal Industry Company Limited
- Shanxi Coking Coal Energy Group Co., Ltd.
- Shanxi Lu'an Environmental Energy Dev. Co., Ltd
- Shenergy Company Limited
- Shenzhen Energy Group Co., Ltd.
- Shikoku Electric Power Company, Incorporated
- SM ENERGY COMPANY
- SOUTH32 LIMITED
- SOUTHWESTERN ENERGY COMPANY
- TBEA CO., LTD.
- TELLURIAN INC.
- TENAGA NASIONAL BERHAD
- THE AES CORPORATION
- The Chugoku Electric Power Company, Incorporated
- The Kansai Electric Power Company, Incorporated
- The Okinawa Electric Power Company, Incorporated
- THE SOUTHERN COMPANY
- Tohoku Electric Power Company, Incorporated
- Tokyo Electric Power Company Holdings, Incorporated
- TOURMALINE OIL CORP.
- TransAlta Corporation
- VEDANTA LIMITED
- VISTRA CORP.
- Washington H. Soul Pattinson And Company Limited
- WEC ENERGY GROUP, INC.
- Whitehaven Coal Limited
- WHITING PETROLEUM CORPORATION
- Xcel Energy Inc.
- Yanzhou Coal Mining Co Ltd
- Yanzhou Coal Mining Company Limited
- AES CORP (PE)
- CANADIAN NAT RES (US)
- CENOVUS ENERGY (US)
- CHINA SHENHUA A (HK-C)
- CRESCENT POINT ENER (US)
- ENERPLUS (US)
- GUANGHUI ENER A (HK-C)
- HUADIAN POWER A (HK-C)
- IMPERIAL OIL (US)
- INNER MONGOL JUN A(HK-C)
- KEPCO KOREA ELEC PWR ADR
- OVINTIV(CA)
- ROSNEFT GDR
- SHAANXI COAL IND A(HK-C)
- SHANXI COKING A(HK-C)
- SHANXI LUAN ENV A (HK-C)
- SHENERGY CO A (HK-C)
- SHENZHEN ENERGY A (HK-C)
- TEBIAN ELEC APP A (HK-C)
- TECK RESOURCES B (US)
- TRANSALTA CORP (US)
- YANZHOU COAL A (HK-C)
- Alliance Resource Partners, L.P.
- Cloud Peak Energy Inc.

Normschendingen

- B Communications LTD
- Bank Hapoalim
- Bank Leumi Le-Israel
- Bezeq The Israeli Telecom Co
- CELLCOM ISRAEL
- CEMIG ON ADR
- CEMIG PN ADR
- Centrais Eletricas Brasileiras S.A. - Eletrobras
- Centrais Eletricas Brasileiras SA-Eletrobras Pfd B
- Companhia Energetica de Minas Gerais- CEMIG
- Companhia Energetica de Minas Gerais- CEMIG
- ELETROBRAS ON ADR
- ELETROBRAS PN A
- ELETROBRAS PN B ADR
- Enbridge, Inc.
- Harel Insurance Investments & Financial Services Ltd
- Marathon Petroleum Corp.
- Mizrahi-Tefahot Bank
- PARTNER COMMU ADR
- Partner Communications Co. Ltd
- Phillips 66

- POSCO
- POSCO ADR
- Power Construction Corporation of China, Ltd
- Raytheon Technologies
- Sumitomo Chemical Co
- VALE ON ADR
- Vale S.A.
- XPO Logistics
- ENBRIDGE (US)
- POWER CONSTR A (HK-C)
- Altice Europe A
- Altice Financing SA
- Altice Finco SA
- Altice Luxembourg SA
- Energy Transfer LP
- Energy Transfer Operating LP
- Export-Import Bank of India
- Phillips 66 Partners LP
- Station Casinos LLC
- Sunoco Logistics Partners Operations LP
- Syngenta AG
- Vale SA Pfd A

Staatsbedrijven

- Abu Dhabi National Oil Co. for Distribution PJSC
- AECC AERO-ENGINE CONTROL CO.,LTD.
- Agricultural Bank of China Ltd
- Agricultural Bank of China Ltd
- Air China Limited
- Air China Limited
- Airports of Thailand Public Co. Ltd.
- AK ALROSA PAO
- Aluminum Corp A (Hk-C)
- Aluminum Corp of China Ltd
- Angang Steel Co Ltd
- Anhui Gujing Distillery Co., Ltd.
- ANHUI GUJING DISTILLERY COMPANY LIMITED
- Avic Aviation High-Technology Co., Ltd.
- AVIC Electromechanical Systems Co., Ltd.
- AVIC Industry-Finance Holdings Co., Ltd.
- AVIC Jonhon Optronic Technology Co., Ltd.
- AVIC Shenyang Aircraft Co Ltd
- AVIC XI'AN AIRCRAFT INDUSTRY GROUP COMPANY LTD.
- AVICOPTER PLC
- BANK OF CHINA LIMITED
- BANK OF CHINA LIMITED
- BANK VTB PAO
- Baoshan Iron & Steel Co.,Ltd.
- BBMG Corp
- BBMG Corp
- Beijing Capital Development Co
- Beijing Capital International Airport Co., Ltd.
- BEIJING ENTERPRISES HOLDINGS LIMITED
- Beijing Tiantan Biological Products Corporation Limited
- Beijing Tongrentang Co Ltd
- Beijing Yanjing Brewery Co Ltd
- Beijing-Shanghai High Speed Railway Co Ltd
- BOC International (China) CO., LTD.
- CGN Power Co., Ltd.
- China Avionics Systems Co Ltd
- China CITIC Bank Corp Ltd
- China CITIC Bank Corp Ltd
- China Communications Construct
- China Communications Construct
- CHINA CONSTRUCTION BANK CORPORATION
- CHINA CONSTRUCTION BANK CORPORATION
- China CSSC Holdings Limited
- China Development Bank Financial Leasing Co Ltd
- China Everbright Ltd
- China Galaxy Securities Co Ltd
- China International Marine Con
- China Meheco Co Ltd
- China Merchants Energy Shipping Co., Ltd.
- China Merchants Port Holdings
- CHINA MERCHANTS SHEKOU INDUSTRIAL ZONE HOLDINGS CO., LTD.
- China Mobile Ltd
- China National Accord Medicine
- China National Chemical Engine
- China National Medicines Corporation Ltd.
- China National Nuclear Power Co., Ltd
- China Oilfield Services Limited
- CHINA OVERSEAS PROPERTY HOLDINGS LIMITED
- China Petroleum & Chemical Corporation
- China Petroleum & Chemical Corporation
- China Power International Development Limited
- China Railway Construction Cor
- China Railway Construction Cor
- China Railway Group Ltd
- China Railway Group Ltd
- China Railway Hi-tech Industry
- China Railway Signal & Communication Corporation Limited
- China Reinsurance Group Corp
- China Resources Beer (Holdings) Company Limited
- CHINA RESOURCES CEMENT HOLDINGS LIMITED
- China Resources Double Crane P
- CHINA RESOURCES GAS GROUP LIMITED
- China Resources Land Limited
- China Resources Power Holdings Company Limited
- China Resources Sanjiu Medical & Pharmaceutical Co., Ltd.
- China South Publishing & Media Group Co Ltd
- China Southern Airlines Co Ltd
- China Spacesat Co Ltd
- China State Construction Engineering Corporation Limited
- CHINA STATE CONSTRUCTION INTERNATIONAL HOLDINGS LIMITED
- China Tower Corporation Limited
- China Travel Intl
- China Unicom Hong Kong Ltd
- China Yangtze Power Co., Ltd.
- CITIC Ltd
- CNOOC LTD
- CRRC Corp Ltd
- CRRC Corp Ltd

- Daqin Railway Co Ltd
- DATANG INTL POWER A
- DATANG INTL POWER H
- Dongfang Electric Corporation Limited
- DONGFENG MOTOR GROUP COMPANY LIMITED
- Dongxing Securities Co Ltd
- EMIRATES NBD BANK (P.J.S.C)
- Emirates Telecommunications Group Company PJSC
- FAW Jiefang Group Co., Ltd.
- Gazprom PJSC
- GUANGDONG INVESTMENT LIMITED
- Guangzhou Automobile Group Co
- Guangzhou Automobile Group Co., Ltd
- Guangzhou Baiyun International
- Guangzhou Yuexiu Financial Holdings Group Co., Ltd.
- Guolian Securities Co., Ltd
- Guosen Securities Co Ltd
- GUOYUAN SECURITIES COMPANY LIMITED
- HANGZHOU OXYGEN PLANT GROUP CO., LTD.
- Hesteel Co Ltd
- HUAAN SECURITIES CO., LTD.
- Huaneng Power International In
- Huaxia Bank Co Ltd
- Huayu Automotive Systems Co Lt
- Hubei Energy Group Co Ltd
- INDUSTRIAL AND COMMERCIAL BANK OF CHINA LIMITED
- INDUSTRIAL AND COMMERCIAL BANK OF CHINA LIMITED
- Inner Mongolia Baotou Steel Union Co., Ltd
- Inner Mongolia MengDian HuaNen
- Jiangsu Expressway Co Ltd
- Jiangsu Yangnong Chemical Co L
- Jinduicheng Molybdenum Co Ltd
- Krung Thai Bank Public Company Limited
- KUNLUN ENERGY COMPANY LIMITED
- Kweichow Moutai Co., Ltd.
- Luzhou Laojiao CO.,LTD
- Mango Excellent Media Co Ltd
- Metallurgical Corp of China Lt
- Metallurgical Corp of China Lt
- NAURA Technology Group Co., Ltd.
- New China Life Insurance Co Lt
- New China Life Insurance Co Lt
- Ningbo Zhoushan Port Co Ltd
- NK ROSNEFT' PAO
- OFFSHORE OIL ENGINEERING CO.,LTD.
- PetroChina Company Limited
- PetroChina Company Limited
- Postal Savings Bank of China C
- PTT EXPLORATION AND PRODUCTION PUBLIC COMPANY LIMITED
- PTT Oil & Retail Business Public Co., Ltd.
- PTT PCL
- SABIC Agri-Nutrients Co.
- SAIC Motor Corp Ltd
- Saudi Arabian Mining Company SJSC
- Saudi Arabian Oil Co.
- Saudi Basic Industries Corporation SJSC
- Saudi Electricity Company SJSC
- Saudi Telecom Company SJSC
- SDIC Power Holdings Co Ltd
- Shanghai Electric Group Company Limited
- Shanghai Electric Group Company Limited
- Shanghai International Airport Co., Ltd.
- Shanghai Jin Jiang International Hotels Co., Ltd.
- SHANGHAI LINGANG HOLDINGS CO.,LTD
- Shanghai Lujiazui Finance & Trade Zone Development Co., Ltd.
- Shanghai Waigaoqiao Free Trade
- Shanghai Zhangjiang Hi-Tech Park Development Co.,Ltd
- Shanxi Taigang Stainless Steel Co., Ltd.
- SHANXI XINGHUACUN FEN WINE FACTORY CO., LTD.
- Shennan Circuits Co., Ltd.
- Shenwan Hongyuan Group Co Ltd
- Shenzhen Airport Co Ltd
- Shenzhen Expressway Co Ltd
- SHENZHEN INVESTMENT LIMITED
- Sichuan Road & Bridge Co., Ltd
- Sinochem International Corp
- Sinoma Science & Technology Co., Ltd
- Sinopec Engineering Group Co L
- Sinopec Shanghai Petrochemical
- Sinopec Shanghai Petrochemical Company Limited
- SINOPHARM GROUP CO. LTD.
- TangShan Port Group Co Ltd
- Thai Oil PCL
- The People's Insurance Company (Group) of China Limited
- The People's Insurance Company (Group) of China Limited
- The Saudi National Bank
- Tianma Microelectronics Co., Ltd.
- Transneft PJSC
- Unisplendour Corp Ltd
- Wuchan Zhongda Group Co., Ltd.
- Wuliangye Yibin Co., Ltd.
- Xinyu Iron & Steel Co Ltd
- Yunnan Aluminium Co., Ltd.
- Yunnan Tin Co Ltd
- Zhejiang Juhua Co., Ltd.
- Zheshang Securities Co., Ltd.
- AECC AERO ENGN A (HK-C)
- AGRI BANK OF CN A (HK-C)
- AIR CHINA A (HK-C)
- AIR CHINA H (GB)
- ALUMINUM CORP A (HK-C)
- ALUMINUM CORP CHIN H ADR
- ANGANG STEEL CO A (HK-C)
- ANGANG STEEL H
- ANHUI GUJING A (HK-C)
- AVIC AVIATION HI A(HK-C)
- AVIC ELECMECH A (HK-C)
- AVIC HELICOPTER A (HK-C)
- AVIC IND FIN A (HK-C)
- AVIC JONHON OPTR A(HK-C)
- AVIC SHENYANG A (HK-C)
- AVIC XI AN A (HK-C)

- BANK OF CHINA A (HK-C)
- BAOSHAN IRON A (HK-C)
- BBMG CORP A (HK-C)
- BEIJING CPTL DEV A(HK-C)
- BEIJING SHANGHAI A(HK-C)
- BEIJING TIANTAN A (HK-C)
- BEIJING TONGREN A (HK-C)
- BEIJING YANJING A (HK-C)
- BOC INTL A (HK-C)
- CGN POWER CO A
- CGN POWER CO A (HK-C)
- CHINA AVIONICS A (HK-C)
- CHINA CITIC BK A (HK-C)
- CHINA COMMU CON A (HK-C)
- CHINA CONST BK A (HK-C)
- CHINA CSSC HLDG A (HK-C)
- CHINA GALAXY SEC A
- CHINA GALAXY SEC A(HK-C)
- CHINA INTL MAR A (HK-C)
- CHINA INTL MARINE CONT H
- CHINA MEHECO A (HK-C)
- CHINA MERCH ENER A(HK-C)
- CHINA MERCH SHEK A(HK-C)
- CHINA NATL ACCOR A(HK-C)
- CHINA NATL ACCORD MED B
- CHINA NATL CHEM A (HK-C)
- CHINA NATL MED A (HK-C)
- CHINA NATL NUCL A (HK-C)
- CHINA OILFIELD A (HK-C)
- CHINA OILFIELD SVCS A
- CHINA PETRO & CH A(HK-C)
- CHINA PETRO & CHEM H ADR
- CHINA PETRO H ADR (GB)
- CHINA RAIL CONST A(HK-C)
- CHINA RAIL GRP A (HK-C)
- CHINA RAIL HI TE A(HK-C)
- CHINA RAIL SIGNA A(HK-C)
- CHINA RAILWAY SIGNAL COM
- CHINA RES BEER HLDG (CH)
- CHINA RES LAND (MX)
- CHINA RES SANJIU A(HK-C)
- CHINA RESOURCES A (HK-C)
- CHINA SPACESAT A (HK-C)
- CHINA STATE CON A (HK-C)
- CHINA STH AIRL A (HK-C)
- CHINA STH AIRLINES H ADR
- CHINA STH PUBL A (HK-C)
- CHINA TOWER CORP H (MX)
- CHINA UNICOM (CH)
- CHINA YANGTZE A (HK-C)
- CHINA YANGTZE A GDR (GB)
- CRRC CORP A (HK-C)
- DAQIN RAILWAY A (HK-C)
- DATANG INTL PWR A (HK-C)
- DONGFANG ELECTR A (HK-C)
- DONGXING SEC CO A (HK-C)
- FAW JIEFANG GRP A (HK-C)
- GAZPROM ADR
- GUANGZHOU AUTO A (HK-C)
- GUANGZHOU BAI IN A(HK-C)
- GUANGZHOU YUEXI A (HK-C)
- GUOLIAN SEC A (HK-C)
- GUOLIAN SECURITIES H
- GUOSEN SEC CO A (HK-C)
- GUOYUAN SEC CO A (HK-C)
- HANGZHOU OXYGEN A (HK-C)
- HESTEEL CO A (HK-C)
- HUAAN SECURITIES A(HK-C)
- HUANENG POWER A (HK-C)
- HUANENG POWER INTL A
- HUANENG POWER INTL H ADR
- HUAXIA BANK A (HK-C)
- HUAYU AUTO SYS A (HK-C)
- HUBEI ENERGY A (HK-C)
- ICBC A (HK-C)
- INNER MONGOL BAO A(HK-C)
- INNER MONGOL MEN A(HK-C)
- JIANGSU EXPRESS A (HK-C)
- JIANGSU EXPRESSWAY A
- JIANGSU YANGNONG A(HK-C)
- JINDUICHENG MOL A (HK-C)
- KRUNG THAI BANK FGN
- KWEICHOW MOUTAI A (HK-C)
- LUZHOU LAOJIAO A (HK-C)
- MANGO EXCELLENT A (HK-C)
- METALLURGICAL A (HK-C)
- NAURA TECH GRP A (HK-C)
- NEW CHINA LIFE A (HK-C)
- NINGBO ZHOUSHAN A (HK-C)
- OFFSHORE OIL A (HK-C)
- PEOPLE'S INS A (HK-C)
- PETROCHINA CO A (HK-C)
- PETROCHINA CO H ADR
- POSTAL SAVINGS A (HK-C)
- POSTAL SAVINGS BANK A
- ROSNEFT GDR
- SAIC MOTOR CORP A (HK-C)
- SDIC POWER A GDR (GB)
- SDIC POWER HLDGS A(HK-C)
- SHANGHAI ELEC A (HK-C)
- SHANGHAI INTL AI A(HK-C)
- SHANGHAI JIN HTL A(HK-C)
- SHANGHAI LINGANG A(HK-C)
- SHANGHAI LINGANG HLDGS B
- SHANGHAI LUJIAZ A (HK-C)
- SHANGHAI LUJIAZUI F&T A
- SHANGHAI WAIGAOQ A(HK-C)
- SHANGHAI WAIGAOQIAO B
- SHANXI TAIGANG A (HK-C)
- SHANXI XINGHUAC A (HK-C)
- SHENNAN CIRCUITS A(HK-C)
- SHENWAN HONGY A (HK-C)
- SHENWAN HONGYUAN GROUP H
- SHENZHEN AIRPORT A(HK-C)
- SHENZHEN EXPRES A (HK-C)
- SHENZHEN EXPRESSWAY A
- SICHUAN ROAD A (HK-C)
- SINOCEM INTL A (HK-C)

- SINOMA SCIENCE A (HK-C)
- SINOPEC SHANG PETR H ADR
- SINOPEC SHANGHAI A(HK-C)
- TANGSHAN PORT A (HK-C)
- TIANMA MICROELE A (HK-C)
- UNISPLENDOR CO A (HK-C)
- VTB BANK (KZ)
- VTB BANK GDR
- WUCHAN ZHONGDA A (HK-C)
- WULIANGYE YIBIN A (HK-C)
- XINYU IRON & STL A(HK-C)
- YUNNAN ALUMINIUM A(HK-C)
- YUNNAN TIN CO A (HK-C)
- ZHANGJIANG HI A (HK-C)
- ZHEJIANG JUHUA A (HK-C)
- ZHESHANG SEC A (HK-C)
- China Chengtong Holdings Group
- China Great Wall International Holdings III Ltd
- China Huaneng Group
- China Jiayin Investment Ltd
- China Minmetals Corp
- China National Travel Service HK Group Corp
- China Orient Asset Management International Holding Ltd
- China Petrochemical Corp
- China Three Gorges Corp
- CNPC HK Overseas Capital Ltd
- COFCO Corp
- Development Bank of Kazakhstan JSC
- KazAgro National Holding JSC
- Kazakhstan Temir Zholy JSC
- KazMunaiGas Exploration Production JSC
- KazMunayGas National Co JSC
- Power Construction Corp of China
- Power Construction Corp of China Ltd
- PTT Oil and Retail Business PCL
- Rosselkhozbank JSC
- Russian Railways JSC
- Samruk-Energy JSC
- SCF Capital Ltd
- Sinochem Corp
- State Grid Corp of China
- Vnesheconombank
- Yanbu National Petrochemicals Company SJSC

Landen

- Afghanistan
- Burundi
- Central African Republic
- Chad
- China
- Congo Republic
- Democratic Republic of the Congo
- Cuba
- Djibouti
- Egypt
- Equatorial Guinea
- Guinea Bissau
- Eritrea
- Eswatini
- Ethiopia
- Gabon
- Haiti
- Iran
- Kazakhstan
- Kyrgyzstan
- Laos
- Libya
- Myanmar
- North Korea
- Russia
- Rwanda
- Saudi Arabia
- Somalia
- South Sudan
- Sudan
- Syria
- Tajikistan
- Thailand
- Turkmenistan
- United Arab Emirates
- Uzbekistan
- Venezuela
- Vietnam
- Yemen
- Zimbabwe

8.4. Lijst van ondernemingen: Normatieve Dialogen

	Onderneming	Dialogoog geïnitieerd	Normschending
1	Acc Ltd	15-1-2021	Arbeidsnormen
2	Accenture Plc	15-7-2021	Arbeidsnormen
3	Acciona SA	15-1-2021	Mensenrechten
	Acciona SA	15-1-2021	Milieu
4	Ackermans & van Haaren NV	15-10-2021	Corruptie
5	Aecon Group Inc	15-1-2021	Mensenrechten
	Aecon Group Inc	15-1-2021	Milieu
6	Alibaba Group Holding Ltd.	15-7-2021	Corruptie
7	Almirall SA	15-10-2021	Corruptie
8	Alphabet Inc. Class C	15-7-2021	Arbeidsnormen
	Alphabet Inc. Class C	15-7-2021	Corruptie
	Alphabet Inc. Class C	15-7-2021	Mensenrechten
9	ALROSA PJSC	15-4-2021	Milieu
10	AmerisourceBergen Corporation	15-1-2020	Mensenrechten
11	Banglalink Digital	15-10-2021	Arbeidsnormen
12	BASF SE	15-10-2021	Milieu
13	BHP Group PLC	15-4-2018	Milieu
	BHP Group PLC	15-1-2021	Milieu
14	boohoo group Plc	15-10-2020	Arbeidsnormen
15	Bunge Limited	15-10-2019	Milieu
16	Cardinal Health, Inc.	15-1-2020	Mensenrechten
17	Cargill, Inc.	15-10-2021	Milieu
18	CCR SA	15-7-2020	Corruptie
19	Chevron Corporation	15-1-2020	Mensenrechten
20	China Yangtze Power Co., Ltd.	15-10-2019	Milieu
21	Coca-Cola Amatil Limited	15-10-2019	Arbeidsnormen
22	Companhia de Saneamento do Parana	20-12-2021	Milieu
23	Daqo New Energy Corp.	15-7-2021	Arbeidsnormen
24	Deutsche Bank AG	15-7-2021	Corruptie
	Deutsche Bank AG	15-7-2021	Corruptie
25	Deutsche Bank AG /New York Branch/	15-7-2021	Corruptie
26	Deutsche Telekom AG	15-7-2020	Arbeidsnormen
27	Ecopetrol SA	15-7-2021	Arbeidsnormen
	Ecopetrol SA	15-7-2021	Milieu
28	Elsewedy Electric Co.	15-4-2021	Milieu
29	Empresas Copec SA	15-1-2020	Mensenrechten
	Empresas Copec SA	15-1-2020	Milieu

	Onderneming	Dialog geïnitieerd	Normschending
30	Endo International Plc	15-1-2020	Mensenrechten
31	ENGIE SA	15-1-2017	Mensenrechten
	ENGIE SA	15-1-2017	Milieu
32	Facebook, Inc.	28-3-2019	Mensenrechten
	Facebook, Inc.	15-7-2021	Arbeidsnormen
	Facebook, Inc.	15-7-2021	Arbeidsnormen
33	FirstEnergy Corp.	15-4-2021	Corruptie
34	Freeport-McMoRan, Inc.	15-1-2020	Milieu
	Freeport-McMoRan, Inc.	15-4-2020	Mensenrechten
35	Fresenius Medical Care AG & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius Medical Care AG & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius Medical Care AG & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius Medical Care AG & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius Medical Care AG & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius Medical Care AG & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius Medical Care AG & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius Medical Care AG & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
36	Fresenius SE & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius SE & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius SE & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius SE & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius SE & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius SE & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius SE & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius SE & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
37	G4S plc	15-1-2020	Arbeidsnormen
38	General Dynamics Corporation	15-1-2020	Mensenrechten
39	Glencore plc	15-7-2020	Arbeidsnormen
	Glencore plc	15-7-2020	Corruptie
	Glencore plc	15-7-2020	Mensenrechten
40	Golden Agri-Resources Ltd	15-4-2021	Mensenrechten
	Golden Agri-Resources Ltd	15-4-2021	Mensenrechten
41	Halliburton Co.	15-1-2020	Milieu
42	Hangzhou Hikvision Digital Technology Co., Ltd.	15-1-2020	Mensenrechten
43	Hankook Tire & Technology Co., Ltd.	15-1-2020	Arbeidsnormen
44	Hon Hai Precision Industry Co., Ltd.	15-10-2020	Arbeidsnormen
45	HUGO BOSS AG	15-1-2021	Arbeidsnormen
46	Hyundai Heavy Industries Holdings Co., Ltd.	15-1-2020	Arbeidsnormen
47	Iberdrola SA	15-4-2021	Mensenrechten

	Onderneming	Dialogoog geïnitieerd	Normschending
	Iberdrola SA	15-4-2021	Milieu
48	Iflytek Co., Ltd.	15-10-2019	Mensenrechten
49	JBS SA	15-7-2017	Arbeidsnormen
	JBS SA	15-7-2017	Corruptie
	JBS SA	15-7-2017	Milieu
50	Johnson & Johnson	15-1-2020	Corruptie
51	Kobe Steel, Ltd.	15-1-2020	Milieu
52	Korea Electric Power Corp.	15-7-2021	Mensenrechten
	Korea Electric Power Corp.	15-7-2021	Milieu
53	Korea Shipbuilding & Offshore Engineering Co Ltd	15-1-2020	Arbeidsnormen
54	Korian SA	15-10-2020	Mensenrechten
55	Lens Technology Co., Ltd.	15-7-2021	Arbeidsnormen
56	LG Chem Ltd.	15-10-2020	Mensenrechten
57	LM Ericsson Telefon AB	15-10-2021	Corruptie
	LM Ericsson Telefon AB	15-10-2021	Corruptie
	LM Ericsson Telefon AB	16-10-2021	Corruptie
58	Lonza Group AG	15-7-2021	Milieu
59	MAXIMUS, Inc.	15-4-2020	Arbeidsnormen
60	McDonald's Corp.	15-10-2020	Arbeidsnormen
61	McKesson Corp.	15-1-2020	Mensenrechten
62	Mitsubishi Electric Corp.	15-4-2020	Arbeidsnormen
63	Mitsui & Co., Ltd	15-1-2020	Mensenrechten
	Mitsui & Co., Ltd	15-1-2020	Milieu
64	MMC Norilsk Nickel PJSC	15-7-2020	Milieu
65	NIKE, Inc.	15-7-2018	Mensenrechten
66	Pegatron Corp	15-1-2021	Arbeidsnormen
67	Petróleo Brasileiro (Petrobras)	15-10-2021	Milieu
68	Petroleos Mexicanos SA	15-10-2021	Milieu
69	Petróleos Mexicanos SA	15-10-2021	Milieu
70	POSCO	15-7-2021	Arbeidsnormen
	POSCO	15-7-2021	Arbeidsnormen
	POSCO	15-7-2021	Mensenrechten
	POSCO	15-7-2021	Milieu
71	Power Construction Corporation of China, Ltd.	15-10-2018	Mensenrechten
	Power Construction Corporation of China, Ltd.	15-10-2018	Mensenrechten
	Power Construction Corporation of China, Ltd.	15-10-2018	Milieu
	Power Construction Corporation of China, Ltd.	15-10-2018	Milieu

	Onderneming	Dialog geïnitieerd	Normschending
	Power Construction Corporation of China, Ltd.	15-10-2021	Milieu
72	PT Astra International Tbk	15-4-2021	Mensenrechten
73	Ratch Group Public Co. Ltd.	15-10-2021	Mensenrechten
74	Rheinmetall AG	15-4-2020	Mensenrechten
75	Rio Tinto plc	15-10-2020	Milieu
	Rio Tinto plc	15-10-2021	Mensenrechten
76	Rosneft Oil Co.	15-10-2019	Milieu
77	SAIC Motor Corp. Ltd.	15-10-2020	Arbeidsnormen
78	SAMSUNG C&T CORPORATION	15-1-2021	Mensenrechten
	SAMSUNG C&T CORPORATION	15-1-2021	Milieu
79	SAP SE	15-10-2021	Corruptie
80	Serco Group Plc	15-7-2021	Mensenrechten
81	Sienna Senior Living, Inc.	15-10-2020	Mensenrechten
82	SK Inc.	17-1-2020	Corruptie
	SK Inc.	15-10-2021	Mensenrechten
83	SK Innovation Co., Ltd	15-1-2020	Corruptie
84	SNC-Lavalin Group, Inc.	15-1-2021	Mensenrechten
	SNC-Lavalin Group, Inc.	15-1-2021	Milieu
85	Sociedad Quimica y Minera de Chile S.A. (SQM)	15-1-2021	Mensenrechten
	Sociedad Quimica y Minera de Chile S.A. (SQM)	15-1-2021	Milieu
86	Sumitomo Corporation	15-4-2017	Arbeidsnormen
87	Swedbank AB	15-10-2021	Corruptie
88	Teck Resources Ltd.	15-1-2021	Milieu
89	TENMA Corp.	15-10-2021	Corruptie
90	Teva Pharmaceutical Industries Ltd.	15-1-2020	Mensenrechten
91	The AES Corporation	15-7-2020	Milieu
92	The Boeing Co.	15-10-2019	Mensenrechten
	The Boeing Co.	15-10-2019	Mensenrechten
93	The Coca-Cola Co.	15-4-2020	Arbeidsnormen
94	T-Mobile US, Inc.	15-7-2020	Arbeidsnormen
95	Top Glove Corp. Bhd.	15-4-2021	Arbeidsnormen
96	Total SA	15-7-2020	Arbeidsnormen
97	Tyson Foods, Inc.	15-10-2020	Arbeidsnormen
98	Uber Technologies, Inc.	15-7-2021	Arbeidsnormen
	Uber Technologies, Inc.	15-7-2021	Arbeidsnormen
	Uber Technologies, Inc.	15-7-2021	Mensenrechten
99	UBS Group AG	15-10-2021	Mensenrechten
100	United States Steel Corp	15-1-2021	Milieu

	Onderneming	Dialogoog geïnitieerd	Normschending
101	Verizon Communications, Inc.	15-7-2020	Arbeidsnormen
102	Vestas Wind Systems A/S	4-12-2019	Arbeidsnormen
	Vestas Wind Systems A/S	15-7-2021	Mensenrechten
103	Victory City International Holdings Ltd.	15-10-2020	Arbeidsnormen
104	Wal-Mart Stores, Inc.	15-10-2019	Arbeidsnormen
	Wal-Mart Stores, Inc.	15-10-2019	Arbeidsnormen
105	Westpac Banking Corporation	15-1-2020	Mensenrechten
106	Wilmar International Limited	15-1-2020	Milieu
107	Youngor Group Co., Ltd.	15-10-2020	Arbeidsnormen
108	Zhejiang Dahua Technology Co. Ltd.	15-10-2019	Mensenrechten
109	Zhejiang Huayou Cobalt Co., Ltd.	15-1-2021	Arbeidsnormen

8.5. Lijst van ondernemingen: Thematisch Dialogen

	Onderneming	Sector	Land van herkomst	Engagement omschrijving
1	AbbVie, Inc.	Gezondheidszorg	Verenigde Staten	Goede en Beschikbare Medicijnen
2	Amcor Ltd	Basismaterialen	Australië	Plastics
3	Anglo American Platinum Ltd.	Materialen (NL)	Zuid-Afrika	Afbouw blootstelling steenkolen
4	Aurobindo	Gezondheidszorg	India	Goede en Beschikbare Medicijnen
5	Bayer AG	Gezondheidszorg	Duitsland	Goede en Beschikbare Medicijnen
6	Berry Plastics Group Inc	Basismaterialen	Verenigde Staten	Plastics
7	BHP Group PLC	Basismaterialen	Verenigd Koninkrijk	Afbouw blootstelling steenkolen
8	Biogen Inc.	Gezondheidszorg	Verenigde Staten	Goede en Beschikbare Medicijnen
9	BMW	Duurzame consumptiegoederen	Duitsland	Dialogo Klimaattransitie
10	C.H. Robinson Worldwide, Inc.	Industrie	Verenigde Staten	Klimaat en transport
11	Carnival plc	Duurzame consumptiegoederen	Verenigd Koninkrijk	Human Capital
12	Carrefour SA	Niet-duurzame consumptiegoederen	Frankrijk	Leefbaar Loon
13	Casino, Guichard-Perrachon SA	Niet-duurzame consumptiegoederen	Frankrijk	Leefbaar Loon
14	Conagra Brands, Inc.	Niet-duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Access to Nutrition
15	Costco Wholesale Corporation	Niet-duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Biodiversiteit in de landbouwketen
16	Covestro AG	Basismaterialen	Duitsland	Industriële Energie-efficiëntie
17	Deutsche Post AG	Industrie	Duitsland	Klimaat en transport
18	DTE Energy Company	Nutsbedrijven	Verenigde Staten	Afbouw blootstelling steenkolen
19	Endesa S.A.	Nutsbedrijven	Spanje	Afbouw blootstelling steenkolen
20	Enel SpA	Nutsbedrijven	Italië	Afbouw blootstelling steenkolen
21	Exxon Mobil Corp.	Energie	Verenigde Staten	Dialogo Klimaattransitie
22	Fortescue Metals Group Ltd	Basismaterialen	Australië	Industriële Energie-efficiëntie
23	Gilead Sciences, Inc.	Gezondheidszorg	Verenigde Staten	Goede en Beschikbare Medicijnen
24	Greif Inc	Basismaterialen	Verenigde Staten	Plastics
25	Home Depot, Inc.	Duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Leefbaar Loon
26	HUGO BOSS AG	Duurzame consumptiegoederen	Duitsland	Leefbaar Loon
27	Huhtamaki Oyj	Basismaterialen	Finland	Plastics
28	Industrias Penoles SAB de CV	Basismaterialen	Mexico	Klimaatadaptatie en water
29	Infineon Technologies AG	Informatietechnologie	Duitsland	Klimaatadaptatie en water
30	Jardine Matheson Holdings Limited	Industrie	Hong Kong	Afbouw blootstelling steenkolen
31	Johnson & Johnson	Gezondheidszorg	Verenigde Staten	Goede en Beschikbare Medicijnen

	Onderneming	Sector	Land van herkomst	Engagement omschrijving
32	Kellogg Company	Niet-duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Biodiversiteit in de landbouwketen
33	Kroger Co.	Niet-duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Biodiversiteit in de landbouwketen
34	LyondellBasell Industries NV	Basismaterialen	Verenigde Staten	Plastics
35	Marathon Oil Corporation	Energie	Verenigde Staten	Dialogo Klimaattransitie
36	McDonald's Corporation	Duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Human Capital
37	METRO AG	Niet-duurzame consumptiegoederen	Duitsland	Leefbaar Loon
38	Mondi plc	Basismaterialen	Verenigd Koninkrijk	Plastics
39	Nestle S.A.	Niet-duurzame consumptiegoederen	Zwitserland	Access to Nutrition
40	Newcrest Mining Limited	Basismaterialen	Australië	Klimaatadaptatie en water
41	Novartis AG	Gezondheidszorg	Zwitserland	Goede en Beschikbare Medicijnen
42	Nucor Corporation	Basismaterialen	Verenigde Staten	Industriële Energie-efficiëntie
43	OMV AG	Energie	Oostenrijk	Dialogo Klimaattransitie
44	PPG Industries, Inc.	Basismaterialen	Verenigde Staten	Industriële Energie-efficiëntie
45	Ralph Lauren Corporation Class A	Duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Leefbaar Loon
46	Renault SA	Duurzame consumptiegoederen	Frankrijk	Dialogo Klimaattransitie
47	Rio Tinto plc	Basismaterialen	Verenigd Koninkrijk	Klimaatadaptatie en water
48	Roche Holding AG	Gezondheidszorg	Zwitserland	Goede en Beschikbare Medicijnen
49	Royal Ahold Delhaize N.V.	Niet-duurzame consumptiegoederen	Nederland	Leefbaar Loon
50	Royal Caribbean Cruises Ltd.	Duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Human Capital
51	Royal Mail plc	Industrie	Verenigd Koninkrijk	Klimaat en transport
52	RWE AG	Nutsbedrijven	Duitsland	Afbouw blootstelling steenkolen
53	Sealed Air Corporation	Basismaterialen	Verenigde Staten	Plastics
54	Sika AG	Basismaterialen	Zwitserland	Industriële Energie-efficiëntie
55	Sodexo SA	Duurzame consumptiegoederen	Frankrijk	Human Capital
56	South32 Ltd.	Basismaterialen	Australië	Afbouw blootstelling steenkolen
57	Southern Company	Nutsbedrijven	Verenigde Staten	Afbouw blootstelling steenkolen
58	Starbucks Corporation	Duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Human Capital
59	Subaru Corp	Duurzame consumptiegoederen	Japan	Dialogo Klimaattransitie
60	Suntory Beverage & Food Ltd.	Niet-duurzame consumptiegoederen	Japan	Access to Nutrition
61	Sysco Corporation	Niet-duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Biodiversiteit in de landbouwketen
62	Tesco PLC	Niet-duurzame consumptiegoederen	Verenigd Koninkrijk	Leefbaar Loon
63	The Coca-Cola Co.	Niet-duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Access to Nutrition
64	TJX Companies Inc	Duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Leefbaar Loon

	Onderneming	Sector	Land van herkomst	Engagement omschrijving
65	Tyson Foods, Inc.	Niet-duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Biodiversiteit in de landbouwketen
66	Umicore	Basismaterialen	België	Industriële Energie-efficiëntie
67	Unilever NV	Niet-duurzame consumptiegoederen	Nederland	Access to Nutrition
68	United Parcel Service, Inc. Class B	Industrie	Verenigde Staten	Klimaat en transport
69	V.F. Corporation	Duurzame consumptiegoederen	Verenigde Staten	Leefbaar Loon
70	Vanguard International Semicon	Industrie	Taiwan	Klimaatadaptatie en water
71	WEC Energy Group Inc	Nutsbedrijven	Verenigde Staten	Afbouw blootstelling steenkolen

8.6. Begrippen- en afkortingenlijst

Begrip	Uitleg
CO ₂ -voetafdruk	Met behulp van een CO ₂ -voetafdruk verkrijgt een organisatie inzicht in de totale uitstoot van broeikasgassen, veroorzaakt door de organisatie, een proces of een product.
Asset management	het professionele beheer van vermogens van particulieren en instituten gericht op het realiseren van een optimaal beleggingsresultaat.
Best in-class	De best in class-benadering voor sustainable investing betekent beleggen in ondernemingen die binnen hun sector vooroplopen op het gebied van voldoen aan ESG-criteria.
Corporate Governance	Het geheel van regels, praktijken en processen op basis waarvan een onderneming wordt bestuurd en het management wordt gecontroleerd. Corporate governance heeft betrekking op goede bestuurspraktijken en de basisprincipes, rechten, verantwoordelijkheden en verwachtingen van de directie van een organisatie. Een goed gestructureerd corporate governance-systeem stemt de belangen van alle belanghebbenden binnen een onderneming, zoals aandeelhouders, het management, klanten, leveranciers, financiers, de overheid en de gemeenschap, op elkaar af. Zo'n systeem ondersteunt de langetermijnstrategie van een onderneming.
Engagement	Een actieve dialoog tussen beleggers en ondernemingen op het gebied van milieu, maatschappij en corporate governance. Het aangaan van de dialoog met ondernemingen in de beleggingsportefeuille is een belangrijk instrument om financiële-, sociale en milieu risico's te beheersen, kansen te benutten en daarnaast positieve maatschappelijke impact te behalen.
ESG-integratie	De structurele integratie van informatie over factoren op het gebied van ESG in het besluitvormingsproces voor beleggingen. Duurzame beleggers geloven dat duurzaamheid een materiële impact heeft op het resultaat van ondernemingen. Rekening houden met financieel relevante duurzaamheidsinformatie leidt dan ook tot betere beleggingsbeslissingen.
Fiduciair management	Uitbesteding van werkzaamheden op het gebied van vermogensbeheer.
Leefbaar loon	Een leefbaar loon is een loon waarmee een werknemer kan voorzien in basisbehoeftes van zijn of haar gezin; van voeding, gezondheidszorg, kleding, huisvesting tot scholing.
Normatieve dialoog	Het Normatieve Engagement heeft als doel structurele schendingen van UN Global Compact principes, OESO richtlijnen voor Multinationale ondernemingen of UN Guiding Principles on Business & Human Rights te stoppen en te voorkomen. Structurele schendingen van deze normen vergroten het risico op nadelige gevolgen voor de onderneming, haar directe omgeving zoals lokale gemeenschappen of het milieu en voor andere belanghebbenden.
Proxy voting	Stemmen op Algemene Vergaderingen van Aandeelhouders is voor actieve aandeelhouders een manier om de corporate governance of de activiteiten van een onderneming te beïnvloeden. De resultaten van stemmingen tijdens AVA's worden openbaar gemaakt. Als aandeelhouders tegen een voorstel stemmen, moet een onderneming maatregelen nemen. Proxy voting betekent stemmen bij volmacht. In Angelsaksische landen gebruikelijk systeem waarbij aandeelhouders op de vergadering van aandeelhouders kunnen stemmen zonder naar de vergadering toe gaan. Vaak wordt via online platformen een stem uitgebracht.
Remuneratiecommissie	Commissie die is samengesteld uit leden van de RvC die voorstellen doet aan de RvC over beloning en de overige arbeidsvoorwaarden van het bestuur (en soms ook het hogere management) van een onderneming. De commissie kan zich laten adviseren door externe deskundigen.
Stranded Assets	Stranded Assets zijn activa op de balans van ondernemingen die snel hun waarde verliezen als gevolg van gedwongen afschrijvingen door klimaatverandering. Dit komt doordat het vinden en opwekken van energie met fossiele brandstoffen onder druk staat door regelgeving om het klimaat te beschermen.
Thematische dialoog	De thematische dialoog wordt gericht op het beheersen van risico's en het benutten van kansen op specifieke thematiek die binnen een sector of een keten speelt. Beter beleid, transparantie en optimalisatie van bedrijfsprocessen worden rondom specifieke thema's centraal gesteld.
Uitsluiten	Het uitsluiten van sectoren of ondernemingen uit een beleggingsportefeuille als ze niet voldoen aan specifieke ESG-criteria. Beleggers kunnen ervoor kiezen een lijst van controversiële landen of ondernemingen uit te sluiten die niet voldoen aan internationale overeenkomsten of verdragen, zoals producenten van controversiële wapens.

Afkorting	Uitgeschreven afkorting	Toelichting
AVA	Algemene Vergaderingen van Aandeelhouders	Stemmen op de AVA is voor actieve aandeelhouders een manier om de corporate governance of de activiteiten van een onderneming te beïnvloeden. De resultaten van stemmingen tijdens AVA's worden openbaar gemaakt. Als aandeelhouders tegen een voorstel stemmen, moet een onderneming maatregelen nemen.
CDP	Carbon Disclosure Project	De CDP is een organisatie die bedrijven en steden ondersteunt om de milieu-impact van grote bedrijven bekend te maken. Het doel is om van milieurapportage en risicobeheer een bedrijfsnorm te maken en openbaarmaking, inzicht en actie naar een duurzame economie te stimuleren.

ESG	Environmental Social Governance	Criteria op het gebied van milieu, maatschappij en ondernemingsbestuur die worden gebruikt binnen verantwoord beleggen om ondernemingen te analyseren en beoordelen.
ISS ESG		Een onafhankelijk onderzoeksbureau
KPI	Key Performance Indicators	Key Performance Indicators (KPI's) zijn meetbare indicatoren die aantonen hoe de onderneming presteert en of het organisatorische doelstellingen gaat halen. Organisaties gebruiken KPI's op alle niveaus van de organisatie om prestaties en resultaten te evalueren. KPI's helpen de aandacht te richten op zaken die belangrijk zijn.
OESO Richtlijnen	Richtlijnen van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling	De OECD Guidelines for Multinational Enterprises of en zijn één van de belangrijkste internationaal erkende richtlijnen voor Corporate Social Responsibility, alle 34 OECD lidstaten en 10 andere landen hebben deze richtlijnen geaccepteerd. De OESO-richtlijnen bieden handvatten voor bedrijven om met kwesties om te gaan zoals ketenverantwoordelijkheid, mensenrechten, kinderarbeid, milieu en corruptie.
PRI	Principles for Responsible Investing	Mondiale vereniging van pensioenfondsen, vermogensbeheerders en ondernemingen die verantwoord beleggen willen bevorderen.
SBT's	Science Based Targets	SBT's zijn de wetenschappelijke kaders of doelstellingen, die nodig zijn om een transitie naar een koolstofarme economie te maken, waarin binnen de 2 graden opwarming van de aarde wordt gebleven. De ambitie van de dat ondernemingen deze SBT's onderdeel maken van hun korte- of langetermijn klimaatstrategie.
SDG	Sustainable Development Goal	Een reeks duurzame ontwikkelingdoelstellingen, in 2015 opgesteld door de Verenigde Naties ter vervanging van de Millenniumdoelstellingen. 193 landen hebben samen afgesproken de 17 Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen te realiseren vóór 2030. De doelen zijn gericht op het aanpakken van maatschappelijke en milieu-uitdagingen, zoals klimaatverandering, het stimuleren van schone energie, extreme armoede, gendergelijkheid en duurzame landbouw. De doelen doen een beroep op zowel de publieke als de private sector om nauw samen te werken met de overheden van de landen die hebben ondertekend.
TCFD	Task Force on Climate-related Financial Disclosures	TCFD is een vrijwillige en consistente rapportagemethode voor ondernemingen over klimaatgerelateerde financiële risico's. De taskforce structureert haar aanbevelingen rond vier thema's: bestuur, strategie, risicobeheer en doelstellingen. TCFD is ontwikkeld door de Raad voor Financiële Stabiliteit. Ondernemingen kunnen deze aanbevelingen gebruiken om investeerders, kredietverstrekkers, verzekeraars en andere belanghebbenden van relevante informatie te voorzien.
TPI	Transition Pathway Initiative	Een initiatief van investeerders die de transitie naar een koolstofarme economie monitoren.

Disclaimer

SPH heeft de hier getoonde informatie met zorg samengesteld. De informatie in dit document is (mede) gebaseerd op informatie die SPH van betrouwbaar geachte informatiebronnen heeft verkregen. Dit document is of bevat (i) geen aanbod of uitnodiging om financiële instrumenten te kopen, te verkopen of te verhandelen, (ii) geen beleggingsaanbeveling of beleggingsadvies. SPH raadt u af een (beleggings)beslissing te baseren op de informatie in dit document. SPH is niet aansprakelijk voor schade die het gevolg is van zo'n (beleggings)beslissing. De informatie in dit document is puur informatief en u kunt daaraan geen rechten ontleen. Alle informatie is een momentopname. SPH heeft het recht om deze informatie zonder aankondiging te wijzigen.